TĖVYNĖS SARGAS

Iš kur kilo rusiškasis imperializmas?

Šventojo Kazimiero 500 m. sukaktis

Amerikos vyskupai politiniais klausimais

80 metų pirmajai krikščionių demokratų programai

Prelato Tulabos ir Dr. Valiūno sukaktys

Juozui Eretui iškeliavus namo

Iš krikščionių demokratų pasaulio

1984 Nr. 2 (58)

TĖVYNĖS SARGAS — GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Pradėtas leisti 1896 m. — Established 1896

Redaguoja — Editor: Algirdas J. Kasulaitis

Redakcijos adresas — Address of Editor: 894 East 223rd Street, Euclid, Ohio 44123. Tel. (216) 261-4994

Administracija: Adomas Viliušis, 4050 S. Campbell, Chicago, IL. 60632. Tel. (312) LA 3-8330.

Leidžia Popiežiaus Leono XIII Literatūrinis Fondas.

Vladas Šoliūnas, 8335 Fieldcrest, Willow Springs, IL. 60480. Tel. (312) 839-5874.

Published by Pope Leo XIII Literary Fund.

Viršelį piešė Paulius Jurkus.

Spaudžia PRANCIŠKONŲ spaustuvė, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207

ATEINANČIUOSE NUMERIUOSE:

* Aleksandras Stulginskis — 100 m. nuo jo gimimo
* Krikščioniškoji demokratija teorijoje ir praktikoje
* Evangelijos socialinės misijos vykdymas
* Krikščioniškoji demokratija Lietuvoje
* Iš Kun. M. Krupavičiaus laiškų
* Arkivysk. J. Matulaitis — visuomenininkas
* Politinės asmenybės formavimas
* Nuoslydos krikščionių demokratų veikime
* Rūpestis broliais

TĖVYNĖS SARGAS

1984 SUKAKTUVINIAI VLIKO METAI Nr. 2 (58)

APIE RUSŲ IMPERIALIZMĄ IR MESIANIZMĄ

Prof. Dr. JUOZAS ERETAS

Rusiškoji valdovų ideologija, kaip ji šiandieną reiškiasi, teka iš kelių šaltinių, kurie tebūnie sekančiai nubrėžti.

1. Bizantinės kilmės kunigaikščių sąvoka

Pačią pirmąją pradžią valstybinių valdovų išsivystymui Maskva daugiausiai pasisavino iš rytinės Romos, o toji vadovavosi dėsniu "kas patinka kunigaikščiui, turi įstatymo galią." Taigi Maskvos valstybės susiformavimą veikė pavyzdys absoliutinės monarchijos, kuri rėmėsi Justinijano I (484 - 565) dėsniu "valdovo galia yra aukščiausias įstatymas". Iš to savaime išsivystė savotiškas cezaropapizmas, nes imperatorius tuo pat metu buvo "viešpats ir dievas". Iš to aišku, kad tai, ką mes vadiname "bizantinizmu" yra ne kas kita kaip absoliutinis valdymas, kuris iš valdinių reikalauja tobulo paklusnumo.

Šitas griežtas režimas iš Bizantijos perėjo per Juodąją Jūrą, o iš ten išilgai Dniepro kilo aukštyn į Kievą ir vėliau į Maskvą. Čia Jonas III, kuris viešpatavo Kremliuje nuo 1462 iki 1505 metų, vedė graikų princesę Zoe — Zofiją. Tuo pat metu jis pasivadino "didžiuoju visų rusiškųjų kraštų valdovu" ir kartu įvedė "Caro" titulą, kurį išvedė iš lotyniškojo *Caesar.*

Tokiu būdu Rytų Europos lygumoje buvo padėtas tvirtas pagrindas valstybei, kurios centru tapo Maskva. Toji ne po ilgo dekretavo besąlyginį dvasininkų pasidavimą pasaulinei valdžiai.

...os Nacionalinė M. Mažvydo Biblioteka

2. *Totoriškas paveldėjimas ("Tatarščina")*

Po Bizantijos vyravimo — totorių antpuolis, kuris taip pat lemiamai formavo rusus.

Totoriai nuo neatmenamų laikų vidurinėje Azijoje vedė klajoklių gyvenimą. 12-tojo šimtmečio antroje pusėje jų ordos, kurios save vadino "mongolais", kas reiškia "narsieji", iš Amuro ištakų veržėsi pirmyn Vakarų link. Užpultieji "Auksinės Ordos" raitelius laikė "Pragaro baisybėmis" ir juos prakeikė kaip "Dievo rykštę". Ir tai ne be pagrindo, nes tie stepių klajokliai žmogaus gyvenimo nevertino.

Rusai labiausiai bijodavo jo vado Čingis Chano (1155-1227), kuris apie 1200 valdė didelę valstybę, nusitęsiančią nuo Geltonosios iki Juodosios jūrų. Po to kai jis 1223 metais Pietų Rusijoje buvo sumušęs tenykščius kunigaikščius, jis vėl traukė atgal į rytus su tikslu sutvirtinti savo pozicijas Kinijoje. Tuo jis, šiaip beraštis, sukūrė milžinišką imperiją. Po jo mirties "ordos" dar kartą siautė Vakaruose: 1240 m. sutriuškino Kievą ir savo žygyje į Vieną buvo tik Liegnitzo sustabdyti. Po to jie dar iki 16-to šimtmečio laikė Pietų Rusiją savo replėse.

Greta to jie netausojo nė pačios Maskvos, kurios užkariavimas jiems nesudarė sunkumų, nes į miestą įsiveržti reikėjo tik sudeginti jo sutvirtinimus, kurie buvo pastatyti iš medžio. Nuo tokio pavojaus apsisaugoti Jonas III (1440; 1462 - 1505) paliepė pastatyti aplink miestą akmenines mūro sienas. Bet kadangi Maskvos srityje nebuvo tam tinkamų akmenų, jų turėjo būti atgabenta iš kitų kraštų. Tos mūro sienos turėjo būti pastatytos ir svetimų mūrininkų. Tą sieną statant, apie 1490 metus, ypatingai pasižymėjo tesinietis Pietro Antonio Goları iš Caronos (prie Lugano).

Bet "Tatarščina", ir pastačius tokius miesto sutvirtinimus, pasiliko "blogas laikotarpis", nes rusai ir toliau savo kankintojams turėjo mokėti duoklę.

Totorių valdymas paliko žymių ir kalboje, kurioje net ir šiandien yra išlikusių daug totoriškų posakių, ypač keiksmų. Bijodami engėjų, daug rusų rengėsi totoriškai ir net jų vardus pasisavino. Bet blogiausia buvo tai, kad rusų valdovai su Maskvos didžiuoju kunigaikščiu mėgdžiojo svetimųjų tironiją ir dažnai savo žiaurumu ją net pralenkė, kaip pvz. Jonas IV (1530; 1533 - 1584), kurį jo paties pavaldiniai vadino "Baisiuoju".

Joks stebuklas, kad jo pavaldiniai kalbėjo apie tikrą

"Tatarščiną". Ir tas keiksmas išliko šimtmečiais vėliau. Čia prisimintinas ir Petras I ("Didysis"), kuris buvo didelis ir tuo, kad savo rankomis kapojo šaulių galvas, kada jie buvo sukilę prieš jo despotizmą. Tas žiaurumas apnuodijo pačią paprastos tautos širdį tiek, kad vienas prancūzų lankytojas konstatavo "Gratez le russe et vous trouvez un tatare."

3. *Maskva — trečioji ir paskutinioji Roma*

Jei mes peržiūrime šimtmečių grandinę rusiškoje istorijoje, tai jie rikiuojasi vienas prie kito daugiau kaip blogi, negu geri. 16-me šimtmetyje sutinkame religinį mesianizmą, kuris rusų sielą sujaukė ir kartu sukėlė kunigaikščių ekspansijos veržlumą. Iš ortodoksinių vienuolynų mistinių gelmių išplaukė reikalavimas išsivaduoti, kad išgelbėtų žmogų, suprantama, visą žmoniją.

Tas vienuoliškas ryšys su Dievu veikė kaip sutartinis žodis, kuris šaukė rusus ortodoksus į išganymo istorijos sceną. Tai įvyko 1524 metais viename Pskovo vienuolyne su vienuoliu Philotheos. Iš savo dieviškos vienuoliškos vienumos jis kreipėsi į Maskvos didįjį kunigaikštį su pasiuntinybe, kurioje jis Maskvą pavadino "Trečiąja Roma", kuriai 1453 m. po turkų Konstantinopolio užkariavimo tenka žmonijos išgelbėjimas.

Pagal jo supratimą yra trys Romos: Pirmoji Roma — tai buvusi apaštalų Petro ir Povilo Roma, kurią rusai 9-me šimtmetyje per šventuosius Kirilą ir Metodijų pažino kaip tikėjimo centrą. Bet stabmeldžiams iš šiaurės Romą nukariavus, ji žuvo. Po to tikras išganymo mokslas buvo išgelbėtas Bizantijoje. Tačiau ir ten, turkams 1453 m. nukariavus buvusią rytinę romėnų valstybę, carų valstybė tapo vienintelė tikrojo tikėjimo išgelbėtoja bei saugotoja ir Maskva vienintėlė tikrojo tikėjimo išpažintoja. Ta Maskva, kuri visur skaičiui "trys" priskiria sprendžiamą reikšmę, pakilo į "Trijų" garbę, kas reiškia į "paskutinę Romą".

Pasekmės tos mistikos, kurią Philotheos pranešė valdovui Kremliuje, labai daug reiškė, nes savo tvirtinimui, kad dvi Romos yra jau kritusios, o trečioji laikysis amžinai, paprastas vienuolis įjungė Maskvą į vyksmą bendrų pasaulio įvykių. Ir su įsitikinimu, kad "trečioji Roma" kartu yra ir paskutinioji, šioji tapo pasaulio istorijos galutiniu tikslu. Tuo žmonijos išgelbėjimas priklausysiąs nuo "Gesta Dei per Russos".

Tuo paprastas ortodoksų vienuolis nuvedė savo tautą į mesianizmo viršūnę.

4. Vakarų kunigaikštiškas absoliutizmas

Pradžioje suminėtos valdovų sistemos, kurios Maskvą maitinusios, iki šiol daugiausia buvo kilusios iš "Rytų", dėlto galime būtų manyti, kad jie beveik vieni yra sukūrę rusiškąjį imperializmą bei mesianizmą. Bet taip nėra, nes naujaisiais laikais prisidėjo ir Vakarų absoliutizmas. Savo pradžią tas absoliutizmas turi 16-me šimtmetyje ir, būtent, romaniškuose kraštuose, kur jis pasiekė aiškiausią išraišką Liudviko XIV (1638; 1643 - 1715) posakyje "Valstybė tai aš!"

Petras I (1672; 1689 - 1725)

17-to šimtmečio pabaigoje tas absoliutizmas pasiekė ir Rusiją, kur Petras I buvo įgijęs jėgą. Tada apie 1718 metus į rusų kalbą taip pat brovėsi tokios sąvokos kaip "Autokratas" ir "Autoritetas", kas 1721 metais valdovą paskatino prisiimti "Imperatoriaus" titulą. Tuo metu jo valdoma Rusija pradėta vadinti "Rusijos imperija".

Tuo būdu, Petrui I valdant, rytietiškas absoliutizmas įgavo despotišką, azijatišką charakterį. Suprantama dėlto, kodėl valdovas savo žmoną uždarė į vienuolyną ir gyveno su vokiečių vyno pirklio dukterim. Suprantama taip pat, kodėl jis valstybės teismui įsakė savo sūnų dėl tariamo prieš jį sukilimo, nubausti mirties bausme, kas Aleksiejų taip sukrėtė, kad jis (1718) mirė dar prieš teismo sprendimo įvykdymą. Tokį pat beatodairiškumą Petras parodė ir prieš Bažnyčią: energingai įgyvendindamas cezaropapizmą, po patriarcho Adriano mirties (1721), jis tą aukščiausį bažnytinį postą užėmė pats.

Tas senai siekiamas religinių jėgų įstatymas į politines vėžes tapo sprendžiamu žygiu į tautinį mesianizmą, nes nuo tada Rusijoje sostas ir altorius neišskiriamai susijungė. Valstybininkai, kaip itin parodė K. P. Pobedonoscevas (1827 - 1907), karštai sveikino tokį autokratijos sujungimą su ortodoksija ir dėlto Rusijos ribose persekiojo nerusus ir neortodoksus. Tai ypač skaudžiai gavo pajusti baltai — estai, latviai ir lietuviai kartu su suomiais. Juos visus Petras tada nukariavo su tikslu iš tų naujų pozicijų toliau veržtis į Vakarus. Kad tatai jam geriau sektųs, Petras nutarė ir Rusijos sostinę priartinti prie Vakarų ir tam liepė St. Petersburgą statyti tiesiog į užsienius. Net ir

to naujo centro statybą jis pavedė užsieniečiams, kurių priešakyje jis pastatė tesinietį Domenico Frezzini iš Astano (1670 - 1734).

Petro cezaropapizmas vis dėlto neišventė protestų, kurie betgi tik 19-me šimtmetyje galėjo prasiveržti. Štai istoriko Aksakovo (1817 - 1860) kritika: "Mūsų bažnyčia atrodo kaip koks milžiniškas biuras, kuriame valdžios įstaigoje yra įsitaisę vokiška organizacija. Kadangi bažnyčia yra organizuota kaip vakarietiškos valdžios skyrius ir bažnytinių tarnybų žmonės yra traktuojami kaip valstybės tarnautojai, tai ir ji pati išvirsta į pasaulinės jėgos skyrių. Vadinas, Bažnyčia yra ne kas kitas kaip šio pasaulio valstybės dalis ir dėlto tampa savo misijai neištikima." Ir Dostojevskis (1821-1881) pūtė į tokį pat ragą: "Nuo Petro laikų rusiškoji bažnyčia yra paraližuota."

Kotryna II (1729; 1762 - 1796)

Ta pačia dvasia kaip Petras I, taip Rusijos imperiją valdė ir žymiausia jo įpėdinė Kotryna II, vokietė iš Stettino, kuri po savo vedybų su iš Kielio kilusiu Petru II buvo perėjusi į ortodoksų tikybą, kad visiškai galėjo būti ruse. Ta kryptimi progresuodama, ji pataikavo rusų aristokratams nemoterišku kietumu, o 1762 m., nužudžius jos vyrą, ji susidėjo su žudiko broliu. Tačiau nesivaldydama savo meilikavimuose, ji nebuvo ir juo patenkinta. Tik vienas jos mylimųjų, būtent Stanislovas II Augustas Poniatovskis (1732; 1764 - 1798) jos tinkamai buvo atlygintas, nes 1764 m. jį įkėlė į Lenkijos sostą. O vis dėlto ir ji 1975 m. leido tą pataikūną nušalinti.

Savo užsienio politikoje Kotryna ir toliau ėjo Petro I keliais. Po to kai tas vidurinėje Europoje labiau buvo pasistūmėjęs šiaurės kryptimi, ji turėjo ambiciją tą pat padaryti pietuose. To tikslo siekdama, ji net du kartus kariavo su turkais. Nors ji, teisingiau, jos numylėtasis Potiomkinas (1739 - 1791) užtikrino Rusijai Krymo pajūrius su Azovo jūra, tačiau jai nepasisekė iš Istambulo vėl padaryti "Konstantinopolį". Veltui ji vieną savo vaikaitį pakrikštydino Konstantino vardu, kuris, vėl atstačius rytinę Romos Imperiją, jos vardu turėjęs prie Bosforo užimti sostą.

Beveik tuo pat metu su žygiu pietuose Kotryna ir viduriniame fronte pasistumėjo pirmyn į Vakarus. Čia svarbiausią savo akciją išvystė prieš lenkus, kur ji per tris padalinimus (1772, 1793 ir 1795) Lenkiją išbraukė iš Europos žemėlapio.

Bet ir tas pasisekimas nesušvelnino jos veržimosi Vakarų link, nes trumpai prieš mirtį ji prisipažino: "Jei galėčiau valdyti dar du šimtmečius, tai rusiškas skeptras viešpatautų prie Atlanto." Bet ir tuo metu ji, buvusi vokiškojo princesė, galėjo būti patenkinta savo rusiškais laimėjimais, nes jos valstybės plotas, kuris Petrui I valdant apėmė apie 12 milijonų kv. km., jos valdymo metu paaugo iki 15 milijonų kvadratinių kilometrų.

5. "Šventoji Sąjunga" (1815)

Po Kotrynos mirties 1796 m. jos įpėdiniu buvo jos sūnus Paulius I. O tas buvo linkęs kiekvieną iš Vakarų ateinančią naujybę bei kultūrinę pažangą užgniaužti. Tada net ir laisvę primenančios sąvokos, kaip "pilietis" ar "visuomenė", buvo išbrauktos iš dvaro žodyno. Kadangi buvo abejota ar jis sveiko proto, jis buvo 1801 m. nužudytas, po ko Kotrynos mylimas vaikaitis Aleksandras I (1777; 1801-1838) išauklėtas pažangos dvasioje tapo caru, tačiau sunkiai prisiveržė prie reformų. Nežiūrint to jis svajojo, kartu su Napoleonu, užvaldyti pasaulį. O po šiojo ištrėmimo į šv. Elenos salą, jis skyrė sau europišką misiją, kurią jis siekė įgyvendinti kartu su Austrija ir Prūsija, su kuriomis jis 1815 m. Paryžiuje sudarė taip vadinamą "Šventąją Sąjungą". Kadangi Aleksandras pabrėžė, kad toji trejybė sudarė ją "Apvaizdos įgaliota", darosi aišku, kad tos sąjungos dvasia kilo iš Pskovo vienuolyno.

Bet būtų klaida manyti, kad tas "šventas" susitarimas buvęs vien caro darbas. Kaip panašiais atvejais, taip ir šį kartą turime paklausti: "Kokia moteris slepiasi šiame reikale?" Šį kartą ta moteris buvo Juliane von Kruedener.

Juliane von Kruedener (1764 - 1824)

Ji buvo kilusi iš Esseno krašto, iš kur jos protėviai buvo išsikėlę į Rusiją. Gimusi Rygoje, Juliane, būdama 18 metų, tapo barono Kruedenero žmona. Iš namų gerai išauklėta, jauna baronaitė vedė prabangų gyvenimą ir savo "nuometų šokiais" stebindavo net pačią "geresnę visuomenę", kurioje ji geidė iškilti panašiai kaip Mme de Stael (1766 - 1817).

Tame parfumuotame pasišvaistyme ji 1804 metais pergyveno savo "Damaskus", kada mirė jai artimas žmogus — to įvykio sukrėsta, ji atsidavė mistikai. Ji, pamokslus sakydama, apkeliavo daug kraštų, o Bazelyje ji įkūrė net žymią "Traktatų bendrovę".

Vis aukščiau užgriebdama, ji išdrįso prieiti ir prie Aleksandro I, kuo ji įėjo į "didžiąją istoriją". Tuo metu kai 1812 m. Napoleonas įsiveržė į Rusiją, caras sužavėtas Pskovo vizijomis, taip nuoširdžiai pasišventė religijai, kad keliaujančiai pamokslininkei nebuvo sunku prieiti prie jo kai jis viešėjo Heilbronne. "Ji kalbėjo į jį taip drąsiai, kad jis buvo visiškai nuliūdęs." Apie save ji prasitarė, kad ji buvusi didelė nusidėjėlė, bet su kryžiaus pagelba ji pasiekusi atleidimą. Kada caras nusikėlė į Heidelbergą, ji nusekė paskui jį ir tenai, o iš ten ir į Paryžių, kur jam davė mintį įkurti "Šventąją Sąjungą".

Tačiau po Napoleono pralaimėjimo atvėso caro susižavėjimas savo "pranaše". Ir kada Londone pasirodė karikatūra, kuri carą atvaizdavo kaip jos įrankį, jis jos išsigynė ir ją pašalino iš Petersburgo. Tuo metu jau sunkiai susirgusi, ji gydytis nuvyko į Krymą, kur ji 1824 m. mirė vienoje totorių kolonijoje.

Nors Aleksandras dažnai paklydo miglotoje mistikoje, jis tačiau bent vienu atveju buvo tikras realistas — būtent savo rusišku veržimuisi prie jūros. Šiuo atžvilgiu jis panaudojo visus savo gabumus, kad per Dardanelius galėtų prasiveržti į Viduržemio jūrą, o iš ten per Gibraltaro sąsiaurį ir į platųjų Atlantą.

6. *Slaviškasis rasizmas*

Su Kotrynos II mirtimi 18-to šimtmečio gale užsibaigė tam tikras laikotarpis. Mat, su tada išsikeliančiu romantizmu, iškilo ir daugiaspalvis nacionalizmas, kuris slavų tarpe pagimdė tikrą panslavizmą.

Tam sąjūdžiui priduoti didesnę reikšmę, Dunojaus slėnio slavai 1848 m. Pragoje sušaukė pirmąjį visų slavų kongresą, kuris tačiau Vienos valdžios buvo išvaikytas. Į tą smurtą atsakydami, panslavistai nukreipė savo žvilgsnį į galingiausią slavų valstybę — į Rusiją, kur jau 1830 m. Puškinas (1799 - 1837), nors pats buvo negriškos kilmės, buvo pranašavęs — "Visi slaviški upeliai sutekės į rusišką jūrą."

Stiprų paskatinimą rusiškas mesianizmas sulaukė ir iš Dostojevskio (1821 - 1881), kuris savo politiniuose raštuose buvo skelbęs "rusų paskirtis yra paneuropėjiška ir apims pasaulį. Būti rusu reiškia būti visažmogiu, nes mūsų likimas yra taip pat ir pasaulio likimas." Šitaip įsitikinęs, jo Karamazovas prieš savo kelionę į Europą pareiškė: "Aš žinau, kad aš einu į

kapines". Panašiai kaip jis skelbė panslavistas Kirejevskis (1806- 1856): "Sugriuvusi Europa yra reikalinga tikro centro. Tik rusų tauta, kuri politiškai ir dvasiškai kitus pralenkia, tokiu gali būti."

Kaip liūdininkas tokio ugningo panslavizmo cituotinas ir šveicarų poetas Karl Spitteler (1824 - 1924), kuris nuo 1871 iki 1879 metų dirbo rusų karininkų sferose kaip mokytojas ir 1888 m. laikraštyje "Wiener Deutsche Zeitung" išspausdino tokį pergyvenimą: "Staiga atėjo (vienoje draugijoje) Petras, slavofilas, kuris su apaštališku užsidegimu padarė iškalbingą pranešimą apie Rusijos šventą misiją pasauliui valdyti, apie sugedusius Vakarus, apie rusę kultūros pranašumą prieš visas kitas tautas. Tada aš supratau kokia jėga slypi tame fanatizme."

7. Carizmo galas

Nors Kruderienės inspiruotasis Aleksandras I savo valdymo metu buvo visas jėgas sukaupęs padaryti religiškai orientuotą "Šventąją Sąjungą" Europos dvasine ir net politine norma bei forma, tačiau tatai jam nepavyko. Priešingai, caras Mikalojus I (1796; 1825 - 1855) bandė įteisinti tvirtinimą, kad rusų caro valia yra vienintėlis dieviškas apreiškimas ir todėl paklusnumas valdžiai esąs aukščiausia moralinė pareiga. Rezultatas: jo valdymo metu kraštą valdė sunki priespauda, kuri iš tėvynės kuone padarė kareivines.

Mikalojaus valdžios kietumą pirmiausia pajuto rusų pavergtos tautos ir jų religijos. Ypač vakarietiškuosius baltus (estus, latvius ir lietuvius) caras valdė despotišku griežtumu, nes būti nerusu ir neortodoksu šiam maskoliškam mesianizmui atrodė "mirtine nuodėme."

Suprantama, kad tokie žiaurūs "Gesta Dei per Russos" iššaukė daugelyje dvasiškai budrių rusų tarpe tikrą netikrumą. Antai Tolstojui (1828 - 1910) buvo aišku, kad "žmonių giminė turi išnykti" ir Berdiajevas (1874 - 1948) buvo tikras, kad jis sulauks "istorijos pabaigos." Net toks šiaip labai santūrus Merežkovskis (1865 - 1941) buvo įsitikinęs sulauksiąs pasaulio pabaigos. Ir Lermontovo (1814 - 1841) kūrinyje "Mūsų laikų didvyris" jo herojus Pečolinas randa, "kad saldu sulaukti tėvynės žlugimo."

Nors visi tie pasaulio pabaigos pranašautojai toli pralenkė faktus, tačiau liko teisinga, kad jie visi nujautė tam tikro "laikotarpio pabaigą."

Ar tai nebuvo kažkoks atsisveikinimas su "trečiąja Roma?"

8. Leninas (Nuo Trečiosios Romos į Tretijį Internacionalą)

1917 m. balandyje kažkoks Leninas (1870 - 1924) važiavo užpliombuotame vagone nuo Šveicarijos į Švediją tikslu iš ten patekti į Petrapilį. Tą jo kelionę buvo suplanavęs kaizerinis vokiečių generalinis štabas su tikslu revoliucinėmis intrigomis atitraukti Rusiją nuo Vakarų sąjungininkų, kuo galėtų baigtis Pirmasis pasaulinis karas (1914 - 1918) Vokietijos ir Austro-Vengrijos naudai. Kadangi ir Leninas iš tokio plano tikėjosi sau asmeniško pasisekimo, jis tokiai akcijai pritarė, nes nuvertus caro valdžią, Rusija galėtų vadovauti pasaulio proletariato kovai. Viskas, atrodė, vyko ta jo aistringai siekiama kryptimi, kai jis pasiekė Petrapilį. Kas gi buvo tas "Leninas"?

Vladimiras Iljičas Uljanovas (1870 - 1924), kuris pagal Sibiro upę Lena pasivadino *Leninu,* buvo vieno mokyklos inspektoriaus sūnus, kuris vėliau iš caro gavo bajoro titulą. Šis (1831 - 1886) buvo kilęs iš Astrachanės prie Kaspijos jūros ir kalmukų kilmės. Taip pat ir motina, Maria Blank (1836-1916) buvo svetimos, būtent vokiečių kilmės (su švediškais giminaičiais). Taigi, Leninas nebuvo tikras rusas, o mongoliškai-germaniškas mišinys. Politiškai tam jaunam kitataučiui buvo lemiami 1887 m., kada jo vyresnysis brolis, įpainiotas į sąmokslą prieš carą, buvo nuteistas mirti. Iljičas tuomet pasižadėjo už jį atkeršyti.

Kai Leninas baigė savo teisės studijas, jį viliojo laisvoji Šveicarija, kurią jis panaudojo ne tik tolimesnėms studijoms, bet ir verbavimui į savo "Tretįjį Internacionalą". Kaip komunistinis elitas šis turėjo pradėti "Pasaulio revoliucijų epochą" ir tai ne Rusijoje, o Berlyne, nes jis nepasitikėjo "tąja rusiškąja košė."

Fnessa

Tai "košei" minkyti Leninui visu uolumu padėjo viena moteris. Bet ta moteris nebuvo jo žmona Krupskaja (1869 - 1939), kurią jis 1898 m. Sibiro tremtyje buvo vedęs ir kuri vėliau kaip šeimininkė bei pagelbinė sekretorė jam padėdavo, o Inės Armand (1875 - 1920), vadinama Fnessa, surusėjusi prancūzė. Nors ji jau buvo (už prancūzo) ištekėjusi, ji buvo tikra Iljičo palydovė ir ištikimiausia jo bendradarbė.

Žėrėdama gabumais, ji savo "herojų" lydėjo visur, kur jis buvo reikalingas jos paramos. Tokiu būdu ji 1917 metais lydėjo Leniną ir aname pasakiškame vagone, kuris jį nuvežė atgal į

Rusiją, į pergalę. Visur jis sakydavo kalbas — savo originalias ir tokias, kurias jis jai buvo padiktavęs. Ir po visų vargų ji džiugindavo jį skambindama Bethoveno "Appasionatą" ar kokį kitą herojišką kūrinį. Bet visu tuo ji peržydėjo taip greitai, kad mirė vos pasiekusi 40 metų. Amžino poilsio vietą ji gavo Maskvoje greta savo mylimojo mauzoleumo. Bet apie tą "nekomunistinę" idilę likusis pasaulis ligšiol mažai tepatyrė, nes sovietai abiejų susirašinėjimą dar ir šiandieną tebelaiko užrakintą.

Carl von Clausewitz

Tai tikras nuostolis, nes ta korespondencija galėtų įnešti daug aiškumo ir į kitą "meilę", būtent į jo literatūrinius bei mokslinius santykius su Carl von Clausewitzu (1780-1831) autorium klasiško veikalo "Apie karą".

Tos knygos autorius, lenkų kilmės, buvo Prūsijoje tapęs karininku ir kaip toks kovojo prieš Napoleoną. Iš jo karinės patirties jame subrendo daug gilių minčių apie karo vedimą, taip kad iš jo studijų išaugo epochinės reikšmės veikalas. Tik jis pats jo išleidimo nesulaukė, nes mirė vos sulaukęs 51 metus, po ko jo žmona pasirūpino vyro veikalų išspausdinimu. Kitas netikėtumas: jo svarstymai tada vos tebuvo pastebėti vokiečių, kurie šiandieną jį laiko savuoju.

Visiškai kitaip pasielgė Leninas, kuris jo svarstymus studijavo taip intensyviai, kad, taip pasakius, jis tapo "komunistiniu Clausewitzu". Taip jis pavyzdžiui dažnai citavo aprašytojo tvirtinimą: "nugalėtojas visada mėgsta taiką. Jis mielai norėtų įsiveržti į priešo žemę be pasipriešinimo." Ta prasme Leninas visada kalė savo strategams be šūvio, tai yra politinėmis priemonėmis siekti priešo kapituliacijos.

Bet kas tada, kai anas priešinasi? Tuo atveju Leninas prirašė agresiją, nes "Sovietų taikos strategija yra karinga"; svarbūs klausimai tautų gyvenime turi būti sprendžiami jėga. Tąja prasme Leninas 1917 m. savo atsisveikinimo laiške Šveicarijos darbininkams pabrėžė: "Reikalavimas, kad proletariatas turėtų atsisakyti revoliucinių karų, yra beprotybė." Ir apie diktatūrą, kuri iš to išsivysto, jis šitaip pasisakė: "Ji nėra surišta su kokiais nors įstatymais."

Ir šiaip Leninas nepripažino kokio nors pacifizmo, ką jis savo rašinyje "Socialistinio Internacionalo padėtis ir uždavinys" taip išdėstė: "Karo tarnybos vengimas, streikai prieš karą ir t.t. yra kvailybė. Šalin tie svajojimai apie taiką bet kokia kaina! Mes norime iškelti pilietinio karo vėliavą!" Tam ati-

tinkamai jis kiekviena proga pabrėžė darbininkams ir kareiviams, norintiems panaikinti kariuomenę: "Tai gryna kvailybė! Kaip jūs norite susidoroti su savo priešu!" Su mongolišku pasalumu Leninas darė skirtumą tarp pacifistų užsienyje ir viduje: "Anieji yra mūsų prieteliai, bet šieji mūsų priešai!"

Palygindami Clausewitzą su Leninu, mes tuoj suprantame, kad pirmasis konfliktuose siekia politinio sprendimo: "Karo reikalai turi būti sprendžiami ministerių kabinete". Taigi jis siekia derybų bei *Modus vivendi*, Leninas gi — kovos, nugalėjimo ir sunaikinimo.

Stalinas (1879; 1924 - 1953)

Po Lenino mirties (1924) iš jo įpėdinių žiauriausiai iš kitų išsiskyrė gruzinas Josif Visarionovič, kuris pats buvo pasivadinęs *Stalinu*, kas reiškia "Plieninis". Štai vienas pavyzdys: kai jis 1940 m. okupavo Baltijos respublikas — Estiją, Latviją ir Lietuvą ir tada vakariečiai atkreipė jo dėmesį į sunkumus, kurie jam ten atsiras, tai jis tik ciniškai atsakė: "Ta problema yra tiek didelė kaip mūsų gyvulinių vagonų talpumas." Iš tikrųjų jis įsakė suimti dešimtis tūkstančių baltų ir juos gyvuliniuose vagonuose išvežti į Sibirą su transporto nurodymu "Važma: žmonės".

Tokiu pat būdu jis po Lenino mirties pradėjo į nieką neatsižvelgiantį žemės ūkio kolektyvizavimą ir lygiai klaikų supramoninimą, kuris savo socializmu turėjo būti pavyzdžiu visam Vakarų pasauliui.

Tas milžiniškas bandymas per "Didįjį Tėvynės karą" (1939 - 1945) prieš įsiveržusį Hitlerį tapo tokiu patriotiniu žygiu, kad Sovietų Sąjunga Jaltos konferencijoje 1945 m. galėjo greta JAV iškilti į antrąją pasaulio galybę.

Po tokio atvertinimo Stalinas sugrįžo prie fantastinio Lenino plano visoje Vakarų Europoje sukelti socialistinę revoliuciją. Bet tam reikėjo iš Kremliaus vispusiško strateginio plano. Jam paruošiant Stalinas mirė 1953 m. Trimis metais vėliau jo įpėdiniai tokį planą jau turėjo.

9. Slaptas Sovietų strateginis planas (1956 - 1995)

1968 m. vasaryje čekoslovakų generolas Jan Sejna (g. 1927) pabėgo iš Pragos, kur jis ilgai buvo dirbęs aukštuose kariniuose postuose, ir paprašė JAV politinio azilo, kad galėtų savo žinojimą apie tą slaptą strateginį planą perteikti Pentagonui. Tam tikslui jis 1982 m. Londone išleido anglų kalba leidinį su

antrašte "Mes jus palaidosim!" Tai yra "pranašystė, kurią savo laiku Kruščevas, Sovietų Sąjungos ministeris pirmininkas (1956 - 1964) smogė amerikiečiams."

Savo demaskavime Sejna netik apibūdino svarbiausius Sovietų vadus nuo Lenino iki Brežnevo, bet ir atskleidė jų strateginius tikslus, kuriais jie siekė paklupdyti Vakarus. Tas planas prasideda 1956 m. ir aprašo akciją keturiose fazėse, kurios baigtųsi apie 1995 metus. Trečioje fazėje, kuri 1972 m. turėjo pervesti į paskutinę, karinę situaciją, (Pentagono) rašte šitaip atvaizduojama: "... Sovietų Sąjunga planuoja nuo 1963 metų bendrą Vakarų Europos puolimą. Per tris dienas turėtų būti pasiektas Reinas, per savaitę Atlantas, netausojant neutralių šalių. Burmistrai, apskričių viršininkai, policijos komisarai, viršininkai ir teisėjai yra jau paskirti, kad X-dieną perimtų valdžią Vakarų Europoje. Maisto kortelės, dienos įsakymai ir plakatai jau yra atspausdinti vokiečių ir prancūzę kalbomis. 10,000 asmenų Vokietijoje, Prancūzijoje ir Šveicarijoje turi būti suimti ir nuteisti per 24 valandas. Agentai, kurių uždavinys yra perimti geležinkelio stotis, tiltus, radijo ir televizijos stotis, yra jau savo vietose".

10. Rusiškos ekspansijos etapai

Žinant visa tai, suprantamas yra nesovietinio pasaulio susirūpinimas savo likimu. Tai suprantame šiandien skaudžiau negu bet kada, jei peržvelgiame pastoviai vykstantį Rusijos išsiplėtimą per šimtmečius:

15-me šimtmetyje į šiaurę: tame šimtmetyje Maskva pradeda savo plėtimąsi į šiaurę, kur ji prie Archangelsko pasiekė Baltąją jūrą.

16-me šimtmetyje į pietus: kadangi pirmasis prasiveržimas prie didžiųjų vandenų dėl jų daugelio mėnesių užšąlimo atnešė tik mažai naudos, Maskva pasiekė pietuose naudingesnius ryšius su aplinkiniu pasauliu ir 16-me šimtmetyje pasiekė Kaspijos jūrą prie Astrachanės.

16-me ir 17-me šimtmečiuose į rytus: siekdama sau užtikrinti rytuose priėjimą prie jūrų, Maskva nūnai pasistūmė prie Ramiojo vandenyno, kurį ji pasiekė 1638 m. prie Ochotsko. Vėliau carai labiau į pietus pastatė karo uostą, kuri pavadino "Vladivostoku", kas reiškia "valdyk rytus!"

18-tame šimtmetyje į vakarų pusę: savo šiaurės-pietų ašiai papildyti jūrine rytų-vakarų ašimi Petras I, kaip mes jau sužinojome, 1703 m. Nevos žiotyse prie Baltijos jūros, vadinasi

už Rusijos sienų, įkūrė savo naują sostinę ir 1710 m. iš ten pasistūmė, okupuodama Estiją bei Livoniją, dar toliau į Vakarus. Po šito grobio jis prisiėmė "visų rusų imperatoriaus" titulą.

Pietuose: Kotrynai I valdant, rusiškasis imperializmas per jos įvykdytais Lenkijos padalinimais (1772, 1793 ir 1795) įsiveržė net į Vidurinę Europą ir taip pat užėmė Juodosios jūros pajūrius.

20-tame šimtmetyje į vakarus Atlanto kryptimi: iš carų imperijos Rusija pasikeitė į Sovietinę Sąjungą, tačiau tuo pasikeitė tik pavadinimas, o ne jos charakteris. Po to ji 20-me šimtmetyje išsiplėtė dar toliau į vakarus, kur ją viliojo Atlantas. Pakelėje į ten ji 1940 m. užėmė Baltijos valstybes — Estiją, Latviją ir Lietuvą — persikėlė net į Vokietiją ir jos rytinėje dalyje įkūrė "Demokratinę vokiečių respubliką (DDR)" juo jis atsistojo prie Vakarų Europos slenksčio. Tuo rusiškoji agresija paruošė sau puolimo bazę tolimesniems puolimams Vakarų link kur ji siekia Vakarų Vokietijos (BRD) neutralumo bei NATO likvidacijos. Tas vakariečių "nuginklavimas" dabar ypač stropiai vykdomas per rafinuotai užmaskuotą pacifizmą, kuris klastingai giriamas kaip "moralinė pažanga" tariamai semta iš "Kalno Pamokslo".

Bet ar mes turime fatalistiškai pasiduoti tai ateistinei diktatūrai, kuri mums visiems gręsia per Sovietų Sąjungą, kurioje mūsų pražūčiai susijungė senosios caristinės Rusijos imperializmas bei mesijanizmas? Tai negali būti apsisprendimas krikščioniško ir demokratinio pasaulio, kuris visa savo kultūra jaučiasi pašauktas ugdyti tauresnį žmoniškumą.

(Iš vokiečių kalbos vertė P.M. Vertimą tikrino ir tekstą kiek sutrumpino autorius.)

"Tremtis yra esminis tarpsnis mūsų kelyje, kuriame negali būti sustojimo, laukimo, tuščio blaškymosi. Ji yra organiška mūsų buities dalis. Todėl mes ir dabar turime žengti, veikti, kurti. Tuo tremtis gali tapti nepaprastai naudinga".

dr. Juozas Eretas,
iš "Išeivijos klausimais"

LIETUVOS ŠVENTASIS

Švento Kazimiero 500 metų mirties ir gimimo sukaktis

A.J. KASULAITIS

Šiemet, šiandien, kovo 4 d. visa lietuvių tauta ir tėvynėje ir plačiajame pasaulyje švenčia savo vienintėlio šventojo — šv. Kazimiero dvigubą šventę. Sąmoningai sakome 500 metų gimimo, nes prieš 500 metų mirė karalaitis Kazimieras ir gimė šv. Kazimieras.

Iš tikrųjų tik po Vatikano II suvažiavimo Bažnyčia pradėjo ir teisingiau ir prasmingiau žvelgti į mirtį. Daugelis mūsų atsimename, kad tiek laidotuvių, tiek mirusiųjų prisiminimo mišios būdavo apgaubtos juodais liturginiais rūbais ir persunktos iki širdies gelmių veriančiu giedojimu apie pragaro bausmes, ašarų upes ir dantų griežimą. Tai buvo nusilenkimas mirčiai kaip kataklizminiam įvykiui, bet ne pagarbinimas Kristaus, kuris mirtį visiems laikams nugalėjo. Tai buvo netekimo ir praradimo rauda, bet ne džiaugsmo ir vilties himnas. Tai buvo pripažinimas išsiskyrimo, bet ne liūdijimas susijungimo su savo Kūrėju.

Šiandien į mirtį žvelgiama jau daug krikščioniškesnėmis akimis ir požiūriu. Laidotuvių ir mirusiųjų prisiminimo mišiose vyrauja balta spalva ir jas gaubia vilties dvasia.

Todėl jau laikas ir mirties metines minint, šiuo atveju šv. Kazimiero, žvelgti į jas ne iš žemiškos perspektyvos, bet iš dangiškos, dieviškos. Gal jau laikas visiems laikams įsidėmėti, kad mirtis po Velykų prisikėlimo jau negali pakeisti gyvenimo esmės. Ji tepakeičia tik gyvenimo formą. Gyvenimas vyksta ir toliau, tik jau atsiskleidęs amžinybei, atsikreipęs į Kūrėją ir nušvitęs visu savo grožiu. Kaip gi kitaip po Velykų ryto mes krikščionys galime žiūrėti į mirtį, jei ne su didžiausiu lūkesčiu, viltimi, meile ir troškimu. Po Golgotos ir Prisikėlimo ši pati baisioji mūsų realybė — mirtis — tapo šv. Pranciškaus

žodžiais, mūsų šeimos narė, mūsų sesė mirtis. Kristus nugalėjo mirtį, Prisikėlimas nugalėjo geluonį, kryžius pakeitė kaukuolę. . .

Kaip tik todėl šiandien prasminga žvelgti į šv. Kazimiero sukaktį netiek iš žmogiškos mirties perspektyvos, kiek iš amžinojo gyvenimo taško. Mes pripažįstame, kad prieš 500 metų mirė karalaitis vardu Kazimieras, bet lygiai tikime, kad tuo pačiu momentu gimė šventasis vardu Kazimieras. Vienintėlis mūsų tautos sūnus, grįžęs ir visuomet grįžtąs pas mus per altoriaus garbę nešti Viešpaties meilę ir malonę į mūsų širdis. Miręs, bet visuomet gyvas, visuomet su mumis, ypatingu būdu rišąs mus su dangumi, ypatinga meile vis iš naujo mus atskleidžiąs Amžinajam Viešpačiui.

Amžių būvyje būna ir esama daug ir įvairių šventųjų. Daugelis jų tik lengvai, jei iš viso, paliečia mūsų kasdienybę, ne dėlto, kad jų šventumas būtų menkesnis ar garbė kuklesnė, bet tik dėlto, kad mūsų labai ribota kūniška, žemiška realybė nepajėgia aprėpti daugiau kaip tik labai mažą skalę patyrimo, supratimo ir meilės. Mūsų ribotumas yra mūsų žmogiškumo labai akivaizdi išraiška.

Kaip tik todėl ir daugelis šventųjų yra mums tik pasąmonės nuojauta, daugelis tik kalendoriaus vardas ir tik maža dalis amžinatvės plazdenimo aidas. Tik nedidelis jų būrys yra gražesnėmis varsomis įpintas į mūsų realybę ir tapęs mūsų kasdieninės kelionės dalis.

Kiekvienai tautai ir kiekvienai kartai šis būrys yra kitoks. Mums šiandien beveik neišmatuojamu spindėjimu žėri šv. Petras, toji uola ant kurios stovi šv. Motina Bažnyčia; šv. Jonas Krikštytojas didžiu balsu šaukęs taisyti Viešpaties kelio; šv. Paulius atskleidęs Kristų pasauliui; šv. Pranciškus, kuris savo ypatinga meile Kristui ir jo sekimu pralaužia ir amžius ir tautas; šv. Antanas, šv. Augustinas, šv. Tomas Akvinietis, šv. Teresė, šv. Jurgis ir dar kiti. O mums labai specialiu žėrėjimu — mūsų tautos sūnus ir mūsų brolis — jaunasis šv. Kazimieras.

Šventuoju negimstama. Šventuoju tampama. Šis tapsmas yra ne kas kitas tik gyvenimas su jo neišskaičiuomamu įvairumu ir begaliniais niuansais. Kaip tik dėlto ir visi šventieji, tiek panašūs vienas į kitą savo atsiskleidimu Dievui yra skirtingi vienas nuo kito savo atsiskleidimu istorijai. Todėl, jei mums užsklęsta, sakykim, šv. Pranciškaus, šv. Augustino, šv. Jurgio ar šv. Kazimiero šventumo gelmė, tai iš kitos pusės mums atskleista jų šventumo plotmė. Mūsų kūno akys yra aptemdytos

amžinybei, bet atviros gyvenimui. Mūsų protai ir širdys neaprėpia šventumo žėrėjimo, bet įžvelgia šventumo tapsmo įvairius momentus.

Kaip tik todėl mums visuomet turėtų būti svarbu netik šildytis šventumo spinduliais, bet lygiai atsiverti šventumo tapsmo momentams. Kitais žodžiais, šventąjį mylėti, mūsų atveju šv. Kazimierą, visuomet reikia netik pasinerti jo šventumo plevenime, bet sekti jo gyvenimo kelio pėdomis.

Iš čia ir du mūsų klausimai šiandien: pirma, kas buvo šv. Kazimieras ir antra, kaip jis buvo, kaip gyveno, kuo pasižymėjo pas Dievą ir kuo jis šiandien atsiskleidžia mums?

Šv. Kazimieras gimė 1458 m. spalio 3 d. Krokuvoje, tėvui jau 11 metų karaliaujant Lenkijoje. Jo tėvas Kazimieras Jogailaitis buvo Karaliaus Jogailos sūnus ir Algirdo vaikaitis. Taigi iš tėvo Kazimieras paveldėjo savo lietuvybę, kurioje nebuvo nei lenkiško nei kitokio kraujo. Iš viso jogailaičių dinastijoj nebuvo priemaišų. Kazimiero motina Elzbieta buvo Habsburgų giminės austrė.

Žinių apie karalaičio Kazimiero gyvenimą iš tikrųjų yra labai mažai, nežiūrint, kad žinomasis kronikininkas Jonas Dlugošas buvo jo mokytojas. Galimas dalykas, kad Dlugošas jaunajam Kazimierui papasakojo apie jo tėvo ir tėvukų kraštą, bet galėjo jis Lietuvą ir neigiamai nušviesti, nes jos, ypatingai Vytauto, jis nemėgo.

Lietuviškai šv. Kazimieras greičiausiai nemokėjo, nors jo tėvas gerai mokėjo lietuviškai, gudiškai ir lenkiškai. Pats Kazimieras laisvai kalbėjo lotyniškai, lenkiškai ir vokiškai.

Dlugošas apie savo mokinį rašo, kad šis buvęs "puikus, retų gabumų ir nuostabaus mokslumo jaunikaitis." (J. Dlugošas, Opera O.C. XIV, 557 psl.) Atrodo, kad jis iš savo šešių brolių buvęs pats gabiausias. Gal todėl ir tėvo mylimiausias. Motina Elzbieta visą laiką atrodo daugiau mylėjusi Joną Albrechtą.

Kazimieras augo gausioj ir laimingoj šeimoj: apsuptas penkių brolių ir 6 seserų. Jis buvo antrasis sūnus. Už jį vyresnis buvo brolis Vladislovas, vėliau Čekijos, o dar vėliau, jau Kazimierui mirus, ir Vengrijos karalius. Iš keturių jaunesnių Kazimiero brolių Aleksandras ir Zigmantas buvo didieji Lietuvos kunigaikščiai ir Lenkijos karaliai, Jonas Albrechtas buvo tik Lenkijos karalium, o Friedrichas Krokuvos vyskupu ir kardinolu. Tai iš tikrųjų šalia kardinolo Jurgio Radvilos antrasis Lietuvos kardinolas, tik lietuvių visai užmirštas.

Viena šv. Kazimiero sesuo mirė ankstyvoje jaunystėje, o

kitos penkios ištekėjo už vokiečių kunigaikščių.

Tėvas savo antrajam sūnui norėjo politinės karjeros. Todėl kai mirė šv. Kazimiero dėdė, Čekijos ir Vengrijos karalius Ladislovas, Kazimiero motina Elzbieta laikė save tų žemių paveldėtoja ir įtaigojo vyrą, kuriam turėjo žymios įtakos, siųsti Vengrijon Kazimierą, kuriam tuo metu tebuvo tik 13 metų amčiaus.

Atrodo, kad Vengrijos sostas masino ir jaunąjį Kazimierą, kuris vis vaizdavosi krikščionybės gynėju nuo Europon besiveržiančių turkų. Tebuvo tik vienas kliūtis. Ne visi vengrų didikai Kazimiero kandidatūrai pritarė, o priešininkai jau į sostą buvo pasodinę savo tautinį kandidatą Motiejų Korviną. Užimti sostą reikėjo žygio ir mūšio. Tėvas nusamdė 12,000 karių armiją, paskyrė jai vadus ir Kazimierą išsiuntė pasiimti Vengrijos sosto.

Tačiau žygis nepasisekė. Didikai laikėsi savo kandidato, o samdyta kariuomenė netruko pakrikti. Taip nieko nepešęs Kazimieras grįžo namo. Kai kurie šaltiniai teigia jaunąjį Kazimierą tokiu nepasisekusiu žygiu buvus labai sukrėsą ir sujaudintą. Svajojęs apie kovas su turkais, nuo kurių rankų žuvo ir jo mėgiamas dėdė Ladislovas, Kazimieras dabar užsidarė ir net viešumoje ilgą laiką nesirodė.

Netrukus Kazimieras vėl tėvo įtraukiamas į valstybinį darbą. Jis lydi tėvą įvairiose kelionėse į abi valstybes. 17 m. būdamas jis pirmą kartą atvyksta į Vilnių, tą miestą su kuriuo jis susiriš amžinai. Už metų Kazimieras su tėvu lankosi dar ir Marienburge.

Už trijų metų (1479 m.) abu Kazimierai vėl atvyksta į Vilnių. Lietuvoje tėvas pasilieka keliems metams, o jaunąjį Kazimierą po dviejų metų siunčia atgal į Lenkiją eiti karaliaus pareigas. Tėvui Lietuvoje užsibuvus, jaunasis Kazimieras taip "karaliauja" net du metus.

Istorikai tvirtina, kad šv. Kazimieras turėjęs didelius valstybininko gabumus, nors buvęs tuo metu dar jaunas. Jis protingai ir taupiai tvarkė valstybės iždą, išpirkinėjo užstatytas valdines žemes, gerino Lenkijos santykius su Roma, buvo visiems teisingas, nors nesivaržė bausti netikusių dvaro valdininkų.

Lietuvon šv. Kazimieras grįžo tik po dviejų metų, 1483 m. Tačiau ką jis Lietuvoje savo paskutinį gyvenimo metą veikė, žinių neturime. Spėjama, kad ligos varginamas — jis turėjo džiovą — Kazimieras vis daugiau atsidavė maldai, askezei ir artimo meilės darbui.

...os Nacionalinė
...ždo Biblioteka

Sužinojęs apie sūnaus silpną sveikatą, tėvas vėl išsiskubino Lietuvon. Jaunąjį Kazimierą jau rado gulintį patale. Po Pelenų dienos, kovo 4 d., vos išaušus Kazimieras mirė, nesulaukęs 26 m. amžiaus. Mirė lietuviškajame Gardine, kur prieš 50 metų "lakštingalų giesmės besiklausydamas" mirė jo senelis Jogaila. (Žr. Z. Ivinskis, Šv. Kazimieras, 48 psl.) Tam pačiam Gardine vėliau mirė ir karalius Batoras, vengras, kuris buvo ir Lietuvos didysis kunigaikštis.

Šv. Kazimiero kūnas buvo pervežtas į Vilnių ir čia palaidotas. Tai jis amžiams susirišo su savo prosenelio Gedimino miestu, kuriame jo kūnas ilsisi ir dabar ir iš kur po pasaulį sklinda jo šventumo garbė.

Labai netrukus vilniškiai miestiečiai pradėjo vis dažniau lankyti jo koplyčią ir melstis prie jo karsto. Vos 17 metų nuo mirties praėjus, Popiežius Aleksandras VI suteikė atlaidus tiems, kurie išpildys tam tikras sąlygas surištas su šv. Kazimiero garbinimu. Popiežiaus bulėje jau minimi stebūklai įvykę šv. Kazimiero užtarymu.

30 metų praslinkus nuo Kazimiero mirties net trys laiškai atsirado pas Popiežių, prašant Kazimierą paskelbti šventuoju. Juos rašė Kazimiero brolis Zigmantas Senasis, Vilniaus vyskupas Albertas ir Vilniaus Pranciškonai.

Jau būtų visiškai atskira byla, kodėl kanonizacijos byla taip ilgai užtruko. Iš tikrųjų tema yra įdomi, nors kiek miglota. Ne vieno istoriko laikoma, kad Kazimieras šventuoju paskelbtas Leono X specialia bule 1521 m. Tačiau iki šiol ta bulė dar nesurasta, o visa eilė įvykių ir faktų rodo, kad tokios bulės iš viso nebuvę.

Iš kitos pusės, po daugelio metų, 1602 m. tuometinis Popiežius Klemensas VIII savo bule įrašė šv. Kazimierą į kalendorių, bet joje pažymėjo, kad jau Leonas X paskelbė Kazimierą šventuoju ir jis tik tai patvirtinęs. Klemensui VIII tikint, kad Kazimieras jau buvo šventasis, nesurengta šv. Petro bazilikoje ir kanonizacijos iškilmių. Kadangi apie tokias iškilmes istorija nekalba ir Leono X laikais, taip ir nežinome iš tikrųjų kada šv. Kazimieras buvo kanonizuotas.

Po Klemenso VIII tvirtinimo brevės, 1621 m. popiežius Paulius V Kazimiero kultą paskelbė visuotiniu (Žr. Z. Ivinskis, šv. Kazimieras, 101 psl.) Ir taip lygiai po 100 metų nuo kanonizacijos proceso pradžios šv. Kazimieras grįžo į visą pasaulį šventojo garbėj. Lietuvą Klemenso VIII brevė pasiekė tik 1603 m. pradžioj. Visas kraštas pradžiugo ir 1604 m.

gegužės pradžioj šis džiaugsmas išsiliejo į trijų dienų šventišką manifestaciją. Šventė prasidėjo iškilminga procesija Dievo Kūno šventėje. Karalių Zigmantą Vazą, išvykusį į Švediją, atstovavo Lietuvos kancleris Leonas Sapiega, kuris nešė iš Popiežiaus gautą šv. Kazimiero vėliavą. "Procesijai pasiekus katedrą, šv. Kazimiero vėliavą iš kanclerio Leono Sapiegos perėmė Vilniaus vyskupas Benediktas Vainius ir padėjo ją katedroje ant šv. Kazimiero karsto. (Ten pat. 103 psl.)

Sekančias dvi dienas šv. Kazimieras garbintas minėjimuose poezija ir kitais būdais. Buvo laikomos šv. Mišios ir pašventintas kertinis akmuo šv. Kazimiero bažnyčiai. Dar prieš iškilmes šv. Kazimiero karstas buvo perkeltas iš paprasto kapo Vilniaus katedroje į altorių. Ta proga karstas buvo ir pirmą kartą atidarytas patikrinimui. Istorikas Ivinskis rašo, kad "šv. Kazimiero kūnas rastas nuostabiai gerai išsilaikęs, kad ir pragulėjęs kape jau 120 metų" (Ten pat, 105 psl.) Prie švento Kazimiero galvos buvo rasta jo mėgiamiausia giesmė "Omni die, dic Mariae."

Netrukus šv. Kazimiero kultas išpliko po visą Lietuvą, Lenkiją ir kitus kraštus. Tuo pačiu vis labiau plito žinios apie jo stebūklus, ypač apie Dauguvos stebūklą, kur šv. Kazimieras pasirodė ant balto žirgo lietuviams kariams ir juos vedęs į kovą.

Su kiekvienais metais Lietuvoje gausėjo šv. Kazimiero bažnyčių ir jo paveikslų. Jo atvaizdas atsirado miestų herbuose ir pradėtos švęsti net kelios jo šventės.

Tačiau šv. Kazimieras mylimas ir garbinamas ne tik Lietuvoje, bet ir už jos sienų. Jis kelis šimtmečius specialiu būdu buvo garbinamas Palermoje ir Neapolyje, Florencijoje ir kt. Jis garbintas Maltoje, Belgijoje ir kai kuriose Vokietijos dalyse.

Nepriklausomoje Lietuvoje Kazimiero kultas atgijo ir kasmet gyvėjo. Ypatingai tuo Lietuvoje ir Austrijoje gyvendamas rūpinosi Lietuvos Metropolitas ir Kauno arkivyskupas Juozapas J. Skvireckas.

1948 m. birželio 11 d. Popiežius Pijus XII specialia breve paskyrė šv. Kazimierą lietuvių jaunimo Globėju. "Ta brevė skelbia 'šv. Kazimierą Išpažinėją patvirtiname, paskiriame ir paskelbiame visos lietuvių jaunuomenės ypatingu Danguje Globėju pas Dievą . . .' " (Ten pat. 170 psl.)

Jokiu būdu nesvetimas šv. Kazimieras ir Amerikos lietuviams. Čia yra keliolika jo vardo bažnyčių, veikia jo vardo

organizacijos, vienuolijos, mokyklos, ligoninės, atskiri vienuolynai, etc.

Lietuvių ryšys su šv. Kazimieru yra gal kiek kontroversinis kaip ir pats Kazimieras. Lietuvių liaudžiai jis buvo artimas ir mielas, nes savas ir suprantamas. Ne kaip koks užsidaręs vienuolis ar tolimo krašto teologas. Tačiau iki šiol apie jį išleistos vos trys ar keturios knygos, lyg jis nebūtų savos tautos sūnus. Šv. Tėvas jį paskyrė specialiu lietuvių jaunimo globėju, tačiau neatrodo, kad tas yra padaręs gilios tam jaunimui įtakos.

Tačiau tai gal atspindys pačio šv. Kazimiero kontroversijos. Juk jis lietuvis, bet iki šių dienų ne vieno kitataučio laikomas lenku. Troškęs ramybės ir kontempliacijos, jis iki šių dienų persekiojamas savo tautos priešų. Net ir šiandien jis neturi vietos Vilniaus katedroje, bet jo kūnas vėl 1953 m. perkeltas į šv. Petro ir Povilo bažnyčią ginantis nuo bolševizmo. Jis garsus net iki kitose tautose, bet apie jį žinių maža.

O vistik šiandien mūsų džiaugsmas minint šv. Kazimiero jubiliejų nebūtų nei pilnas, nei prasmingas, jei mes neatskleistume jo sau ar patys neatsiverstume jam. Nors ir labai paviršutinė jo šventumo sklaida rodo, kad šv. Kazimieras yra ne tik aktualus, bet specialiai aktualus šiandienos sukrėstam pasauliui.

Šiandienos pasaulyje, kuris lytį iškėlė į dievybės poaukštį, kuris pornografiją padarė gal pelningiausiu verslu, kuris moralinį - lytinį iškrypimą įteisino ir net garbina spaudoje ir menuose — šv. Kazimieras šviečia ir žėri savo skaistume ir susitvardymu. Jo taurus pavyzdys yra kelrodis mums ir ypač mūsų jaunimui, kuris gi yra šiandienos pasaulio vaikas, kuriam gręsia šiandienos pasaulio pinklės.

Dabartiniame pasaulyje, kuris materialinę gerovę, turtą ir pinigą sudievino, kurio didžiausias užsiėmimas yra turto ir patogumų ieškojimas, kuris visa savo siela ir kūnu yra palinkęs medžiagai — šv. Kazimieras atsiveria kaip amžinųjų vertybių ieškotojas ir brangintojas. Jis karalaitis, taigi turtingiausias iš turtingiausių, bet jo esminė šventumo žymė — paprastumas. Jis apsuptas žemiškos garbės ir turto, bet ieško ramybės maldoje. Jo rankose didi jėga ir galia, bet jis vykdo artimo meilės darbus.

Šiandienos pasaulyje taip gausu neapykantos ir keršto, smurto ir žudynių, melo ir užsidarymo. Šv. Kazimieras vis iš naujo atsiskleidžia savo išmintimi, taurumu, taupumu ir teisingumu.

Dabartiniame pasaulyje taip gausu suktos politikos, valdžių korupcijos, išnaudojimo ir savanaudiškumo — šv. Kazimieras žėri politiko garbingumu ir valstybininko išmintimi. Koks gražus jis pavyzdys mums, kurie dirbdami politinį darbą taip daug kartų klystame ir klumpame. Ypač mūsų jaunimui, kuris apskritai bodisi lietuviška politika ir joje nedalyvauja, netarnaudamas geriausiems Lietuvos interesams.

Pagaliau šiandienos vis daugiau nureligėjusiam pasaulyje šv. Kazimieras atsiveria kaip Dievo meilės ir maldos vyras. Prie bažnyčios durų suklupęs gilioje maldoje, Kazimieras — tai gražiausias ir prasmingiausias simbolis žmonijos, grįžtančios į Tėvo namus. Žmogus niekada nėra toks didis, aukštas ir praaugęs visą kūriniją, kaip tais momentais kai jis klūpo maldoje.

Ši šv. Kazimiero sukaktis teikia mums ypatingą progą atsiversti jam visoje savo žemiškoje tragikoje, liūdesyje ir lūkesčiuose. Jokia tauta šiandien daugiau nekenčia kaip lietuvių tauta, jokia valstybė nėra arčiau mirties kaip Lietuvos valstybė, jokia širdis šiandien daugiau kraujuoja kaip kiekvieno lietuvio širdis savo kančių akivaizdoje . . . Prašykime šv. Kazimierą pas Dievą užtarimo—tautai laisvės, valstybei nepriklausomybės, broliams romumo . . . Jis vedė lietuvių būrius į mūšį . . . Jis neatstums mūsų prašymo šiandien. Juk jis yra mūsų brolis, mūsų tautos sūnus . . .

Popiežiaus Klemenso brevei pasiekus Lietuvą ir Vilniui džiūgaujant, istorikai sako, kad lietuviai giedoję giesmę: O palaimintasis Kazimierai, o Lietuvos kunigaikščių žiede! Tebūna ši giesmė šiandien mūsų himnu ir teskamba ji visuomet Lietuvos vaikų širdyse!

1984.III.4 — Šv. Kazimiero metais

(Iš paskaitos šv. Kazimiero minėjime Clevelande 1984 m. kovo 4 d.)

Išorinis grožis niekuomet neįsiskverbia į sielą, bet sielos grožis atsispindi veide.

Vysk. F. Sheen

POLITINĖ ATSAKOMYBĖ

Mes raginame visus geriau suprasti tą svarbų ryšį tarp tikėjimo ir politikos ir norime išreikšti savo įsitikinimą, kad mūsų tauta yra praturtinama, kai jos piliečiai ir socialinės grupės viešuosius reikalus tvarko remdamiesi moraliniais įsitikinimais ir religiniu tikėjimu.

Amerikos Vyskupai

Laiks nuo laiko Amerikos episkopatas ilgesniais ar trumpesniais dokumentais pasisako politiniais, socialiniais, ekonominiais ir kitokiais klausimais, kurie nėra specifiniai teologinės ar moralinės kilmės. Geru pavyzdžiu gali tarnauti 1983 m. paskelbtasis laiškas liečiąs taiką ir branduolinių ginklų naudojimą, kuris susilaukė plataus dėmesio beveik visame pasaulyje ir ne tik katalikų sluogsniuose.

Jungtinių Valstybių Katalikų Konferencija (USCC) ir Tautinė Katalikų Vyskupų Konferencija (NCCB) tai daro remdamosios Evangelija, kuri reikalauja, kad krikščionys praktikuotų artimo meilę netik kaip individai, bet kartu gintų žmogaus teises ir socialinį teisingumą. 1971 m. vyskupų sinodas tarė, kad "Bažnyčia turi netik teisę, bet ir pareigą skelbti teisingumą socialinėje, tautinėje ir tarptautinėje plotmėje ir pasmerkti neteisingumo atvejus kai to reikalauja pagrindinės žmogaus teisės ar jo išganymas."

Šio tikslo siekiant privalu ir individams ir organizacijoms įsijungti į politinį procesą, nes "dažnai socialinį neteisingumą ir žmogaus teisių paneigimą galima atitaisyti tik valdžios akcija."

Sekančiuose puslapiuose talpiname dviejų dokumentų ilgesnes ištraukas. Pirmasis dokumentas pavadintas "Politinė atsakomybė: 1980 m. dešimtmečio pasirinkimai" buvo išleistas JV Katalikų Konferencijos 1979 m. spalio 26.

Antrasis dokumentas "Gyventi Jėzuje Kristuje: ganytojiškas žvilgsnis į moralinį gyvenimą" buvo paskelbtas Vyskupų konferencijos 1976 m. lapkričio 11 d. Jo pirmoji dalis yra lyg moralinio gyvenimo principų santrauka. Jos čia nepateikiame. Antroji dalis kalba apie tų principų pritaikymą krašto gyvenime ir užsienių politikoje. Jos ilgesnės ištraukos čia pateikiamos.

Tai darome tvirtai tikėdami, kad vyskupų mintys yra įdomios lietuviams krikščionims demokratams ir iš tikrųjų net negali būti neįdomios mums kaip šio krašto gyventojams.

Pirmąjį dokumentą talpiname šiame numeryje, antrąjį ateinančiame "Tėvynės Sargo" numeryje. **Red.**

POLITINĖ ATSAKOMYBĖ: 1980 dešimtmečio pasirinkimai

Bažnyčia ir politinis susitvarkymas

Krikščionys tiki, kad Jėzaus įsakymas mylėti artimą, turi siekti toliau asmeninių santykių. Jis turi persunkti ir reformuoti visus žmonių santykius nuo šeimos iki visos žmonių bendruomenės. Jėzus atėjo nešti "gerąją naujieną vargdieniams, pasiuntė skelbti vargšams išvadavimo, akliesiems regėjimo, siuntė vaduoti prislėgtųjų." (Lk. 4-18). Jis pašaukė mus pavalgydinti alkanus, aprengti nuogus, rūpingis ligoniais ir pagelbėti neteisingumo aukoms (Mt. 25). Jo pavyzdys ir žodžiai reikalauja individualių artimo meilės darbų ir iš kiekvieno mūsų rūpinimosi artimu. Tuo pačiu jis reikalauja gilesnio supratimo ir akcijos platesnėse neturto, alkio ir neturtingumo dimensijose ir tas noromis nenoromis rišasi su ekonomijos, visuomenės ir politikos institucijomis ir struktūra.

Bažnyčia, Dievo tauta, pati savyje yra šios meilės išraiška ir pagal Evangeliją bei ilgą tradiciją iš jos reikalaujama, kad ji gintų žmogaus teises ir žmogišką kilnumą.[1] Savo neseniai išleistoje enciklikoje *Redemptor Hominis* Popiežius Jonas Paulius II skelbia, kad Bažnyčia "privalo suprasti gręsiančius pavojus, suprasti visa tai kas yra priešinga tam, kad žmogaus gyvenimas taptų kaskart žmoniškesnis, kad viskas kas sudaro tą gyvenimą atitiktų tikrąją žmogiškąją vertę; paprasčiausiai įsisąmoninti visa, kas yra priešinga tikrajam žmogiškumui."[2]

Toks žvilgsnis į Bažnyčios tarnybą ir misiją reikalauja pozityvaus nusiteikimo politinės tvarkos atžvilgiu, nes dažnai socialinį neteisingumą ir žmogaus teisių paneigimą galima atitaisyti tik valdžios akcija. Šiandienos pasaulyje rūpestis socialiniu teisingumu ir žmogiškuoju vystymuisi reikalauja iš asmenų ir organizacijų dalyvauti politiniame procese pagal savo atsakomybę ir specifinį vaidmenį.

Bažnyčios atsakomybė žmogaus teisių srityje apima du vienas kitą paremiančius veiksmus: žmogaus teisių propagavimą ir gynimą ir jų pažeidimo pasmerkimą. Šalia to Bažnyčia turi dar ir kitą vaidmenį — kreipti dėmesį į pasaulinių problemų moralines ir religines dimensijas, išlaikyti evangelines vertybes kaip socialinio ir politinio gyvenimo normas ir pabrėžti krikščionių tikėjimo reikalavimus teisingam visuomenės perkeitimui. Šitokia kiekvieno krikščionio ir Bažnyčios tarnyba neišvengiamai susiliečia su politinėmis išdavomis ir viešuoju gyvenimu.

Krikščioniškas socialinis mokymas reikalauja, kad piliečiai ir valdžios atstovai visuose reikaluose rimtai atsižvelgtų į viešąjį gėrį, visos visuomenės gerovę, kuri turi būti saugoma ir ginama, jei norima asmenines teises išlaikyti ir paskleisti.

Norėdama būti įtikima ir ištikima Evangelijai ir mūsų tradicijai, Bažnyčia turi žiūrėti, kad jos rūpestis žmogaus teisėmis ir socialiniu teisingumu būtų visa apimantis ir nuoseklus. Jis turi būti kompetentiškai formuluotas su dėmesiu problemų komplikuotumui. Jis turėtų išsirutulioti iš pasitarimų su kitais susirūpinusiais žmonėmis ir paisyti visų kitų teisių.[3]

Bažnyčios vaidmuo politiniame susitvarkyme apima:

— Politinių problemų analizę siekiant socialinių ir moralinių dimensijų.

— Viešųjų nusistatymų palyginimą su evangelinėmis vertybėmis.

— Dalyvavimą su kitais žmonėmis viešuose visuomeninės tvarkos debatuose.

— Drąsų, išmaningą ir rūpestingą pasisakymą politiniais klausimais, liečiančiais žmogaus teises, socialinį teisingumą ir Bažnyčios gyvenimą visuomenėje.

Gaila, kad mūsų pastangos šioje srityje yra kartais kitų nesuprantamos. Bažnyčios dalyvavimas viešajame gyvenime nėra grąsa politiniam vyksmui ar tikram pluralizmui, bet jų svarbumo patvirtinimas. Bažnyčia pripažįsta teisėtą valdžios autonomiją ir visų teisę, įskaitant pačios Bažnyčios, būti išklausytiems viešųjų nutarimų formulavime.

Nes kaip Vatikanas II pareiškė: "skelbdama Evangelijos tiesą ir apšviesdama visas žmogaus veiklos sritis savo mokslu ir krikščionių pavyzdžiu, ji taip pat gerbia ir ugdo politinę piliečių laisvę bei atsakomybę . . . Bažnyčia turi teisę spręsti apie dorą net politinės srities dalykuose kai to reikalauja pagrindinės žmogaus teisės arba sielų išganymas."[4]

Teisingas Bažnyčios vaidmens supratimas nesumaišys jos misijos su valdžios misija, bet žvelgs į jos tarnybą kaip tarnavimą žmogaus teisėms ir socialiniam teisingumui.

Krikščionių bendruomenių vaidmuo yra analizuoti savo krašto situacijos, permąstyti Evangelijos mintis ir sukurti sprendimų normas ir veikimo planus remiantis Bažnyčios mokymu ir jų pačių patirtimi.[5]

Besireikšdami ganytojiška akcija šioje socialinėje arenoje, mes esame pastatyti prieš komplikuotą situaciją. Kaip 1971 m.

Vyskupų sinodas pareiškė: "Bažnyčiai, tiek kiek ji yra hierarchinė ir religinė bendruomenė, nepriklauso siūlyti konkrečių išsprendžių socialinėje, ekonominėje ir politinėje sferose siekiant pasaulyje teisingumo."[6] Tuo pačiu metu yra būtina prisiminti Popiežiaus Jono XXIII žodžius: "Neturi būti užmiršta, kad Bažnyčia turi teisę ir pareigą netik saugoti etikos ir tikėjimo principus, bet bet taip pat autoritetingai įsikišti į savo vaikų pasaulinę sferą, kai iškyla klausimas pritaikinti tuos principus konkretiems atvejams."[7]

Evangelijos vertybių pritaikymas realioms situacijoms yra esminis krikščionių bendruomenių darbas. Krikščionys tiki, kad Evangelija yra žmoniškosios realybės matmuo. Tačiau specifiniai politiniai klausimai patys savyje nesudaro Evangelijos. Krikščionys ir krikščionių organizacijos privalo dalyvauti viešuosiuose debatuose, liečiančiuose politines alternatyvas ir įstatymdavystę, tačiau lygiai būtina, kad jų dalyvavimo būdas būtų teisingai suprastas.

Mes specifiniai nesiekiame religinio balsavimo bloko formavimo; kaip lygiai mes nenorime atskirus balsuotojus instruktuoti kaip jie turi balsuoti atskirų kandidatų indorsavimu. Mes raginame piliečius vengti kandidatų pasirinkimo pasikliaunant vien asmenine savybinio intereso baze. Mes viliamės, kad balsuotojai atsižvelgs į visą skalę kandidatų nuomonių kaip lygiai ir į jų integralumą, filosofiją ir pareigų atlikimą.

Mes raginame visus geriau suprasti tą svarbų ryšį tarp tikėjimo ir politikos ir norime išreikšti savo įsitikinimą, kad mūsų tauta yra praturtinama kai jos piliečiai ir socialinės grupės viešuosius reikalus tvarko remdamiesi moraliniais įsitikinimais ir religiniu tikėjimu. Mūsų pažiūrą išreiškė Popiežius Paulius VI, tardamas, kad "pripažindami politinės realybės autonomiją, krikščionys, kurie yra pakviesti dalyvauti politikoje turėtų daryti sprendimus suderintus su Evangelija ir teisingo pliuralizmo ribose būti asmeniniai ir kolektyviniai savo tikėjimo liūdininkais efektyvia ir nesuinteresuota tarnyba (žmonijai.")[8]

Bažnyčios atsakomybė šioje srityje liečia visus jos narius. Kaip piliečiai mes visi esame pašaukti būti gerai informuotais, aktyviais ir atsakingais politinio proceso dalyviais. Hierarchija kaip mokytojai ir ganytojai turi pareigą tikinčiuosius apšviesti, remti jų pastangas siekiant taikos ir teikti pamokymų bei vadovauti tais atvejais kai žmogaus teisės yra pavo-

juje. Pasauliečių didi pareiga yra atnaujinti pasaulietinę tvarką. Pasinaudodami savo patyrimu ir vykdydami savo specifinius vaidmenis krikščionių bendruomenėje vyskupai, kunigai vienuoliai (ės) ir pasauliečiai privalo jungtis kartu bendrame išpažinime ir efektyvioj akcijoj siekiant Popiežiaus Jono vizijos: gerai susitvarkiusios visuomenės, kuri pagrįsta tiesa, teisingumo, meile ir laisve.[9]

Mūsų intencija kaip religinių vadovų ir ganytojų yra atskleisti savo susirūpinimą, kad politika gautų teisingą vietą ir dėmesį ir taptų efektyviu viešoje gėrio siekimo forumu. Nes Jono Pauliaus II žodžiais "žmogaus situaciją šiuolaikiniame pasaulyje drįstame laikyti tolima nuo objektyvių moralės ir teisingumo reikalavimų, o tuo labiau — nuo bendruomeniškoś meilės . . . Štai stovime akivaizdoje didelės dramos, kuriai niekás neturėtų likti abejingas."[10]

Politinės problemos

Neatsižvelgiant į politinius kandidatus, partijas ar jų programas, mes norime iškelti kai kurias politines problemas (issues), kurios, mūsų manymu, yra svarbios 1980 m. dešimtmečio tautiniuose debatuose. Šios santrumpos neturi intencijos atspindėti mūsų pozicijų detalumo ir gylio . . . Mes lygiai norime pabrėžti, kad tai nėra vien katalikų problemos; kiekvienu atveju mes jungiamės prie kitų remdami šias pozicijas . . .

A. Teisė gyventi yra pagrindinė žmogaus teisė, kuri privalo įstatymo globos. Abortas yra sąmoningas negimusio žmogaus sunaikinimas, kuris šią teisę paneigia. Mes atmetame 1973 m. aukščiausiojo teismo nutarimą, liečiantį abortą, kuris atmeta atitinkamą teisinę apsaugą negimusiam kūdikiui . . .

B. Ginkalvimosi lenktynių pavojai yra iššūkis ir rūpestis visai žmonių šeimai. Pagrindinis moralinis imperatyvas reikalauja ginklavimosi lenktynių sustabdymo ir turimų ginklų sumažinimo. Kas liečia branduolinius ginklus, bent tuos, kurie turi masinio sunaikinimo galimybę, pirmasis imperatyvas yra jų naudojimo sulaikymas . . .

C. Turint galvoje mūsų įsitikinimą liečiantį žmogiškosios gyvybės vertę ir orumą, mes esame prieš mirties bausmę . . . Mes nekvestijonuojame valstybės teisės bausti nusikaltėlį, bet mes manome, kad yra geresni būdai mūsų žmonėms apgautoti nuo smurtiškų nusikaltimų, negu egzekucijų vykdymas . . .

D. Mūsų krašto ekonominis gyvenimas turi atšviesti socialinį teisingumą ir žmogaus teises. Virš visko ekonomija privalo tarnauti mūsų žmonių poreikiams. Labai svarbu atkreipti dėmesį į faktą, kad milijonai amerikiečių tebėra neturtingi, be darbo, alkani ir be tinkamų butų, o taip pat mūsų tautoje tebėra milžiniški pajamų ir turto skirtumai. Šitokia padėtis yra netoleruotina ir turi būti nuolatos taisytina, kad ekonomija atšviestų esminę pagarbą žmonių orumui ir visų pagrindinius poreikius . . .

E. Visi asmenys, bet kokios rasės, poaukščio ar amžiaus, išeinant iš jų žmogiško orumo turi nepanaikinamą teisę į švietimą . . . Mes rekomenduojame . . . mokesčių naudojimą vaikų švietimui viešosiose ar privačiose mokyklose tuo būdu leidžiant tėvams laisvę pasirinkti vaikų švietimo sistemą . . .

F. Mes parodome kiek vertinime šeimą, savo noru valdžios sferose ir biznyje, miestų planavime ir žemės ūkio politikoj, švietime ir sveikatos reikaluose, menuose ir moksluose apskritai socialinėje ir kultūrinėje aplinkoje ugdyti moralines vertybes, kurios tausoja pagrindinius vyrų ir žmonų ir vaikų santykius ir įgalina autentišką šeimų egzistenciją.

G. Teisė valgyti išplaukia tiesioginiai iš teisės gyventi. Mes remiame krašto politiką, kuri siekia užtikrinti valgio teisę viso pasaulio žmonėms . . . Tarptautinėje plotmėje JV maisto pagelba turėtų objektyviai nugalėti globalinį alkį ir neužtenkamą maistingumų ir būti nukreipta pirmiausiai į neturtingiausius kraštus ir reikalingiausius žmones, neatsižvelgiant politinių sumetimų . . . Vietinėje plotmėje maistingumo programos turėtų siekti išspręsti alkanų ir prastai maitinamų amerikiečių problemas, ypatingai vaikų, neturtingųjų bedarbių ir vyresnio amžiaus žmonių . . .

H. Tinkama sveikatos priežiūra yra tinkamo gyvenimo standarto išlaikymo esminis elementas . . . Mes remiame tautinės sveikatos spdraudos įstatymo priėmimą.

I. Tinkamas gyvenamasis butas yra pagrindinė žmogaus teisė. Pasiekti tautinį apgyvendimo uždavinį — tinkamą butą kiekvienai amerikiečių šeimai, reikia didesnio išgalių ir valios užangažavimo.

J. Žmogaus orumas reikalauja žmogaus teisių gynimo ir ugdymo globaliniuose ir vidaus reikaluose . . . Mes remiame JV ratifikaciją tarptautinių susitarimų liečiančių civilines ir politines teises bei ekonomines, socialines ir kultūrines teises . . . Diskriminacija pagrįsta lytim, rase, tautybe ar am-

žiumi tebeegzistuoja mūsų krašte. Jai turi būti agresyviai priešinamasi . . .

K. Mums rūpi, kad komunikacijos laukas būtų tikrai atsakingas viešajam interesui ir kad būsimieji įstatymai tvarką oro bangas pilnai apsaugotų viešąją gerovę.

L. Yra trys regionalinių konfliktų situacijos, svarbios tarptautinei sistemai, kur Amerika turi lemiančią įtaką: Pietų Afrika, Viduriniai Rytai ir Centrinė Amerika . . . JV užsienių politika ir jos įtaka Pietų Afrikos biznio korporacijoms turėtų būti nukreipta į tos vyriausybės rasinės politikos pakeitimą . . . Viduriniuose Rytuose taikos siekimas vyksta ir toliau ir visos suinteresuotos šalys neša specifinę ir susikryžiuojančią atsakomybę . . . Mums ir toliau rūpi Vidurinių Rytų krikščionių mažumų esminių civilinių ir religinių teisių apsauga . . .

Užbaiga

Susumuojant, mes tikime, kad Bažnyčia turi tinkamą vaidmenį ir atsakomybę viešuosiuose reikaluose, kuri išplaukia iš Evangelijos mandato ir jo pagarbos žmogaus orumui. Mes viliamės, kad šię apmąstymai prisidės prie atnaujinto politinio gyvybingumo mūsų krašte tiek piliečių dalyvavime rinkiminiame procese, tiek užimančių politines vietas ar į jas kandidatuojančių integralume ir atsakomybėje.

Mes meldžiamės, kad krikščionys drąsiai vadovautų ugdydami atsakingą politinio įsijungimo dvasią. Tegul jie seka Jėzaus pavyzdžiu specialiai rūpindamiesi vargšais ir tegul visi jų veiksmai atšvieti Dievo ir artimo meilę.

IŠNAŠOS

[1] 1974 m. Vyskupų sinodas, "Žmogaus teisės ir susitaikymas".
[2] Popiežius Jonas Paulius II, Redemptor Hominis, 1979 m. Nr. 14.
[3] Popiežius Paulius VI, "Kvietimas į akciją", 1971 m. Nr. 4, 50; Vatikano II santaryba "Bažnyčia moderniame pasaulyje", 1965 m. Nr. 43.
[4] "Bažnyčia moderniame pasaulyje", op. cit. Nr. 76
[5] "Kvietimas į akciją", op. cit.
[6] 1971 m. Vyskupų sinodas, "Teisingumas pasaulyje".
[7] Popiežius Jonas XXIII, "Pacem in Terris," 1963 m. Nr. 160.
[8] "Kvietimas į akciją", op. cit. Nr. 46.
[9] "Pacem in Terris" Nr. 35
[10] "Redemptor Hominis, Nr. 16.

80 METŲ PIRMAJAI KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ PROGRAMAI

Šiemet sukanka 80 m. nuo "Lietuvos Krikščionių Demokratų Susivienijimo Programos Projekto" pasirodymo. Programa suvaidino labai svarbų ir reikšmingą vaidmenį lietuvių krikščionių demokratų gyvenime ir veikloje. Tuo pačiu jos pasirodymas buvo svarbus ir visai Lietuvai.

Programa yra išskirtinis politinis, socialinis ir istorinis dokumentas. Sekančiuose puslapiuose ją persispausdiname, manydami, kad ji turi išliekančios svarbos šiandienos krikščionims demokratams bei apskritai dabarties lietuviams, kurie domisi politika, politine istorija ir dalyvauja politinėje veikloje. Programa persispausdinama iš "Tėvynės Sargo" Nr. 2-3 (6-7), II tomo, 1949 m., 125-132 psl.

Ryšium su šia sukaktimi persispausdiname ir keturių kitų autorių straipsnius ar jų dalis: kun. Mykolo Krupavičiaus, vysk. Pranciškaus Būčio, prel. Kazimiero Šaulio ir kan. Juozo Tumo-Vaižganto.

Kun. Mykolas Krupavičius, kurio 100 metų gimimo ir 15 m. mirties sukaktis minėsime 1985 metais, yra laikomas lietuvių krikščioniškosios demokratijos kūrėju ir tėvu, nors jos pirmieji daigai Lietuvoje reiškėsi jau prieš jo gimimą 1885 m. Jo mintys apie programą paimtos iš ilgo pasikalbėjimo su juo, tilpusio 1954 m. "Tėvynės Sarge", Nr. 1(11), minint programos 50 m. sukaktį.

Vyskupas Pranciškus Būčys, MIC buvo vienas iš programos autorių. Visų trijų programos autorių informacijomis, programą surašė kaip tik vysk. Būčys, o prel. Jonas Mačiulis-Maironis ir prel. Aleksandras Jakštas-Dambrauskas ją papunkčiui diskutavo, taisė, priėmė ir pasirašė. Vysk. Būčio mintys apie programą paimtos iš jo straipsnio "Šį tą prisimenant iš Didžiojo Vilniaus seimo", tilpusio "Tėvynės Sarge" Nr. 4, 1948 m., 254 - 257 psl.

Prelatas Kazimieras Šaulys, ilgametis Kauno arkivyskupijos generalinis vikaras, buvo Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, seimų narys ir Lietuvos Krikščionių Demokratų Partijos centro komiteto narys. Jo straipsnis paimtas iš "Tėvynės Sargo" Nr. 1 (II), 1954 m.

Kan. Juozas Tumas Vaižgantas yra turbūt vienas populiariausių lietuvių tautos istorijoje. Rašytojas, literatūros kritikas ir profesorius, visuomenininkas — Vaižgantas vienu metu buvo "Tėvynės Sargo" redaktorius ir KD organizatorius. Jo straipsnio ištrauka paimta iš "Tėvynės Sargo" Nr. 2-3 (6-7) II tomo, 1949 m., 118-120 psl.

LIETUVIŲ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ

SUSIVIENIJIMO PROGRAMOS PROJEKTAS

Sudarė:

1. Kun. Kanauninkas Jonas Maciulevičius, Petrapilio Dvasiškosios Akademijos inspektorius.
2. Kun. Aleksandras Dambrauskas, Akademijos profesorius.
3. Kun. Pranciškus Bučys, Akademijos adjunktas.

Lietuvių Krikščionių Demokratų Susivienijimas

Kiekvienas žmogus turi savo protą ir apie tuos pačius dalykus ne visi vienaip išmano. Nors dagume žmonių nuomonės pasidaro įvairios, bet jos kartais vienos panėši į kitas. Kad panašių nuomonių žmonės susivienija, tai jie savo norus ir pažiūras gali greičiau išpildyti, negu tie, kurių yra daug, bet nesusivienijusių. Dėlto visose šalyse, kur įstatymus leidžia žmonių atstovai išrinkti į seimą, panašių nuomonių žmonės vienijasi į krūvą.

Susivienijęjie veikiau iš savo tarpo gali išrinkti atstovą į valstybės seimą, o tas paskui seime su kitais tokiais jau atstovais susitaręs padaro, kad įstatymai išeina pagal jo mintį. Panašios nuomonės žmonių susivienijimas, norįs prisidėti prie aprūpinimo visos šalies reikalų, vadinasi partija. Visose šalyse būna daug partijų, taip pat ne viena yra ir Lietuvoje.

Mes lietuviai krikščionys demokratai irgi susivienijome, nes mūsų nuomonės apie Lietuvos reikalus beveik vienokios. Savo vardą dėl trumpumo raštuose dažnai išreiškiame tik trimis raidėmis L.K.D. Mūsų susivienijime visi esame lietuviai, visi esame krikščionys ir visi demokratai. Demokrato žodžio seniau Lietuvoje nebūdavo girdėti; taigi daug žmonių ir dabar jo nesupranta.

Demokratais vadinasi visi tie, kurie pirmiausia ir daugiausia rūpinasi prastų žmonių reikalais. Demokratai nori, kad visi žmonės neturtėliai lygiai su piniguočiais galėtų rinkti savo atstovus į seimą, kad visi turėtų lygias teises. Mes, kurie prie šito Lietuvių Krikščionių Demokratų susivienijimo priklausome, ypatingai rūpinsimės, kad Lietuvos prastiems žmonėms būtų duota pilna laisvė į visa gera, kad jiems būtų geriau gyventi; kad miestai nečiulptų viso ūkininko ir jo šeimynos uždarbio; kad jie negadintų jo sąžinės nei sveikatos. Mes dirbsime, kad būtų geriau visiems žmonėms kaimuose gyvenantiems: ūkininkams turintiems ir neturintiems žemės, samdantiems ir samdomiems, dvarų kumečiams ir kitokiems tarnams. Šelpsime ir tuos, kurie iškeliauja į miestus uždarbio ieškoti ir ten apsigyvenę lieka.

Mes vadinamės krikščionys ir tą žodį dedame į savo susivienijimo vardą, dėlto kad tikime, jog yra Dievas ir Kristus mūsų Išganytojas. Jėzaus mokslą mes priimame ir Jo įsakymus apsiimame pildyti. Nevien savo naminiame gyvenime, bet ir aprūpinime tautos reikalų elgsimės taip, kaip krikščionių mokslas liepia. Šituo mūsų prisirišimu prie Dievo ir tikėjimo mes skiriamės nuo kitų dviejų Lietuvoje esančių partijų. Social-demokratai tikėjimo nepripažįsta ir jį atmeta, o Lietuviai Demokratai apie jį nekalba nei nesirūpina. Mes žinodami kad tikėjimas labiausiai visiems reikalingas, ginsime visur ir visada tikėjimo reikalus. Valstybių gyvenime dažnai pasitaiko, kad vyriausybė kankina žmones už jų tikėjimą. Tai žino visi Lietuvos katalikai. Mums iš tiesų krikščionių tikėjimas brangus, dėlto neduosime jo niekam skriausti nei atvirai nei slapčia.

Į savo susivienijimo vardą įdėjome žodį lietuviai, nes Lietuva mūsų tėvynė ir ją mylime kaip vaikai savo motiną. Lietuviškoji kalba mums yra užvis brangiausia. Kitų ir kitoniškai kalbančių žmonių, Lietuvoje ir kitur gyvenančių, neskriausime, nes esame krikščionys, ir artimus mylime visaip kalbančius. Kiekviena tauta turi savo ypatingą kalbą. Mes esame lietuviai taigi lietuviškoji tai mūsų kalba.

Žemiau paduodame sąrašą tų dalykų, kurių reikalaujame, kad mūsų valstybės valdžia išpildytų. Bet nuo jos visko tikėtis negalime. Jei mes lauktumėme, kol ji mūsų reikalavimus išpildys, tai vargai mus tuo tarpu spaustų ir daugelis žmonių mirtų geresnių dienų neregėję. Dėlto dirbsime ir mes patys. Kol valdžia įtaisys lietuviškas ir Lietuvai naudingas mokyklas, mes imsime mokyti vaikus sodžiuose labiausiai jiems reikalingų dalykų.

Lietuviai sako: perdaug apžiojęs mažai tenukąsi. Pagal tą priežodį mes tiek tereikalaujame, kiek galima tikėtis gauti ir tiek težadame, kiek šių dienų aplinkybėse galima išpildyti. Išsyk užsiimame tik tiek darbų, kiek galime aprėpti, o negraibstome visko vienu kartu. Niekuomet nekurstysime žmonių užpulti priešą daug stipresnį už juos, nes žinome gerai, kad iš to nauda būtų priešui, o nelaimė mūsų žmonėms. Mūsų ginklas — dvasios stiprybė, o mūsų stiprybė tame, kad kovojame vien už tiesą ir teisybę.

Visų šios dienos nelaimių priežastis yra ta, kad žmonėse sąžinės maža. Mūsų biurokratai mus skriaudė ir kankino, nes jie sąžinės neturėjo. Jei neturės sąžinės tie, kurie su biurokratais kovoja, tai gavę viršų, ims skriausti kitus. Iš to bus tiktai viena pasekmė, kad vietoje vieno skriaudiko stos kitas. Tai suprasdami mes niekad nė su vienu priešu nekovosime nedorais būdais. Mes savo priešininkų nešaudysime, jų turtų nenaikinsime, į juos nemėtysime neteisingų apkaltinimų, nes tie ir kiti tokie dalykai nedori yra ir žmonėse sąžinę naikina. Su Dievu pradedame, su Dievu ir dirbsime.

Prie mūsų susivienijimo yra prisidėjusi didžiausia dalis Lietuvos kunigų, mus laimina vyskupai.

Ateityje šitą savo programą papildysime ir išplėsime pagal tai kaip laikas reikalaus. Bet pakraipa ir pagrindinės tiesos nesimainys niekuomet. Mes visi liksime lietuviais, krikščionimis demokratais, t.y. prastų žmonių aprūpintojais, nes patys esamę prasti ir prastų vaikai.

Aiškiai pasakome, kad nuo Rusijos skirtis neketiname. Nors tai ir be pasakymo žinoma, bet stambiais žodžiais tai išreiškiame, kad mūsų priešai negalėtų mums prikaišioti to noro atsiskirti.

Lietuviai Krikščionys Demokratai artimiausioje giminystėje stovi su "Stronnictwo Konstitucyjno Katolickie na Litwę i Bialoruš".

Tarp jos ir mūsų tėra tiktai kalbos reikalų skirtumas. Dėlto visuose tikėjimo ir savo krašto gerovės reikaluose rūpinsimės su jais susitarti iš anksto ir paskui išvien darbuotis, idant būtume stipresni. Mūsų ir jų programoje skyrimus apie Bažnyčios reikalus beveik žodis į žodį tas pats. Tikimės, kad remdamiesi abiems brangiu krikščionišku mokslu, galėsime su jais sutarti dėl skiriančio mus kalbos reikalo ir tuokart vienybė pasidarys dar stipresnė, bet kaipo tautiška organizacija mes vis liksime skyrium nuo jų.

Visos Rusijos atstovų susirinkime tikimės dažniausiai sutarti su Rusų Konstitucijonalistų Demokratų partija.

I.
BENDRIEJI L.K.D. PROGRAMOS SIEKIMAI

1. Kada Rusijos imperijoje įvyks konstitucinis ir demokratiškas valstybės valdymas, tai Lietuvai turi būti duota autonomija su savu seimu, išrinktu visuotinu, lygiu, tiesiu, slaptu balsavimu. Lietuvos autonomija turės apimti etnografines jos ribas ir išsitekti jose. Ribos tarp jos ir gretimų žemių turės būti padarytos imant dėmesin kraštinių gyventojų tautybę ir jų norą.

2. Būsiančiam Rusijos parlamente L.K.D. visuomet stovės už doros, teisybės ir laisvės reikalus ir rūpinsis, kad visoms tautoms būtų duotos lygios teisės. Ji tenai visuomet kovos prieš tikėjimo suvaržymą ir persekiojimą.

Visos Lietuvos reikalus gindami rūpinsimės eiti išvien su kitomis lietuvių partijomis.

3. Pagrindiniuose, neatmainomuose ir nepanaikinamuose Rusijos įstatymuose turi būti įrašyta: a) jog tos valstybės valdymas yra konstitucinis, b) jog ministrai yra atsakingi prieš žmonių atstovus, c) jog valstybės finansai yra žmonių atstovų kontroliuojami, d) jog visos Rusijoje gyvenančios tautos turi teisę gauti autonomiją, nacionališkai subrendusios susyk, o nesubrendusios, kada subręs, e) visų žmonių lygybė prieš teismą, f) asmens gyvenimo ir korespondencijos neliečiamybė, g) tikėjimo, jo viešo ir privatiško apeigų atlikimo, vienuolynų, ordenų, kongregacijų draugijų ir brolijų įkūrimo laisvė, h) visokių politinių mokslinių, literatinių, meninių, ekonominių, finansinių, pramoninių ir kitokių draugijų, susivienijimų, susivažiavimų ir kongresų laisvė, i) visiška teismo nepriklausomybė nuo administracijos, k) žodžio ir spaudos laisvė, visoje Rusijoje ir Lietuvoje turi būti visiška laisvė asmenims, ypač Bažnyčioms, steigti visokias laisvas mokyklas nuo žemiausių iki aukščiausių. Šitą laisvę L.K.D. laiko svarbiausia ir už ją reikale kuo smarkiausiai kovos.

4. Žmonių atstovai į visos Rusijos parlamentą renkami lygiu, tiesiu, slaptu, visuotinu balsavimu, be skirtumo tikėjimo tautos, lyties ir luomo.

II.
BENDRIEJI LIETUVOS REIKALAI

5. L.K.D. darbavimos tikslas yra Lietuvos autonomija etnografiškose ribose, t.y. apimanti visą Kauno guberniją ir lietuviškai kalbančias dalis Suvalkų, Kuršo, Gardino ir Vilniaus gubernijų su miestu Vilnium, kaipo visokeriopu to krašto centru.

6. Lietuvos autonomija susidės iš šitų tautos teisių: a) turėti savo šalies seimą Vilniuje, galintį ir turintį leisti įstatymus ir skirti mokesčius visai autonominei teritorijai, išrinktą lygiu, tiesiu, slaptu, visuotinu visų suaugusių gyventojų balsavimu, b) teismas ir administracija iš vietinių žmonių,

c) visos mokyklos su vietine kalba ir su mokytojais iš vietinių žmonių, d) administracijos priklausomybė nuo autonominio seimo ir jos atsakomingumas prieš jį, e) kariuomenės mokslo atlikimas savo krašte, f) sodžiuose ir miestuose vietinės savivaldos įstaigos skiria savo apskričiui policiją, jai moka algą ir jos darbus kontroliuoja.

Kariuomenė su laivynu, muitinių valdymas, geležinkeliai ir paštas su telegrafu lieka centralinių Rusijos valdymo organų valdžioje, bet su ta sąlyga, kad tų žinybų valdininkai Lietuvoje būtų skiriami iš vietinių gyventojų ir mokantieji vietines kalbas.

7. Lietuvos autonominis seimas turės įtraukti į pagrindinius savo įstatymus visiems Rusijos piliečiams priklausančias teises ir laisves, minėtas 1 punkte nuo e iki l, negalės jų susiaurinti nei panaikinti.

III.
ŠVIETIMO REIKALAI

8. Iš pačių pradžių su didžiausiu stiprumu reikalaujame: a) kad visose pradžios lietuvių mokyklose visi dalykai būtų dėstomi lietuviškai, b) kad visi jų mokytojai būtų lietuviai, c) kad programa būtų pritaikyta lietuvių dvasios ir kūno reikalams, mokytojus skiria mokyklos apylinkės gyventojai iš tų žmonių, kurie turi reikalingą mokslą, d) kad vidurinėse mokyklose būtų dėstoma lietuvių kalba, e) kad tikėjimą dėstytų tos Bažnyčios kunigas, kuriai priklauso vaikai, t.y. katalikams katalikų kunigas, protestantams — pastorius ir t.t., f) kad mokytojų seminarijose lietuvių kalbos dėstymas būtų tarp svarbiausiųjų mokymo dalykų.

9. Reikalaujame: a) kad pradžios mokyklose mokslas būtų už dyką, b) vidurinių mokyklų įsteigti tiek, kad norintiems ir galintiems jose mokytis būtų vietos, c) vidurinėse ir aukštesnėse mokyklose mokslapinigius sumažinti, d) tarp visokių mokyklų ryšį suartinti, kad galima būtų lengvai įstoti iš vienų į kitas, e) kad privatinių mokyklų lankymas būtų laikomas išpildymu pri verstino mokymo prievolės.

10. Kad vaikai neinantieji mokyklon neliktų neišmokę reikalingiausių dalykų, visuose kaimuose parinksime nors po vieną vyrą arba moterį, kurie išmokytų visus to kaimo vaikus ir mergaites lietuviškai rašyti, skaityti ir katekizmo.

11. Kiekvienoje parapijoje L.K.D. rūpinsis įkurti knygyną, iš kurio galės gauti pasiskaityti knygų visi tos parapijos žmonės dykai.

Kadangi maža tėra dar gerų lietuviškų knygų, įsteigta Šv. Kazimiero Draugija knygoms leisti. Visus jos leidinius parapiniai knygynai gaus pigiau negu kiti pirkikai. Lietuviai Krikščionys Demokratai rūpinsis, kad visi tos draugijos leidiniai būtų visų parapijų knygynuose.

12. Lietuvos mokslui ir menui šelpti Lietuviai Krikščionys Demokratai yra įkūrę "Motinėlę". Tai yra draugija: jos nariai moka po 10 rub. kasmet. Iš tų mokesčių ir vienkartinių padovanojimų susideda pinigų fondas, iš kurio duodamos stipendijos lietuviams neabejotinų gabumų einantiems mokslus, ypač aukštesniuosius. Tokiu būdu tikimės prirengti pakankamai mokslinių pajėgų, reikalingų būsiančiam Lietuvos universitetui.

13. Neilgai trukus prie "Motinėlės" įkursime antrą fondą, į kurį rinksime pinigus, reikalingus įkūrimui pirmutinės vietinės grynai lietuviškos mokyklos.

IV.
KALBOS REIKALAI

14. Visi Lietuvos gyventojai turi teisę laikyti save tos tautos nariais, prie kurios jie patys priklausyti nori. Jiems valia turėti savas mokyklas saviems vaikams ir savas tautiškas draugijas saviesiems.

15. Visomis jėgomis rūpinsimės ir dirbsime, kad rusifikacija ir polonizacija nežengtų toliau nė žingsnio.

16. Tose bažnyčiose, prie kurių priklauso 300 mokančių lietuviškai kalbėti, turi būti kunigas mokąs lietuvių kalbą. Kur parapijoje tokių yra 1,000, ten turi būti sakomi lietuviški pamokslai ir giedamas rožančius proporcionaliai lietuvių skaičiui.

17. Vyskupijoje, apimančioje 100,000 lietuvių katalikų vyskupas arba pavyskupis turi mokėti lietuviškai.

18. Mes kovosime su lenkais inteligentais, kurie norės platinti Lietuvoje lenkų kolonizaciją, steigs lenkiškas mokyklas lietuvių vaikams nutautinti, reikalaus iš savo dvaro tarnų būtinai mokėti lenkiškai.

19. Visi etnografinės Lietuvos dvarų oficialistai turi mokėti lietuviškai ir neversti savo prižiūrimųjų, kad šie išmoktų ir kalbėtų lenkiškai arba kaip kitaip. To paties reikalaujame nuo dvarponių užsiimančių nuolatine savo dvarų priežiūra.

V.
ŪKIO REIKALAI

20. Valstybei priklausančių žemių išdalinimas bežemiams ūkininkams kuo labiausiai palengvintomis jiems sąlygomis.

21. Valstybė (autonomiškoji valdžia) taiso kelius ir stato tiltus.

22. Turi būti uždrausta naikinti girias; išvežimas medžių ir malkų į užsienį turi būti apribotas, kad ir neturtingi žmonės galėtų nusipirkti sau užtektinai malkų ir rąstų.

23. Valstybės pašalpa: a) bežemiams arba mažažemiams ūkininkams perkantiems žemės nuo nusigyvenančio dvarponio, b) sodiečiams keliantis į viensėdes kolonijas, c) ūkininkams veisiantiems ant savo žemės giraitę.

24. Kredito įsteigimas smulkiems ūkininkams, kur jie galėtų gauti lengvai, pigiai ir greitai pasiskolinti pinigų savo žemės reikalams.

25. Išleidimas įstatų, kuriuos pildant sodžių ir dvarų darbininkai būtų apsaugoti nuo samdančių neteisybės ir kad samdantieji būtų apsaugoti nuo samdininkų nesąžiningumo ir pavieninio pabėgimo nelaike. Tam reikalingas įsteigimas darbo inspekcijos dvaruose ir kaimuose, rinktos iš abiejų pusių, prižiūrinčios, kad nebūtų skriaudos nei darbininkams nei samdantiems.

26. Įkūrimas ūkio ir vartotojų draugijų, prieglaudų, savitarpinių susišelpimų ir t.t.

27. Kad Lietuvos sodiečiai, iškeliavę uždarbiauti į didžiuosius miestus, nežūtų tenai sunkiose aplinkybėse, L.K.D. rūpinsis įkurti juose organizacijas, vienijančias ir šelpiančias tuos uždarbio ieškotojus.

28. Kad sodiečiai turėtų savitarpinę nuo ugnies nelaimių apsigynimo organizaciją visai skyrium nuo miestiečių ir miestelėnų.

29. Lengvas įgijimas naudingiausių žinių iš žemdirbystės mokslo: a) per tam tikras žemąsias ir vidurines ūkininkavimo mokyklas, b) per įkūrimą pavyzdinių ūkių, c) per tam tikrus instruktorius.

30. Ligoninių ir prieglaudų steigimas, medicininiškos ir juridiškos pagalbos toks organizavimas, kad ja galėtų pasinaudoti visi dykai.

31. Ūkio darbininkų senatvės ir ligos aprūpinimas visuomenės lėšomis. Fabrikiniams tai pareina nuo fabriko.

VI.
DOROS REIKALAI

32.Antrininkės ir kitos mergaitės ar moters, tarnaujančios dvaruose, kartais ir pas ūkininkus, patiria skriaudos nuo prižiūrinčių jas vyrų. Jei jos kreipsis į L.K.D., tai ras greitą ir stiprų užtarymą.

33. Visi vienoje parapijoje gyvenantieji L.K.D. sudaro atskirą kuopą, kuri visomis savo jėgomis stabdo girtybę tarp savo apylinkės lietuvių.

34. Kad žmonės, nuo girtybės atitraukti, turėtų kur ir kaip padoriai bei naudingai pasilinksminti, L.K.D. steigs sodžiuose ir miestuose susirinkimus su lietuviškais skaitymais, dainavimais, teatrų vaidinimais ir kitais dorais pasismaginimais.

VII.
BAŽNYČIOS REIKALAI

35. Tikėjimo klausimuose rūpinsimės susitarę balsuoti išvien su krikščionimis demokratais kitų Rusijos tautų.

36. Laisvas susižinojimas su Šventuoju Tėvu. Vyskupų rinkimas pagal kanonus. Diecezijos valdymo organizacija be kokio nors įsikišimo pasaulinių valdininkų, o grynai pagal Bažnyčios tvarką.

37. Vyskupų laisvė: a) steigti naujas parapijas ir keisti senųjų ribas, b) sušaukti diecezinius ir provincijos sinodus, c) statydinti parapijų, filijų bažnyčias ir koplyčias.

38. Vyskupų ištarmės: a) moterystės dalykuose tarp katalikų, b) prisiektosios moterystėje doros klausimuose, c) kunigų nusižengimuose prieš jų specialias pašaukimo priedermes — turi turėti teismo ištarmės svarbumą.

39. Laisvas steigimas ir valdymas žemųjų ir aukštųjų seminarijų ir absoliutiškai laisvas nuo visokios priežiūros mokymas jose jaunuomenės, rengiančiosi į kunigus, mokytojų skyrimas ir programų sudarymas priklausąs vien nuo vyskupo.

40. Atlyginimas katalikams visų jiems padarytų skriaudų, t.y. atnaujinimas panaikintų vyskupijų ir sufraganijų; sugrąžinimas uždarytų, sugriautų ir perkeistų bažnyčių arba pinigais atlyginimas už tai.

41. Sugrąžinimas tų bažnyčios turtų, kurie buvo atimti po padarytai su Šventuoju Tėvu sutarčiai (Konkordatui). Sugrąžinimas vyskupams tų pinigų, kuriuos dabar neva valdo Kolegija, o iš tikrųjų juos eikvoja Vidaus Reikalų Ministerija be naudos, o dažnai net katalikų Bažnyčios skriaudai.

42. Katalikiškosios Kolegijos Petrapilyje panaikinimas, Dvasiškosios Katalikų Akademijos iš Petrapilio į Vilnių sugrąžinimas ir jos su jos kapitalais knygomis ir turtais nuo pasaulinės globos visiškas atpalaidavimas.

43. Laisvas steigimas vienuolynų, apsigyvenimas ordenų kongregacijų religinių draugijų ir brolijų.

44. Laisvas prieš sužieduotuves sutarties darymas tarp įvairaus tikėjimo asmenų ir jos juridiškos pripažinimas. Laisvas tikėjimo skelbimas.

45. Įvedimas gregorijoniško kalendoriaus.

VIII
VIDINĖ PARTIJOS TVARKA

46. Centrinį Komitetą renka apskrities susirinkimų delegatai. Tam tikslui jie susivažiuoja truputį anksčiau prieš visuotiną partijos metinį susirinkimą. Centrinio Komiteto nariai tarnauja vienerius metus. Jie gali būti palikti komitete ir toliau. Jie iš savo tarpo renka pirmininką, kasininką. Niekas negali būti pirmininku, kasininku ir sekretorium dvejus metus pagreičiui, o antrus metus pirmininkas ipso facto lieka pirmininko pagelbininku ir jam negalint už jį pildo pareigas. Ta pati tvarka apskrities komitetuose. Prie centrinio biuro gali būti samdytų raštininkų ir tarnautojų.

47. Centrinis L.K.D. komitetas bus Vilniuje. Jis susidės iš 5 asmenų. Jo užduotis bus: a) organizavimas ir prirengimas visuotinų partijos susivažiavimų, b) susižinojimas su apskrities ir parapijiniais komitetais ir davimas jiems pakraipos bei informacijų dalykus iš anksto ir parodymas į ką paskirtam laike reikia atkreipti ypatingą darbštumą, c) juridiškas patarimas ir apgynimas L.K.D. susivienijimo arba pavienių jo asmenų spaudoje, d) organizavimas arba patvirtinimas apskrities komitetų, e) sudarymas sąrašų kandidatų į valstybės ir autonomijos seimus, f) prirodymas reikalui atsitikus kandidatų į vietinės savivaldos organus, g) susivienijimo kasos vedimas, h) susivienijimo laikraščiuose reikalingų žinių ir atsišaukimų skelbimas. Taip pat atskaitų skelbimas ir neteisiųjų paskalų atitaisymas. Centriniame komitete turi būti vienas kunigas vyskupo patvirtintas.

48. Kiekvienoje apskrityje, o jei ji didelė — kiekviename dekanate steigiasi apskrities komitetas, kurio narių skaičius, pagal reikalų didumą, gali būti didesnis arba mažesnis. Iš jų nors vienas bus kunigas vyskupo patvirtintas tame.

Apskrities komitetų uždavinys: a) sušaukti vietinius seimus, b) darbuotis, kad partijos kandidatai būtų išrinkti atstovais į atsakančias vietas, c) patarimas centriniam komitetui ką skirti į atstovų kandidatus į valstybės autonomijos arba žemesnės savivaldos seimą, d) patarimas, reikalui atsiradus, parapiniams komitetams, ką rinktis mokytojais, teisėjais ir t.t., e) pranešimas centriniam komitetui vietinių reikalų, f) pagalba parapijos komitetams jų rūpesčiuose dėl įsteigimo draugijų, knygynų, Reifenseno kasų etc., g) vedimas sąskaitų, h) pranešimas centriniam komitetui to kas gali būti reikalinga jam žinoti arba reikia skelbti laikraščiuose.

49. Kiekvienoje parapijoje yra komitetas iš keturių asmenų, prie kurių penktas prisideda kunigas. Šito parapinio komiteto uždavinys yra: a) rūpinimasis parapijos knygynu, b) pranešimas visiems parapijoje gyvenantiems, kada bus visuotinas ir apskrities partijos susivažiavimas ir išplatinimas jų rezoliucijų, c) rūpinimasis, kad partijos laikraščiai ateitų laiku vietiniams prenumeratoriams ir pagelbėjimas jiems prenumeratos nusiuntime, d) įkūnijimas krikščioniškai socialinio partijos veiklumo, e) girtuoklystės stabdymas, f) ligoninių aprūpinimas, g) išdavimas liudijimų nariams, keliaujantiems kitur ir pranešimas jiems adreso ten veikiančių L.K.D. organizacijos kuopų, h) įsteigimas viešų ar privatiškų mokyklų su lietuviškai krikščioniška dvasia, i) pranešimas centriniam Vilniaus komitetui apie skaičių ir laiką maldininkų, kurie iš parapijos ketina keliauti aplankyti šventąsias Vilniaus vietas, k) jei galima būti trečiuoju teisėju nesutikimuose tarp samdančių ir samdomų. Dėlto reikėtų, kad komitete būtų lygus skaičius abiejų. Parapiniai susirinkimai gali būti tik šventomis dienomis.

50. Nors vieną kartą į metus būna vienas visuotinas partijos susirinkimas. Reikale Centrinis Komitetas gali sušaukti ir daugiau.

Visuotiname susirinkime prezidentu visuomet būna naujai išrinktasis ateinantiems metams centrinio Komiteto pirmininkas. Jam prašant susirinkimas gali išrinkti vieną arba du pagelbininku. Jis sau pasiskiria tam sykiui du sekretoriu, kuriuodu surašo susirinkimo protokolą.

51. Prieš visuotiną partijos susivažiavimą Centrinis Komitetas, o prieš apskrities susirinkimus apskrities komitetai turi aiškiai sustatyti apsvarstymams temas.

Visi partijos nariai turi teisę paduoti susirinkimui apsvarstyti kokį nors klausimą. Padavėjas turi raštu aiškiai suformuluoti savo sumanymą taip, kad jisai jei būtų priimtas, galėtų būti stačiai be kokių permainų įrašytas į partijos programą arba įstatus. Šitoks padavimas temos iš šalies prieš visuotiną susirinkimą turi būti paduotas centriniam Komitetui. Visos visuotino susirinkimo temos turi būti paskelbtos laikraščiuose nors dvi savaiti prieš susirinkimui įvyksiant. Centrinis komitetas turi teisę tą laiką sutrumpinti.

Asmens, nepriklausą L.K.D. organizacijai negali nei būti nei kalbėti jos susirinkimuose nei visuotinuose nei mažesniuose. Pasyvi dalyvavimo teisė duodama tiktai valdžios reprezentantams.

52. Apskrities susirinkimai paprastai būna du kartu į metus. Reikale gali būti sušaukti keli ekstraordinariniai, bet arčiau vienas kito kaip dvi savaiti du apskrities susirinkimai negali būti. Juose visa tvarka eina taip pat kaip ir visuotiname, tik temos iš šalies gali būti priimamos už dviejų savaičių prieš susirinkimą ir turi būti paskelbtos apskrities nariams už savaitės.

Apskrities susirinkimuose dalyvauja tiktai: a) parapinių susirinkimų delegatai ir b) tie, kurie moka ne vien 10 rub. partijos mokesčių, bet dar įsirašę yra kaip nariai Šv. Kazimiero Draugijos ir "Motinėlės".

53. Visi ūkininkai priklausantieji prie L.K.D. partijos ir mokantieji kas mėnesį po 25 kap., gauna dykai "Nedėldienio Skaitymą" ir visus Draugijos oficialius atsiliepimus, pranešimus, skelbimus. Visi kunigai ir pasauliniai inteligentai moka po 10 rub. į metus ir gauna dykai "Draugiją" drauge su visais draugijos skelbimais ir atsišaukimais.

"Mes nešiojame savo širdyse mūsų tėvynės ateitį. Kokia Lietuva mūsų mintyse, mūsų svajonėse, tokia ji bus ir tikrovėje. Tauta yra gyva savo vaikų meile ir auka. Jos idėjos nemiršta, dėl kurių daugelis miršta. Gyvens per amžius ir lietuvių tauta, nes jos vaikų mirtis išpirko jai gyvybę".

Kun. dr. Juozas Gutauskas

MYKOLAS KRUPAVIČIUS APIE PIRMĄJĄ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ PROGRAMĄ

Krikščioniškai demokratiškas darbas plėtėsi. Visuomenė sąmonėjo vis daugiau ir daugiau. Jos pasėtas grūdas gražų derlių brandino. Ligšioliniuose rėmuose darbas jau nebetilpo. Be to, ir gyvenimo sąlygos kito. Pradėjo stiprėti Rusijos tautų sąjūdis prieš esamą režimą. Reikėjo ir mūsų tautai prie to pasirengti, kad pagal Apžvalgos įspėjimą, "pasidarius kokiai vėsulai ant Europos politiško regračio, galėtumėm ir mes pasinaudoti." Ir pati Lietuvos visuomenė išaugo iš ligšiolinio rūbo. Reįkėjo jai duoti kitą ir platesnį, ir didesnį ir naujiems laikaṃs pritaikytą. Dirbta vis tik pakrikai. Net darbo centralizacijos, nei jos sudrausminimo nebuvo. Reikėjo ir mintis suburti vienan židinin. Tai padarė trys mūsų garsūs ir šviesūs vyrai Petrapilio Dvasinės Akademijos profesoriai — Pranas Būčys, vėliau vyskupas, poetas Maironis Mačiulis ir plataus masto mokslininkas Jakštas Dambrauskas. Jie parašė *"Lietuvių Krikščionių Demokratų susivienijimo programo projektą"*. Kada ji buvo parašyta? Šis klausimas apima ir kitus klausimus, būtent — kada buvo į pasaulį išleista ir kada buvo paduota episkopatui tvirtinti. Visai aišku, kada ji buvo pirmu kartu spaudoj pasirodžius. Čia jokių abejonių negali būti, nes turime tą Draugijos nr., kuriame ji tilpo , būtent 1907 m. sausio mėn. 1 d. nr. 1. Tai jos pasirodymo spaudoj data.

Jokios abejonės neturėjau ir dėl jos parašymo datos 1927 metais, kada buvo minima tos programos pasirodymo spaudoj 20 metų sukaktis. Tos sukakties proga plačiai išsikalbėjau su visais jos autoriais — Būčiu, Jakštu ir Maironiu. Jiems visiems tuomet buvo aišku, kad ji buvo parašyta 1904 metais ir tuo metu, kur tik tuo reikalu buvau rašęs, vis naudojau 1904 metų datą. Laikas savo darė. Jis po dvidešimt kelerių metų ir arti to darbo stovėjusių žmonių atminty daug ką dildė. Ir kai pradėjau dabar dairytis po labai ubagišką turimą dokumentaciją, aiškumo nesuradau. Reik visas mintis ir pasakymus gerokai pakedenti ir daryti išvadas.

Programos atsiradimo reikalu yra tokių pasisakymų. Būčys Tėvynės Sarge (I tomas. 1947 - 8 m. 257 p.) rašo, kad "programa sudaryta po 1903 metų ir prieš 1907 metus ir **tai Petrapilio katalikų Dvasinėje Akademijoje**", vadinasi — 1904-5

ar 6 metais. Jis čia pat pažymi, kad Dambrauskas-Jakštas iš Akademijos pasitraukė 1904 metais.

Prel. Šaulys tame pačiame Tėv. Sarge (pusl. 260) rašo, kad "bene 1905 metais buvo pagaminta trumpa krik. socialinio mokslo santrauka bei programa ir paskelbta kaip Krikščioniškoji Demokratija. Keturių mažo formato puslapių brošiūrėlė, atspausdinta privatinėmis lėšomis buvo išsiuntinėta žinomiesiems kunigams platinti ir aiškinti. Kiek vėliau pasirodė Petrapilyje sudaryta platesnė krikščion. demokratijos nuostatų programa, paskelbta tuometinėj spaudoj . . . D. Vilniaus Seime (1905) krikščionių demokratų grupė dalyvavo su savąja programa (bene pagaminta ad hoc) . . . Programos lapas buvo dalinamas ir skleidžiamas Seimo dalyvių tarpe greta . . . kitų srovių programų."

L. Enciklopedija straipsny "Didysis Vilniaus Seimas" rašo, kad "tik rudenį, labiausia po 1905 m. spalių mėn. 17 d. manifesto ėmė reikštis savarankiška dvasininkų (suprask — kr. demokratų) pozicija, ypač po Akademijos profesorių surašymo kr. dem. programos partiškai, kad ir daug vėliau pasireiškus, bet jau dabar (suprask — Vilniaus Seime) įgyjanti organizacinį svarumą". O M. Biržiška savo Lietuvių Tautos Keliais (II tome pusl. 125) konstatuoja, kad Vilniaus Seime pasireiškė ir "užsimezgantieji kr. demokratai." Tumas Vaižgantas teigia kad "Krikščionių Demokratų Sąjunga tapo sumanyta daug anksčiau prieš Spalių mėn. 17 d. manifestą". Tumo `Vaižganto atskiri pasakymai į klausimo sprendimą įneša kai kurių painiavų ir apsunkinimų. Savo "programos" 18 str. rašo: "platesnę programą susistatysime, susijungimo ir veikimo būdą išsidirbsime ne vėliau sausio mėnesio." Šitai buvo surašyta 1905 m. gruodžio mėn. 7 d. Prieš pat Vilniaus Seimą pavesta buvo trims profesoriams pritaikyti Konstitutiečių Demokratų programą mūsų vietinėm aplinkybėms ir pridėti tikėjimo dalykus. Draugija, spausdindama Krikščionių Demokratų Susivienijimo programo projektą savo prieraše pažymi, kad "šis projektas sustatytas tapo pernai prieš Vilniaus suvažiavimą" ir toliau pastebi, kad "jei jis daugumai patiks ir bus dvasiškos valdžios užtvirtintas, tuomet bus galima pradėti rūpintis ir oficiališku L. Krikščionių Demokratų partijos legalizavimu."

Jau buvau konstantavęs, kad po pasikalbėjimo su programos autoriais 1927 m. buvo aišku ir jokios abejonės nekėlė datos klausimas ir kad aš ir savo raštuose po to pasikal-

bėjimo visada tą datą nurodydavau. Be to, tame pačiame Kr. Demokrate, kuris buvo išleistas specialiai programos 20 metų sukakčiai atžymėti, rašiau, kad "trijų profesorių programos projektas buvo priimtas suvažiavusių kr. demokratų Vilniaus Seimo metu. Projektas tapo programa. Čia pat buvo nutarta įkurti krik. demokratų Centro komitetą (53 p.) Netrukus Būčys po programos surašymo gavo galimybės tuos principus viešai Vilniaus Seime paskelbti ir juos ginti." Vadinasi, po pasikalbėjimo su trimis profesoriais buvo aiškiai žinoma ne tik 1904 metai, kaip programos surašymo data, bet ir tai, kad ta programa buvo priimta Vilniaus Seimo metu ir kad Būčys tame pačiame Seime tos programos principus skelbė ir gynė.

Ar dabar turima dokumentacija tiems faktams prieštarauja? Man rodos nė kiek. Pirmiausia dėl surašymo datos. Būčys sako, tai atsitikę po 1903 m. ir prieš 1907 m., vadinasi —1904, 5 ar 6, tuoj pridėdamas, kad tai įvyko Petrapilio Akademijoj ir kad Jakštas išvyko iš Petrapilio 1904 metais. Draugijos prierašas sako, kad projektas buvęs sustatytas pernai prieš Vilniaus suvažiavimą, tuo būdu išeitų 1905 metais. Mėnuo ir diena niekur niekieno nebuvo nurodoma. Operuojama tik metais. Tai sudaro sunkumo ieškant tikslios datos, nes viena diena gali sudaryti metų skirtumą. Pagal Būčio prisiminimus programa turėjo būti sustatyta tik 1904 metais. Kodėl? Jis konstatuoja, kad programa sustatyta Akademijoj. Ją pasirašė Jakštas, o Jakštas iš Akademijos išvyko 1904 metais. Tad ji turėjo būti pasirašyta dar esant ten Jakštui. Žinoma, galėjo Jakštas ją pasirašyti ir Kaune gyvendamas ar kur kitur. Bet nebuvo reikalo, nes programos tekstą tikrino ne tik minėtieji trys pasirašę, bet ir prof. Baltrušis. Susipažino su išdirbtu projektu ir Jaunius ir jam pritarė. Jei buvo reikalingas žinomas vardas, tai Jaunius anais laikais buvo žinomas nemažiau už Jakštą. Galėjo pasirašyt ar Jaunius ar pagaliau ir Baltrušis.

Kaip matėm yra pasisakymų už 1905 metus. Reikia manyti, kad, taip teigdami, turi omenyje ne programos surašymą, bet jos pasirodymą viešumoj. O trijų programa pirmu kartu buvo paleista D. Vilniaus Seime. Prelato Šaulio spėjimu Seime buvo platinamas ad hoc pagamintas lapas su kr. demokratų dėsniais. Tas lapas reik manyt buvo proklamacija kr. demokratų vardui ir dėsniams populiarinti. Jie padarė taip, kaip ir kitos partijos. Partijos programa buvo priimta Vil-

niaus Seimo metu. Kol nebuvo priimta, negalėjo jos ir dalinti. Antra, galėjo nedalinti dar ir dėl to, kad ji galėjo būti dar nepatvirtinta dvasinės vyresnybės. Trečia, kad pati programa mažiau tinka propagandai negu specialiai pagaminta proklamacija. Kad kr. demokratai dalyvavo Seime su programa, jau kaip organizacija ar bent kolektyvas, patvirtina ir Enciklopedija ir M. Biržiška minėtoj savo knygoj.

Bet kaip tuomet prie šito teigimo priderinti Vaižganto pažadą sausio mėn. 1906 met. pateikt platesnę programą. Kas yra ta platesnioji programa? Pirmiausia, tai ne jo programa. Kieno tad? Reik manyti trijų profesorių. Kodėl jis nepateikė jos? Juk jis ją turėjo turėti, eidamas į kr. demokratų organizavimo darbą. Vilniaus Seime, Vaižganto teigimu, jau buvo žinoma, kad dvasinė vyriausybė jos netvirtino. Gal dėl to jos ir neleido į apyvartą. Kodėl tad žadama, pateikti platesniąją programą. Čia galėjo būti dvi galimybės — ar jis pats savąją programą rengėsi papildyti ar patobulinti, ar tikėjosi išsiderėti iš dvasinės vyresnybės savo pažiūrą pakeisti ir pateiktą trijų programą patvirtinti. Greičiausia, kad antroji prielaida bus tikrenybė. Dar vienas klausimas, būtent — ką Vaižgantas turėjo omenyje, kalbėdamas apie pavedimą trims profesoriams pritaikyti mūsų reikalams Konstitutiečių Demokratų programos ir ją papildyti tikėjimo dalykais? Čia greičiausia kalbama apie kažkokį mums nežinomą reikalą. Aišku, kad jis neturi omenyje vyskupo Ropo Katalikų Konstitucionalistų partijos Lietuvai ir Gudijai programos, pirmiausia dėl to, kad skiriasi vardai, antra ir dėl to, kad Ropo partijos programa turėjo ir religijos skyrių. Jokių papildymų šiais reikalais ji nebuvo reikalinga.

Dar vienas klausimas — tai programos tvirtinimo klausimas. Vyskupas Būčys rašo minėtam *Tėvynės Sarge*, kad jis Kalėdų ar Velykų atostogų metu tą programą nuvežęs patvirtinti episkopatui. Rezultatai tokie: Vilniaus vysk. Ropas patarė dėtis prie jo Katalikų Konstitucionalistų partijos, o apie Būčio programą visai nutylėjo, Kaune gavęs pritarimą, o Seinų vyskupijos valdytojas prel. Antanavičius privačiai pritarė, bet nepažadėjo duoti viešo pritarimo, vadinasi — nepažadėjo oficialiai patvirtinti. Vaižgantas gi teigia, kad ir Žemaičių vyskupas atsisakė programą patvirtinti.

Ar čia vienas kitam prieštarauja? Manau, kad ne. Čia yra tik datų skirtumas. Kada atmetė Žemaičių vyskupas pristatytą trijų programą? Iš Batakių dekano kun. D. Motuzos Že-

maičių vyskupijos dekanams buvo įsakyta 1906 metų pačioj pradžioj apsvarstyti vysk. Ropo Konstitucionalistų partijos programą. Jo Batakių dekanato kunigai, susirinkę sausio mėn. 24-5 d.d. Girdiškėje, nutarė tą programą atmesti ir prašyti įsteigti kr. demokratų partiją. Vaižgantas teigia jau Vilniaus Seimo metu, kad Žemaičių vyskupas trijų programos nepatvirtino. Kada tad Būčys gavo pažadą ją patvirtinti? Arba 1904 metų Kalėdų metu, ar 1905 metų Velykų atostogų metu. Kitaip galvoti negalima, nes jau Naujais 1906 Metais įsakyta dekanatams apsvarstyti Ropo partijos programą. Tad trijų programa turėjo būti atmesta 1905 m. tarp Velykų ir Vil. Seimo. Ropas Žemaičių kūrijoj nugalėjo profesorių trijulę.

Tuo būdu išvados tokios — *Būčio, Jakšto ir Maironio programa buvo parašyta ir pasirašyta Petrapilio Akademijoj 1904 metais. Ji išleista viešumon D. Vilniaus Seimo metu — 1905 m. gruodžio m. 4-5 d.d. Būčiui Žemaičių Vyskupas pažadėjo tą programą patvirtinti ar 1904 metų Kalėdų ar 1905 m. Velykų atostogų metu. Atmetė gi ją dar prieš Vilniaus Seimui susirenkant, vadinasi — vėliausia tų pačių 1905 m. gruodžio pradžioj ar ir kiek anksčiau ir įsakė kunigams apsvarstyti Ropo partijos programą.*

Šia proga kniečia dar kai ką paliesti. Pirmiausia, kodėl anksčiau krikščionys demokratai neapsirūpino programa ir organizacija? Vaižgantas taip atsako: "Būtų atsiradęs ir sutvarkytas, surašytas programas, kad būtų kas tikėjęs, jog jis daugiau gyvumo įneš. Bet niekas netikėjo į didesnę galybę rašyto popiergalio, neg į paties gyvenimo. Be to, rašytas programas žymiai siaurina elgimos būdą. Jei būtų reikės žvalgyties į vieną — kitą jo reikalavimą, daugumas tam tikrose skirtose aplinkybėse būdamas, būtų turėjęs tiesiog nieko neveikti, negalėdamas visa ko išpildyti. Toliaus, išdirbtas programas reikalauja angštos organizacijos su išrinktu biuru, žodžiu sakant, paslaptinės draugijos, kuri tiesiog buvo negalima, kaip iš atžvilgio į svietiškąją valdžią nepripažįstančią laisvų sąjungų, taip ir iš atžvilgio dvasiškąją, kuri tam dalykui visai nepritarė. Taip ir gyvavo ta dvasios sąjunga". Tai ano meto krikščionių demokratų galvojimas. Mes gal būtume ir kitaip padarę. Bet mes gyvename visai kitose sąlygose ir arti pusamžiu vėliau.

Ar tuo metu krikščionys demokratai jau turėjo savos spaudos? Savos tiktai krikščioniškai demokratiškiems reikalams neturėjo. Prisimenu, kad po D. Vilniaus Seimo — nebe-

prisimenu tik kurių metų Mokslo Draugijos suvažiavimo proga ir kieno iniciatyva — buvo sušauktas tame pačiame Vilniuje, platesnis kr. demokratų pasitarimas, kuriame teko ir man dalyvauti. Jame buvo kalbama apie krikščionių demokratų organizacinius reikalus ir buvo iškeltas savojo laikraščio klausimas. Nuomonės pasidalino. Vieni manė, kad pirmiausia reikalinga sudaryti Centro Komitetą, o šis jau pasirūpinsiąs ir sava spauda. Kiti gi manė kitaip, būtent — leisti laikraštį dabar, apie jį susispiesti visoms krikščioniškai demokratiškoms jėgoms, iš kurių greičiau susidarys ir C. Komitetas. Nusvėrė pirmoji nuomonė. Bet, nepaisant to, krikščionys demokratai nebuvo be spaudos. Vaižgantas taip rašo tuo reikalu (1907 m. Draugijos kovo mėn. nr. 3): "Pasirodžius Draugijai, platysiančiai krikščioniškai demokratiškasias lietuvių idėjas, idant ilgainiui galėtų visgi susimegzti Draugija, tas vienas laikraštis tegalės nutarti, kada ir kaip gali būti suvartotas L.K.D. vardas; todėl visi į tą pusę kreipiantįs atskirų veikėjų projektai turi būti pristatomi į jos redakciją. Tai buvo rašyta pernai (1906 m.) Šiandien dalykai virto kitaip. Pats šio straipsnio autorius (Vaižgantas) tapo "Vilniaus Žinių" vedėju. Todėl visi projektai kaslink L.K.D. partijos ir jos kuopų organizacijos ir veikimo turi būti pristatomi "Vilniaus Žinių" redakcijai, nes smulkmenos ir atskiri faktai—tai dienraščio dalykai. Draugija priiminės straipsnius vien abelnesnio turinio . . . Sava gi valia L.K.D. vardu nieks pasinaudoti tiesos neturi ir doriškai neprivalo, idant nekompromituotų jos". Be to krikščionys demokratai galėjo naudotis Šaltiniu ir kita katalikiška spauda, nes ano meto lietuviai katalikai savo veiklą buvo parėmę aiškiai demokratiškais dėsniais ir savo turiniu jų veikla buvo krikščioniškai demokratiška.

Tuo pat kalbamuoju laiku pradėjo jau rodytis ir rašinių apie kr. demokratiją. Prelatas Šaulys taip rašo Tėvynės Sarge (I tomas 260 p.): "Bene 1905 metais buvo pagaminta trumpa krikš. socialinio mokslo santrauka bei programa ir paskelbta kaip *Krikščioniškoji Demokratija.* Ji buvo išsiuntinėta žinomesniems kunigams platinti ir aiškinti." Tos knygelės autorius buvo tas pats prel. K. Šaulys. 1907 metais Šv. Kazimiero Draugija išleido to paties autoriaus knygelę, pavadintą "Socialistai ir mūsų sociališkieji reikalai." Tos knygelės gale buvo rašoma ir apie Krikščioniškąją Demokratiją. Dar anksčiau, apie 1902 metus, apie krikščioniškąją demokratiją knygelę buvo parašęs Vaižgantas. Jos man neteko matyt. Kažkur buvo kalbėta, kad

ji pasilikusi pas autorių neišspausdinta. Straipsnių ir studijų tuo reikalu buvo daugiau parašyta. Jų nei atsimenu, nei vieta čia apie juos rašyti. Galėčiau tik priminti prel. Šaulio labai rimtą ir vertingą studiją, tilpusią Draugijos nr. 1 ir 2 1907 metais įvardintą "Demokratija ir Krikščionys Demokratai enciklikų prasmėj pagal krikščionių sociologų veikalus." Kiek prisimenu ji, deja, autoriaus nebuvo baigta.

Kalbamoji pirma rašytoji krikščionių demokratų programa išvedė krikščioniškąją demokratiją iš potencialaus periodo ir atidarė duris *aktualiajam krikščioniškosios demokratijos periodui.* Pradžioj ši programa daug naujo neįnešė į krikščioniškosios demokratijos gyvenimą. Ji net nebuvo atspausdinta. Laukė V. Seimo susirenkant. Ten ji turėjo būti peržiūrėta, patvirtinta, kaip esu minėjęs, paskui parūpinta jai dvasinės vyriausybės pritarimas ir tik po to išleista į gyvenimą. Bet jos nuorašus turėjo kai kurie jos vadai. Tai įrodo tas faktas, kad ja buvo naudotasi pačioj Vilniaus Seimo pradžioj, savo veikloj po Vilniaus Seimo ja naudojosi kun. Vyšniauskas, kuris Gelgaudiškio Komaro ir kituose dvaruose "šeimininkavo" su kumečiais, kaip kad Vaižgantas Tumas šeimininkavo Naujamiesčio apylinkės (Panevėžio apskrity) dvaruose, ir kiti. Po Vilniaus Seimo buvo įkurta visa eilė kr. demokratų partijos skyrių Kaunijoj ir Suvalkijoj. Tuo metu išleistas Seinuose laikraštis Šaltinis buvo pavadintas krikščionių demokratų savaitraščiu. Bet centralizuoti veiklos neįstengta. Centro komitetas neįkurtas dėl ne visai aiškių priežasčių. Reikia manyti dėl negavimo iš episkopato programai pritarimo. Krikščionys demokratai, Vaižganto žodžiais, pasiliko tik dvasinė sąjunga. Tačiau nepaisant to, kalbamoji trijų programa turėjo labai didelės reikšmės krikščioniškosios demokratijos ateičiai. *Jai sukanka šiais metais 50 metų amžiaus.* Sukaktis verta rimto paminėjimo, nors buvo programos paskelbimo 20 metų sukaktis 1927 metais paminėta. Jai buvo pašvęstas specialus Krikščionio Demokrato 3 - 5 nr.

— Kuriuos dalykus lietuviškajai krikščioniškajai demokratijai iškėlė trys buvusieji Petrapilio Dvasinės Akademijos profesoriai — vėliau labai pasižymėję Lietuvos korifėjai — vyskupas Pranas Būčys, Jonas Mačiulis-Maironis ir Aleksandras Dambrauskas-Jakštas?

Yra dalykų, kuriuos sukuria kolektyvai, o pavieniai asmenys tik tos kolektyvinės kūrybos reikalavimus ir mintis suformuluoja ir susistemina. Savo knygelėj "Žemės klausimas

Lietuvoj," išleistoj bene 1919 m., žemės reformos reikalą taip pat priskyriau kolektyvui — tautai. Asmens ar asmenų nuopelnų tokiais atvejais yra tiek, kiek jie laiku ir gerai tas kolektyvo mintis suredaguoja ir jas pritaiko gyvenimo reikalavimams, sąlygoms ir papildo naujausių laikų problemomis.

Tas darbas atrodo lengvas ir antraeilės reikšmės. Tačiau, kas taip mano — klysta. Darbas yra didelės reikšmės ir, gerai tokį darbą atlikę, stoja į didžiųjų tautos vyrų eiles, kuriuos istorija įrašo į savo lapus. Aš manau, kad kr. demokratų partijos programa taip pat yra sukurta tautos šimtmečių bėgyje, o tie trys, kaip Tamsta vadini, Lietuvos korifejai, pateikė tos amžių kūrybos stilizuotą, sumodernintą, naujausiems laikams pritaikytą ir susistemintą kūrinį, kurį pavadino *"Lietuvos Krikščionių Demokratų susivienijimo programo projektu."* Dėl to aš nestatyčiau klausimo taip, kaip Tamsta statai — kuriuos dalykus jie iškėlė, bet kaip jie turėtą medžiagą apdorojo ir kaip gyvenamiems laikams pritaikė.

Į šį klausimą buvau davęs savo atsakymą tos programos dvidešimties metų nuo paskelbimo dienos sukakties proga Krikščionio Demokrato 3 - 5 nr. skiltyse. Prie jo nieko ir dabar po 26 - 7 metų neturėčiau pridėti. Trys profesoriai sukūrė tobulą krikščionių demokratų programą, davė jai aiškią kryptį, nustatė ryškius krikščioniškajai demokratijai ideologijos kelius, nepamiršo ir jos organizacinio susitvarkymo, pateikdami prie programos ir trumpą partijos statutą. Kaip žymūs mūsų krašto reikalų žinovai, be to, gerai žinoję Leono XIII išleistas krikščionių demokratų reikalais enciklikas Rerum novarum ir Graves de communi nutiesė aiškias krikščioniškosios demokratijos ideologijos linijas, nustatė visai tikrus principus ir praktiškąjį jų vykdymą, pritaikytą laiko ir vietos sąlygoms. Netrukus Didžiajame Vilniaus Seime vienas autorių — vysk. Būčys, kaip jau minėjau, gavo galimybės tuos principus viešai skelbti ir ginti.

Pirmosios programos pagrindai ir principai, nors jau kelis kartus po jos buvo naujos leidžiamos, pasiliko tie patys ligi šiol, ir naujos programos skiriasi nuo pirmosios tik ribomis, bet ne esme. Ribomis gi turi skirtis, nes 1. partijos reikalai yra tokie, kurie yra gyvenimo reikalai. Nauji laikai dažnai stato gyvenimą į naujas sąlygas ir atneša naujų klausimų, į kuriuos reikia atsakyti, o tuo patim ir programą plėsti ir keisti, o 2. pirmoji programa buvo rašyta tokiose sąlygose, kad autoriai negalėjo į ją dėti net to, ko patys autoriai norėjo ir siekė.

Autoriai savo programą rašė ne pogrindžiui, bet viešam gyvenimui. Ji buvo rašoma caro režimo laikais, tiesa, kiek revoliucinio sąjūdžio bent laikinai sušvelninto, bet ne nuversto. Bet ką tad į jos skiltis dėti negalėjo. Antra, jie būdami realistai politikai, į ją dėjo tik tai, ką galima buvo pasiekti ir kas tuo laiku buvo aktualu. Tuo reikalu autoriai prie savo programos taip rašė — "Mes tiek tereikalaujame, kiek galima tikėti gauti, ir tiek težadame, kiek šių dienų aplinkybėse galima išpildyti ir plėtoti sulig to, kaip laikas reikalaus. Bet pakraipa ir pagrindinės tiesos nesimainys niekuomet. Mes visi, rašoma, liksime Lietuviais Krikščionimis Demokratais t.y. prastų žmonių aprūpintojais, nes patys esame prasti ir prastų vaikai."

Čia pravers nors trumpai paminėti, kaip stipriai kalbamoj programoj autoriai pabrėžia demokratybę su socialiais uždaviniais. Įvade pasisakę, kad partija yra demokratiška, aiškina, kas yra demokratai ir ką jie turi kaip demokratai daryti, būtent — "Ypatingai rūpinsimės, rašoma, kad Lietuvos prastiems žmonėms būtų duota pilna liuosybė ant visko gero, kad jiems būtų geriau gyventi, kad miestai nečiulptų visą sodžiaus ūkininko ir jo šeimos uždarbį, kad jie negadintų jo sąžinės nei sveikatos. Mes dirbsime, kad būtų geriau visiems žmonėms, kaimuose gyvenantiems — ūkininkams turintiems ir neturintiems žemės, samdantiems ir samdomiems, dvarų kumečiams ir kitiems tarnams. Šelpsime ir tuos, kurie iškeliauja į miestus uždarbio jieškoti, ir ten apsigyvenę lieka." Programoje skelbia žemės reformą (str. 20). Darbininkams žada išleisti tokius įstatymus, kurie saugotų juos nuo darbdavių išnaudojimo, steigti darbo inspekcijas, bet pačių suinteresuotųjų renkamas (25), miesto darbininkų globą (27), medicinos ir teisinės pagalbos teikimą be atlyginimo (30), žemės ūkio darbininkų draudimą ligos ir senatvės atveju ir t.t. Toks pat demokratinis principas pravestas ir švietimo srityje. Švietimas daromas prieinamu ir darbo žmonių vaikams. Rinkimai į Seimą ir kitas atstovybes vedami visuotinu, lygiu, tiesiu, slaptu ir priverstiniu balsavimu. Mažumoms teikia taip pat lygias teises (1 - 2). Nesigilindami į kitus klausimus, kiek stabtelsime prie programos autorių.

Kas gi iš tikrųjų yra jos autoriai? Kas po ja pasirašė žinome — Būčys, Maironis, Jakštas-Dambrauskas. Kalbėtos programos 20 metų sukakties proga aš pats tuo reikalu kalbėjau su pačiais jos autoriais. Į paklausimą, kas yra tikrieji programos autoriai, Jakštas trumpai ir drūtai atsakė. "Būčys

parašė, o mes pasirašėm." Maironis pasakė, kad visi susidėję dirbo, bet daugiausia dirbo Būčys. Būčiui papasakojau, ką esu girdėjęs iš pirmų dviejų. Jis pripažino, kad tikrai jis parašęs projektą, o svarstė visi kartu, diskutavę kartais net karštai ir buvo įnešta nemaža pataisų ir papildymų. Kiek plačiau Būčys tuo reikalu pasisakė savo prisiminimuose, tilpusiuose Tėvynės Sargo I tome (257 pusl. 1948 m.) Jis ten taip rašo: "Gerai atsimenu, kad trys profesoriai tą darbą atliko. Aiškiai žinau, kad man buvo pavesta ruošti pirmuosius pasiūlymus, kuriuos paskui perkratinėdavome mes trys. Prof. Maciulevičius nepraleido nei vieno paragrafo giliai neįžvelgęs. Tik nežinau, kas buvo trečias — ar Dambrauskas ar Baltrušis. Žinau, kad prie partijos programos ruošimo nė kiek neprisidėjo prof. kun. Jaunius, bet baigus ją rengti, ir jis jai pritarė." Maironio teigimu, visa lietuviškoji Akademijos profesūra labai interesavosi programos rengimu ir visi atsidėję ją svarstė ir diskutavo, išskyrus jau minėtą prof. Jaunių ir Pranaitį, kuris tuo metu jau buvo iš Akademijos pasitraukęs. Tuo būdu kalbamoji krikščionių demokratų programa buvo parengta visų Akademijos profesorių, pasirašyta jau žinomų trijų ir projektas parašytas vieno vysk. Būčio.

Pirmu pažvelgimu tad atrodytų, kad pirmoji krikščionių demokratų partijos programa dingo be jokio atbalsio ir nieko gera nėra atnešusi ateičiai. Tai tik pirmas įspūdis toks. Iš tikrųjų gi buvo kitaip. Ji savo padarė. Jos rezultatai buvo gana dideli. Ji nutiesė platų ir tikrą kelią į šviesesnį ir tikresnį rytojų. Ji labai išpopuliarino krikščionio demokrato vardą ir kr. demokratijos tikslus bei siekimus. Ji patraukė prie savęs bent jaunesniąją kunigiją ir katalikiškąją pasaulietišką inteligentiją. Kūrijose sėdėjo aplenkėjęs elementas. Prieš krikščionis demokratus juos nuteikė ne tik jų konservatyvūs nusiteikimai, bet ir prolenkiški nusistatymai. Aš nekalbu apie Vilniaus vyskupiją. Iš jos nieko geresnio ir laukti nebuvo ko. Bet, deja, buvo panašu ir Kauno ir Seinų vyskupijoj. Seinų vyskupijoj ypatingai pasižymėjo aplenkėję lietuviai prelatai Antanavičius ir Blaževičius. Kalbamoji programa buvo plačiai visuomenėj paskleista ir mitinguose pagarsinta. Ji buvo aiškinama visuose susirinkimuose ir skyrius steigiant. Ypatingai gi praktiškoji krikščionių demokratų veikla sukėlė jai daug simpatijų visuomenėje. Prel. K. Šaulio teigimu ta programa buvo dalinama Vilniaus Didžiajame Seime greta socialdemokratų liaudininkų, Dumos nario A. Bulotos atstovaujamų valstiečių

ir kitų srovių programų. Ji buvo platinama taip pat kartu su Vilniaus Seimo nutarimais. Krikščionis demokratus tada pažino visa Lietuva ir pažino iš teigiamos pusės. Abejonės nekelia, kad kr. demokratų laimėjimas rinkimuose į Steigiamąjį Seimą taip pat kiek priklausė nuo pirmosios krikščionių demokratų partijos programos ir jos sukeltos veiklos. Buvo įsteigta visa eilė skyrių įvairiuose Lietuvos kraštuose, nes kiekvienai gubernijai buvo paskirti specialūs įgaliotiniai veikti ir veiklai vadovauti. Gaila, kad jie nežinomi. Mano atmintis siekia tik Tumo-Vaižganto ir Vyšniausko veiklą. 1905 m. revoliucijos metų žandarai nemaža buvo suėmę ir kunigų. Visi jie buvo žymesni krikščionių demokratų veikėjai. Buvo išleista visa eilė atsišaukimų ir proklamacijų su krikščionių demokratų parašu. Atrodė, kad veikia gerai organizuota partija. Rusų valdžia ypatingai budria akimi sekė krikščionių demokratų veiklą ir jų nusistatymą režimo atžvilgiu. Ji žinojo, kad tai pavojingiausia partija, nes įtakingiausia, visuomenėje: su ja buvo kunigija. Kai dėl kalbėtų priežasčių negalima buvo steigti krikščionių demokratų skyrių, tai pradėta steigti kitos organizacijos, kur telkdavosi krikščionys demokratai ir savo veikla savo kryptimi vystė. Žagrė, Žiburys, net labdaros draugijos iš to kamieno išaugo. "Prieglaudos ir elgetynų steigimas buvo laikomi tam tikra socialine reforma . . . sykiu panašus varguomenės padėties gerinimo darbas atitiko besireiškiančios tuomet krikščionių demokratų organizacijos programą", rašo prel. K. Šaulys minėtam Tėvynės Sargo 259 pusl.

Pirmosios krikščionių demokratų programos vaidmuo buvo reikšmingas ir visais atžvilgiais Lietuvai naudingas. Garbingųjų profesorių darbas nenuėjo niekais. (Kiti straipsniai tilps ateinančiame numeryje).

Mums reikia prašyti tik dviejų dalykų: brangus Dieve, apšviesk mano protą, kad suprasčiau tiesą ir duok man jėgų, kad galėčiau ją sekti.

Vysk. F. Sheen

SUKAKTYS

PRELATO LADO TULABOS KUNIGYSTĖS 50 METŲ SUKAKTIS

Prieš porą metų skaitėme apie prel. Lado Tulabos, gimusio 1912 m. balandžio 28 d., 70 metų amžiaus sukaktį. Gi šių metų rugsėjo 16 dieną prelatas ir apaštališkasis protonotaras švęs 50 metų sukaktį nuo jo įšventimo į kunigus.

Įdomu, kad jis pastoracinį darbą ribota prasme pradėjo dar prieš jo įšventimą į kunigus. Mat, būdamas dar per jaunas įšventimui į kunigus, baigęs Vilkaviškio kunigų seminariją, dar tebebūdamas diakonu, talkino Veiverių parapijos klebonui kun. M. Krupavičiui toje parapijoje pastoraciniame darbe. Bet netrukus su ypatinga šv. Tėvo dispensa dar tik būdamas 22 ir pusės metų, 1934 m. buvo įšvęstas į kunigus.

Kaip gabų kunigą vyskupas Karosas L. Tulabą pasiuntė studijuoti teologijos mokslų į VDU teologijos-filosofijos fakultetą, kurį jis 1935 metais baigė teologijos licenciato laipsniu. Po to jis dar trejus metus studijavo Romos Bibliniame Institute, kurį jis baigė taip pat licenciato laipsniu. Vėliau jis tame institute apgynė disertaciją De Fratribu Domini ir 1949 metais gavo šventojo Rašto daktaro laipsnį.

Įgijęs šv. Rašto specialybę, nuo 1938 metų buvo šv. Rašto dėstytojas Vilkaviškio kunigų seminarijoje. Bolševikams tą seminariją uždarius, toliau jis šv. Raštą dėstė Kaune teologijos-filosofijos fakultete ir buvo jame šv. Rašto katedros vedėjas.

1942 metais jis buvo paskirtas perorganizuojamos Vilniaus kunigų seminarijos rektorium. 1943 m. buvo paskirtas ir šv. Jono bažnyčios rektorium lietuvių reikalams, kartu ir Kaune dėstydamas šv. Raštą.

Po metų, artėjant karo veiksmams, prel. Tulaba kartu su dešimtimis tūkstančių lietuvių nuo karo pasitraukė į Vokietiją. Apsigyveno Regensburge. Bet ir jo išvykimas iš savo krašto nesumažino jo dinamiškos religinės veiklos. Tais pat 1944 metais jis buvo lietuvių vyskupų pasiųstas į Eichstaetto kunigų seminariją, kur buvo suvažiavę apie 80 lietuvių klierikų, eiti jų rektoriaus pareigų, būti jų globėju, auklėtoju, vertėju ir tarpininku su vokiškąja seminarijos vadovybe ir vietos vokiečių įstaigomis.

Su arkivyskupo Skvirecko pritarimu 1945 metais jam buvo pavesta rūpintis Romoje lietuviškos šv. Kazimiero kolegijos suorganizavimu. 1945 m. gruodžio 4 d. jis buvo paskirtas tos jo organizuojamos kolegijos rektorium. Tos kolegijos beveik iš nieko sukūrimas bei suorganizavimas, sukomplektavimas, jai pripažinimo išgavimas, jos išlaikymui lėšų sutelkimas — svetimame krašte ir dar to meto sąlygomis — buvo didelis ir sunkus uždavinys, kurį galėjo įvykdyti tik prel. Tulabos pasiaukojimas ir jo neeiliniai sugebėjimai. Tik jo susirūpinimas kolegijai namų įgijimu ir suradimas jai rėmėjų padėjo jai atsistoti ant tvirtų kojų ir susidaryti pagrindą jai materialiai laikytis bei sutvirtėti. O prelatas L. Tulaba jau trisdešimt devintuosius metus vadovauja Romoje šv. Kazimiero kolegijai.

Popiežiaus Pijaus XII tai buvo įvertinta, ir kolegijos rektorius buvo pakeltas į du poaukščius: 1951 metais jis buvo pakeltas į prelatus, o 1960 m. į apaštališkuosius protonotarus. Tai rodo Vatikane šv. Kazimiero kolegijos ir jos rektoriaus prestižą. Su Vatikano pavestais jam uždaviniais jis yra išvažinėjęs daugelį pasaulio kraštų; ypač jis dažnai lankosi Amerikoje.

Bet prel. Tulabos veikla nesiriboja vien tik kolegija. Jis išvertė Naująjį Testamentą, kuris buvo išspausdintas Romoje. Iš kitų jo darbų paminėtini: Kentėjimų problema 1937 (diplominis darbas), Marija Mergelė (licenciato darbo dalis, išspausdinta Tiesos Kelyje 1936-37), Kad kūrentųsi, 1945 (religinių mąstymų ir pamokslų rinkinys), Katalikai, pasaulėžiūra ir politika 1957, Die litauische Bibelueberstzungen 1962, L'Interpretazione della SS Scriptura second L'insegnamento del Sacre Magistero 1963.

Bendradarbiavo Tiesos Kelyje, Lux Christi, Tėvynės Sarge, L'Osservatore Romano, Darbininke, Lietuvių Enciklopedijoje, Enciklopedia Catholica, Lexicon fuer Theologie und Kirche ir kt.

LIŪTO DALIS LIETUVAI
Dr. Kęstučiui J. Valiūnui 60 metų

Politiniai emigrantai nėra laimingi žmonės. Jų dalia sunki. Jie dažnai kovoja labai nelygią kovą grumdamiesi su tėvynės užgrobėju, pasaulio nejautrumu, saviškių apsileidimu. Nėra ypatingai lengvas ir mūsų lietuvių politinių emigrantų, politinių išeivių likimas. Širdis vis krypsta į pavergtąją Lietuvą, kenčia jos skausmus, išgyvena jos vargus ir nuoskaudas. Išei-

vijoje, gi, gausu saviškių apsileidimo, svetimųjų nejautrumo Lietuvos bylai ir jos kančiai. Nenuostabu tad, kad kartais dirbančiųjų ir rankos ir protai pavargsta nematant aušros, neįžvelgiant nei priešaušrio.

Tokiais momentais niekas tiek nevilties neišblaško, jėgų ir energijos nesugrąžina, tiek ateities nenuskaidrina, kaip žvilgsnis į kai kuriuos šviesulius, kurių asmenybė, darbštumas ir pasiaukojimas yra tarsi gaivus vėjas dažnai labai tirštoje atmosferoje.

Tiesiog nuostabu, kad mes tokių asmenybių išeivijoje turime. Gal tai yra mums, daug ko netekusiems, Dievo dovana.

Viena tokių asmenybių, ryškiai šviečiančių mūsų dangaus konsteliacijoje yra **Dr. Kęstutis J. Valiūnas**, buvęs ilgametis Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas, o dabar garbės pirmininkas. Prisimename jį šiandien, nes pernai tylomis praėjome pro jo amžiaus 60 m. sukaktį. Bet svarbiau, kad jis prisiminimo yra labai ir labai nusipelnęs. Tebūna šios kelios eilutės, šie labai šiurkštūs jo asmenybės portreto škicai jam padėka už dirbtą ir dirbamą darbą Lietuvai.

Dr. Valiūnas yra vienas tų retų savo kartos vyrų, kurie iš lietuvių visuomenės išėjo jos niekuomet nepalikdamas. Kai nevienas kiek prasimušęs profesionalas jungdamasis į profesinį gyvenimą kartu išsijungė ir iš lietuviškosios orbitos, Dr. Valiūnas sugebėjo netik pasiekti viršūnių profesiniame darbe, bet jų pasiekti ir lietuviškoje savanoriškoje veikloje, tuo pateikdamas ypatingai gražų pavyzdį jauniesiems profesionalams. Tiesa, jis nebuvo ir nėra vienintėlis, bet lygiai tiesa, kad jis ir jo veikla yra išskirtinė ir nepakartojama.

Kęstutis Juozas Valiūnas gimė 1923 m. rugpiūčio 6 d. Kaune. Mokėsi Jonavos progimnazijoje, Jėzuitų gimnazijoje ir baigė Kauno VIII gimnaziją lemtingaisiais 1941 metais. Studijas pradėjo po metų Graze ir tęsė Pragos, Wuerzburgo ir Tuebingeno universitetuose. Už dizertaciją apie lietuvių ir vokiečių prekybinius santykius 1918 - 1940 m. laikotarpyje ir specialiai apie palyginamųjų kainų teoriją, kuri buvo įvertinta magna cum laude, Kęstutis Valiūnas gavo daktaro laipsnį.

Mokslus baigęs ir užmezgęs eilę komercinių ryšių Europoje, jaunasis daktaras 1951 m. atvyko į Ameriką ir čia netrukus ėmė labai sėkmingai reikštis ekonominėje srityje. Buvo direktorius, dalininkas ir savininkas (ir tebėra) eilės tarptautinių prekybos ir pramonės įmonių. Gal iš tikrųjų jau atėjęs laikas kiek atydžiau pažvelgti į Dr. Valiūno eko-

nominę veiklą, ypač turint tik labai mažai tokių sėkmingų pramonininkų ir prekybininkų kaip jis, tačiau šiuo metu nuo to susilaikome. Viena, tai pareikalautų daug ilgesnio rašinio, o antra — medžiagos, kurios neturime. Todėl pasiliksime tik lietuviškoje Dr. Valiūno orbitoje, kuri mums ir šiaip įdomesnė.

Dr. K. Valiūnas jau nuo pat jaunystės kreipė dėmesį į politinę ir visuomeninę veiklą. Vokiečių okupacijos metais dar studentaudamas buvo labai aktyvus lietuviškojo pogrindžio narys. Vėliau Vokietijoje aktyviai dalyvavo VLIKo veikloje kaip Lietuvos Ūkininkų Sąjungos narys. Amerikoje jis dalyvauja lietuvių ir vokiečių spaudoje ir labai dosniai remia kultūrinę veiklą.

Tačiau visi jo talentai, didelės sumos pinigų ir be galo daug laiko įjungiami į darbą jam tapus Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininku. Čia jis atsiskleidžia jau ne kaip rėmėjas ir talkininkas, bet kaip visiškai atsidėjęs ir pasiaukojęs Lietuvos ir jos reikalų interesam kovos vadas.

Jo pirmininkavimui būdingi keli dalykai, turį gilios ir plačios prasmės, o iš tam tikro taško net istoriniai.

Iš vienos pusės VLIKą Dr. Valiūnas perėmė kai jame dar buvo nevisiškai atslūgusios grupinės ir kitokios nesantaikos ir įtampos. Iš kitos — brendo konfliktas su PLB, pastarajai vis toliau briaunantis į laisvinimo darbo vadovavimą. Stebėtina kantrybe, politiniu taktu, psichologine įžvalga ir tolerancija Dr. Valiūnas netik įstengė VLIKą suprofesinti — pajungti įtampą pozityviam darbui, bet išspręsti (bent kuriam laikui) ir VLIKO-PLB santykius labai pozityvia prasme.

Kaip tik dėlto, jei jis pirmą kartą buvo išrinktas VLIKo pirmininku dviem VLIKo tarybos nariams susilaikius, vėliau būdavo renkamas vienu balsu. O iš kitos pusės Stasio Barzduko vadovaujamos PLB valdybos pareiškimas santykių tarp PLB ir VLIKo klausimu buvo ir teisingas ir prasmingas. Tai Kęstučio Valiūno išskirtinai protingos ir interesui tarnaujančios veiklos išdava. Ypatingas Dr. Valiūno nuopelnas, kad jis VLIKo veiklą tarptautinėje srityje iškėlė į naują poaukštį. Žinia, tarptautinė veikla nebuvo Dr. Valiūno pradėta. Jau nuo pirmos VLIKo dienos jo vadovai žinojo, kad kitos šalys Lietuvos interesui yra svarbios ir veikė jas, su jomis ir per jas siekdami Lietuvos interesui naudos. Kun. Mykolo Krupavičiaus vadovavimo metu keliauta po Europą, rašyti memorandumai įvairioms vyriausybėms, lankytasi du kartu Amerikoje.

Dr. Antanas Trimakas du kartu lankėsi Pietų Amerikos kraštuose.

Tačiau Dr. Valiūnas tarptautinę veiklą netik išplėtė, bet ją padarė integraline VLIKo darbo dalim. Turbūt per 11 metų nebuvo to meto, kad jis nebūtų keliavęs po Europą, Pietų Ameriką ir Australiją megzdamas santykius su vyriausybėmis, keldamas Lietuvos bylą, vizituodamas kardinolus, vyskupus, didžiuosius laikraščius, televiziją ir visur keldamas Lietuvai daromą skriaudą ir reikalą atstatyti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Ir jis tai darė nebodamas net asmeninių nepatogumų ir pavojų, i.e. Helsinkio atvejis.

Laimingu sutapimu Dr. Valiūnas buvo ir tarptautinės politikos akylus stebėtojas, gilus jos analistas ir prasmingas konkretizatorius. Jo kalbos VLIKo seimuose tarptautinėmis temomis visuomet buvo netik tikslios tarptautinės politikos interpretatorės, bet gyvos ir nenuobodžios.

Lygiai laimingu sutapimu Kęstutis Valiūnas buvo ir gimęs bei išsilavinęs diplomatas. Tai pakankamai aiškiai rodė jo santykiai su įvairiais elementais lietuvių visuomenėje ir ypatingai gražūs rezultatai tarptautiniuose santykiuose.

Žinoma, jokiu būdu jam nekenkė jo išvaizda, elgsena ir santykiavimo su žmonėmis formos. Dr. Valiūnas yra elegantiškas vyras, jis visuomet iki paskutinės sagos apsirengęs kaip diplomatui dera, jis tiesus, kiek praretėjusiais garbiniuotais plaukais ir malonia šypsena veide. Iš jo trykšte trykšta pasitikėjimas savimi. Niekad jo nemačiau nuleista galva ar svyruojantį sprendimuose. Jis eina žiūrėdamas pirmyn ir mažai žvalgydamasis, nes žino, kad jį žmonės seka. Jis vadas. Valiūnas virš visko yra džentelmenas. Aš turėjau privilegiją daug kartų jį iš šalies stebėti, namuose, posėdžiuose, restoranuose. Niekas pirmiau nepakyla nuo kėdės moteriai į kambarį žengiant kaip Dr. Valiūnas. Kur jis šeimininkauja jokia situacija neišsprūsta iš jo žvilgsnio. Jis mandagus, paslaugus ir draugiškas. Pokalbiuose lygiai džentelmeniškas, visuomet žinąs apie ką kalba ir mielai klausąs kito kalbos. (Menasi, kad Dr. Valiūnas būtų išskirtinai veiksmingas Lietuvos ambasadorius Londone, Paryžiuje ar Vašingtone!).

Užsienio santykių srityje Valiūno nuopelnai dideli. Labai džiugu, kad ir dabartinis VLIKo pirmininkas Dr. Kazys Bobelis toliau tęsia šią vlikinių tarptautinių santykių tradiciją ir yra pasiekęs labai vaisingų rezultatų.

Šalia ramesnio klimato pačiame VLIKe ir santykių išlyginimo su PLB, Dr. Valiūnas praplėtė ir VLIKo visuomeninę bazę bei dramatiškai sustiprino Tautos Fondo veiklą. Abu tikslu jis pasiekė atskleisdamas VLIKą ir jo darbą išeivijos visuomenei.

Iki Valiūno VLIKas sąmoningai ar iš inercijos telkėsi daugiau savyje, lyg ir privengdamas artimumo visuomenei. Vokietijoje vieton buvojęs kuriame dideliame lietuvių telkinyje ar šalia jo, sakykim Hanau ar Augsburge, VLIKas buvojo mažam prancūzų zonos miestelyje. Persikėlęs į New Yorką, tiesa, pasaulinį centrą ir nemažą lietuvių telkinį, jis lyg bijojo iš jo pasijudinti per eilę metų net seimų sesijas turėdavęs ten pat. Ir tos sesijos, nors atviros, bet kažkaip visuomenės santykius nedrąsinančios ir gal net jų nenorinčios.

Dr. Valiūnui perėmus VLIKo vadovavimą tokia, lyg ir izoliacija tuojau dingo, VLIKo seimams renkantis vis kituose miestuose. VLIKas atėjo į visuomenę ir ši atsivėrė jam ir didesniu dėmesiu ir, svarbiausia, lėšomis per suaktyvėjusį Tautos Fondą.

Šiandien net ir VLIKo taryba yra kitoje vietoje nuo valdybos būstinės, ir, atrodo, tas išeina tik į naudą.

Vadovaudamas VLIKui Valiūnas nenoromis atskleidė ir du išskirtinai gražius savo asmenybės bruožus: savo dosnumą ir pasiaukojimą. Kiek pinigų (dešimtis tūkstančių dolerių?) jis išleido Lietuvos laisvinimo — VLIKo reikalams, žinoma, težino tik jis vienas. Tik žinome, kad už visas kelionių išlaidas, važmas, viešbučius, reprezentaciją jis mokėjo iš savo kišenės, bet ne VLIKo iždo. O kiek valandų jis praleido posėdžiuodamas (kas savaitiniai valdybos posėdžiai per 11 metų, kasmetiniai seimai, keturi-penki tarybos posėdžiai metuose, privatūs pokalbiai, telefoniniai ryšiai, etc.) tikriausiai ir jis pats nesižino. Faktas buvo faktu, kad tai buvo tūkstančiai valandų, nutraukti nuo svarbaus asmeninio profesinio darbo ar poilsio. Ir visai tai Lietuvos interesui saugoti ir ginti.

Su Dr. Valiūnu mane riša jau senoki, artimi ir mieli ryšiai. Buvau ir esu jo gerbėjas. Jo darbu VLIKe žavėjausi, iš jo mokiausi. Žinoma, buvo ir nuomonių skirtumų, tačiau, nors ir iš trumputės perspektyvos žiūrint, jis buvo dažniau teisus negu aš. Turėjau su juo daug pokalbių. Ir nė vieną kartą neatsitiko, kad jis būtų nesirūpinęs ir nekalbėjęs Lietuvos reikalais. Lietuvai jis visuomet atiduoda liūto dalį. **A.J.K.**

ŽIBURIAMS UŽGĘSUS

JUOZUI ERETUI IŠKELIAVUS NAMO

Po 66 metų nuo savo draugo mirties didis lietuvis ir šveicaras Juozas Eretas iškeliavo savo jaunystės draugo Mykolo Ašmio keliais į amžinatvę. Taip baigėsi jo didysis gyvenimo nuotykis trukęs beveik 88 metus. Jo žvaigždė užgęso ir lietuviškasis dangus kiek pritemo. Gal tasis dangus dar praskaidrės, dar naujomis žvaigždėmis plevens, bet jis jau niekada nebus toks pàt. Jei mes visi kaip individai esame nepakartojami, tai Eretas buvo išskirtinai unikalus, neužtemdančiai šviesus ir iš tikrųjų nepakartojamas.

Su prof. dr. Juozu Eretu susipažinau Detroite beveik prieš 23 metus viename ateitininkų susirinkime. Apie jį žinojau ir anksčiau, bet ši pirmoji pažintis ir praleistas vakaras buvo išskirtinai mieli. Jis mane sužavėjo. Jo erudicija apstulbino. Lietuviškumas vertė į jį žvelgti pagarbos akimis. Nuo to meto susirašinėjome, kuris pagausėjo per dešimtmetį dirbant LKDS centro komitete. Prof. Eretas mielai sutiko būti LKDS atstovu Šveicarijoje. Skaičiau jo knygas, brošiūras ir straipsnius.

Antrą kartą pasimatėme Clevelande ir praleidom vakarą vienminčių būrelyje. Kalbai nebuvo galo, kaip ir klausimams. Profesorius buvo senstelėjęs, bet šviesaus proto, judrus, sveikas, guvus. Ir kantrus. Šis vakaras ir buvo bene paskutinis. Daugiau nesimatėm. Vėl keitėmės laiškais.

Korespondencija padažnėjo perėmus "Tėvynės Sargo" redagavimą. Jis mielai sutiko bendradarbiauti (žr. laiškų skyrelį). Tuojau pažadą pildė ištaisydamas ir sutrumpindamas išverstą savo brošiūrą (žr. Imperializmas ir mesianizmas 1 psl.). Ją visą savo ranka perrašė ir vasario 16 d. pasiuntė redakcijai. Tą dieną parašė ir paskutinį laišką redaktoriui, pabraukęs raudonu rašalu vasario 16 d. datą. Kovo 15 d. vakare, man baigiant perrašyti jo tekstą, paskambino buvęs partijos sekretorius Petras Kliorys ir tarė, kad jam paskambinę iš Paryžiaus ir pranešę apie prof. Ereto mirtį. Žvilgterėjau į ant stalo gulintį rankraštį, tokį gražų, tvarkingą, rūpestingą ir buvo sunku tikėti girdėta žinia . . .

Prof. Eretas mirė 1984 m. kovo 13 d. gimtajame Bazelio mieste. Nustatyta, kad jis kelias dienas prieš mirtį turėjo kraujo išsiliejimą smegenyse ir kelias dienas išgulėjo be sąmonės.

Nuvežtas į ligoninę ten irgi išgyveno dar tris dienas. Jokios gydytojų pastangos gyvybei gelbėti nebuvo sėkmingos. Laidotuvės vyko kovo 19 d. dalyvaujant gausiam šveicarų ir lietuvių būriui, tarp jų Europos lietuvių vyskupui Antanui Deksniui, Diplomatinės Tarnybos atstovui dr. A. Geručiui, krikščionių demokratų atstovei Birutei Venskuvienei ir kt. Po šv. mišių ir atsisveikinimo velionis palaidotas Hornli kapinėse Bazelyje. Nuliūdę liko sūnus Juozas ir trys dukros: Laisvė, Birutė ir Julija. Velionies žmona Ona Jakaitytė-Eretienė ir dukra aktorė Aldona mirė anksčiau.

Prof. Ereto nekrologą ypatingai sunku rašyti, nes jis su Lietuva ir mumis buvo ir yra suaugęs labai specialiais ir neišskiriamais ryšiais. Su juo tikrai pasibaigė tam tikra labai speciali epocha, kuri jau niekuomet nepasikartos.

1971 m. prof. Ereto bičiuliai išleido apie jį knygą, redaguotą prof. Juozo Brazaičio. Tai buvo kuklus veikalas, bandęs nušviesti Ereto gyvenimo kelią ir jo darbus Lietuvai. Bet iš kitos pusės tai buvo labai nuoširdus ir šviesus veikalas atskleidęs jo asmens nevieną labai gražų bruožą.

Rašyti apie prof. Eretą yra ir sunku ir lengva. Lengva, nes jis buvo išskirtinai šviesus žmogus, nudirbęs didžius darbus, parašęs eilę knygų, brošiūrų ir daugybę straipsnių, visur sėjęs grožio ir gėrio sėklas, visuomet stovėjęs kilniųjų idealų tarnyboje. Sunku, nes jo asmenybė ir darbai tokie spalvingi, elegantiški, gražūs ir prasmingi, kad jokiu būdu neįspraudžiami į kokio nors straipsnio rėmus. Eretas buvo pasiekęs tokio lygio, kur apie asmenis rašomos knygos, bet ne straipsniai. Vienok, mūsų formatas tik straipsninis . . .

Prof. dr. Juozas Eretas gimė 1896 m. spalio 18 d. Bazelyje neturtingoje šeimoje. Vos keturių metų būdamas jaunasis Juozukas neteko tėvo ir buvo auginamas fizinį darbą dirbusios motinos. 1915 m. jis baigė Bazelyje realinę mokyklą ir pradėjo studijas Friburgo universitete. Studijavo visuotinę istoriją, germanistiką, meną ir filosofiją.

Eretas studijavo ir kituose universitetuose. Bestudijuodamas Lozanoje jis pirmą kartą susipažino su lietuviais ir ten pradėjo lietuviškąjį informacijos darbą. 1918 m. gavo daktaratą, o bestudijuodamas (ir atostogų metu) baigė karo mokyklą ir gavo šveicarų armijos leitenanto laipsnį.

Mirštančio draugo, Mažosios Lietuvos lietuvio Mykolo Ašmio prašomas, Eretas 1919 m. atvyksta į Lietuvą ir, kaip jis pats sakosi, čia prasideda jo didysis nuotykis. Nebuvo tai jo pirmas

ryšys su Lietuva ar lietuviais, nes jis jau Lozanoje dirbo su lietuviais ir 1918 m. buvo pradėjęs rašyti platų veikalą apie Lietuvą. Knyga pasirodė 1919 m., kai Eretas jau dirbo Lietuvos Spaudos Biure Berlyne sekretorium.

Vos porą dienų "sušilęs" Lietuvoje Eretas skiriamas užsienių reikalų ministerijos patarėju ir pradeda organizuoti Eltą, kuri netrukus išauga į rimtą informacijos agentūrą. Jos reikalais jis keliauja po Europos sostines megzdamas ryšius.

1920 m. jausdamas norą aktyviai jungtis į laisvės kovas, Eretas traukiasi iš ministerijos ir stoja į besiformuojantį I-jį savanorių pulką. Čia kelis mėnesius tarnauja pulko vado K. Škirpos adjutantu. Šią karinę "karjerą" gerai atsiminė tuometinis krašto apsaugos ministeris ir kariuomenės vadas pulk. Kostas Žukas. Jis prof. Ereto stojimą į savanorius man pasakojo daug metų vėliau, gyvendamas Clevelande ir dalyvaudamas išeivijos politiniame ir visuomeniniame gyvenime.

Prof. Eretui paskutinį kartą lankantis Amerikoje, jo maršrute buvo ir Clevelandas. Apie tai sužinojęs pulk. Žukas būtinai panoro Eretą pamatyti. Lygiai tokį pat norą turėjo ir prof. Eretas, prisiminęs savo buvusį vadą. Taip vieną popietį nuvežiau prof. Eretą pas pulk. Žuką. Ašaroms vilgant skruostus, taip pirmą kartą po kelių dešimtmečių svetingoje Amerikos žemėje susitiko du Lietuvos laisvės kariai: buvęs jaunas šveicaras leitenantas ir ne ką vyresnis lietuvis pulkininkas. Dabar abu jau žili, abiejų darbai atidirbti, kovos laimėtos . . . Pokalbiams nebuvo galo . . .

Tačiau kariuomenėj Eretas ilgiau nepabuvo. Ministerijai jo vėl prireikė ir jis grįžo į Eltą. Čia vėl dirbo porą metų ir galutinai pasitraukė iš valstybinės tarnybos, ją pakeisdamas politine akcija. Susižavėjęs Mykolo Krupavičiaus veikla, Eretas stoja į krikščionių demokratų partiją ir išrenkamas į II-jį seimą. Čia domisi jaunimo globos, blaivybės, švietimo ir kitais kultūriniais klausimais.

Tačiau už politinę savo veiklą, kaip ir kiti, Eretas turėjo užmokėti aukštą kainą. Būdamas šveicaru jis iš tikrųjų mokėjo dar didesnę kainą negu kiti. Trumpai — jo aktyvi visuomeninė veikla, o ypač politinė akcija prieš jį nustatė visą eilę krikščionių demokratų ir apskritai katalikų oponentų. Nevienas jų buvo vėliau galingoje valdančioje partijoje. Nevienas savo neapykantos nepažabojo iki pat Lietuvos valstybės žlugimo.

Prof. Eretas ne kartą buvo šmeižtų objektu, skaudžios kritikos ir neteisingo puldinėjimo taikiniu. Vėliau jis už savo

principingumą ir veiklą buvo pašalintas ir universiteto, etc. Tai buvo aklų ir nesukontroliuotų bei pavydžių politikierių padėka Lietuvos laisvės kovų savanoriui bei dideliam atsikuriančios Lietuvos darbuotojui.

Šalia politinio darbo Eretas labai aktyviai dalyvavo ir kitokiame visuomeniniame veikime. Jis dalyvavo angelaičių organizavime, blaivybės sąjūdyje bei sporto kėlime ir puoselėjime. Jis su K. Dineika įsteigia Lietuvos Gimnastikos ir Sporto Federaciją (LGSF) ir jos laikraštį "Jėgą ir Grožį".

Daugiausiai anuo metu Eretas reiškėsi pavasarininkų veikime. Nuo 1922 m. iki 1928 m. būdamas "Pavasario" pirmininku, Eretas organizaciją tiek išplėtė, suaktyvino ir sugyvino, kad ji tapo didžiausia lietuvių jaunimo organizacija.

1925 m. prof. Eretas veda Oną Jakaitytę su kuria vėliau susilaukia sūnaus ir keturių dukterų. Visi, išskyrus mirusią aktorę Aldoną, šiandien gyvena Šveicarijoje, kalba lietuviškai ir laiko save lietuviais.

Turbūt pirmasis Ereto pašaukimas buvo akademinis darbas. Apie tai jis galvojo dar studentu būdamas, apie tai mąstė ir kitus darbus dirbdamas. Todėl nenuostabu, kad vos Aukštiesiems kursams atsidarius, jis jau ten dėstytojas — vokiečių karbos ir literatūros. Jis ten moko iki po dviejų metų kursai likviduojami.

1922 m. atsidarius Lietuvos universitetui, Eretas kviečiamas į teologijos-filosofijos fakultetą ekstraordinariniu profesorium prie visuotinės literatūros katedros.

Prof. Stasys Šalkauskis taria, kad Eretas savo pėdsakus paliko mistinės literatūros ir vokiečių literatūros studijose. Vėliau jo studijos vis daugiau krypo į lietuvių ieškojimą vokiečių kultūrinio gyvenimo raidoje bei darbą Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijoje. Visose šiose srityse Eretas paliko gausią ir gilią raštiją.

Jo lietuviškąjį nuotykį nutraukė nuožmi bolševikų okupacija. Eretas su šeima grįžta į savo pirmąją tėvynę, Šveicariją. Čia dirba universitete, gimnazijoje ir žodžiu bei plunksna kovoja už Lietuvos laisvę. Lietuvos reikalais jis nenustoja rūpintis iki pat paskutinės savo gyvenimo dienos.

Kas labiausiai ryškina, domina, išskiria prof. Ereto asmenybę? Mes žinome, kad jis buvo išskirtinai puikus žurnalistas, jaunimo vadas, užsiangažavęs krikščionis demokratas, akademikas. Bet kas prasikiša, kas jį iškelia virš asmeninių atsiekimų?

Mums menasi, kad Eretas labiausiai atsiskleidžia mums

kaip lietuvis, kaip kūrėjas ir kaip tautinio persodinimo simbolis.

Ir anksčiau, ir dabar kai kas apie prof. Eretą rašydamas taria, kad tai šveicaras, pamilęs Lietuvą, etc. etc. Skaitai visą straipsnį ir ima nuostaba. Apie Eretą daug labai gražių žodžių, bet niekur nė žodžiu, kad jis . . . lietuvis. Turbūt kažkokia pasąmoninė jėga neleidžia konstatuoti apie Eretą pačio prasmingiausio fakto, kad jis lietuvis. O iš tikrųjų kvestijonuoti Ereto lietuvybę, reiškia kvestijonuoti pačią lietuvybę.

Juk jis nuo jaunystės su Lietuva suaugęs. Jis savanoris, valstybės kūrėjas, jaunimo vadas, sporto ugdytojas, žurnalizmo puoselėtojas, politikas, seimo narys, pagaliau ilgametis akademikas. Jis lietuviškų raštų autorius, laisvai kalbąs lietuviškai, sukūręs lietuvišką šeimą ir iki paskutinės dienos sielojęsis pavergtos Lietuvos likimu ir kovojęs už jos laisvę. Tarti, kad Eretas ne lietuvis, reiškia atimti iš jo vieną gražiausių ir svarbiausių jo asmenybės bruožų. Eretas iš tikrųjų yra netik lietuvis, bet ir didis lietuvis šviečiąs ir mums ir šviesiąs ateities kartoms kaip išskirtinai gražus ir prasmingas lietuvio pavyzdys.

Dar daugiau. Prof. Juozas Eretas yra mums ir tautinio persodinimo simbolis. Jo šviesus pavyzdys ir nepakartojama asmenybė visiems laikams pakeitė siaurojo tautiškumo sampratą. Tautiškumo, kuris dar nebuvo atsikratęs ekskliuzyvizmo, šovinizmo atlaikų, elitinio charakterio. Eretas savo gyvenimu įrodė, kad galima priklausyti dviems tautoms, galima savyje suderinti ištikimybę ir meilę abiejoms ir kūrybiškai reikštis ir vienoje ir kitoje.

Iki šiandienos yra mintytojų tarp mūsų, kurie taria, kad negalima išsijungti iš vienos tautos į kitą, kad negalima išsijungti iš vienos istorijos ir įaugti į kitą ir t.t. Mums tokie kategoriški teiginiai visuomet užkliuvo sąmonėje kaip žmogaus esmės paneigimas, kaip jo didybės kritika, kaip jo visuotinumo menkinimas.

Mes manome, kad tautiškumas yra toji lytis, kurioje žmogiškoji asmenybė gali išsiskleisti visame savo grožyje. Tačiau mes nei manėme, nei dabar manome, kad tautinė priklausomybė yra kalėjimas (biologinis ar kultūrinis) iš kurio niekas negali išsiveržti ir be kurio viskas miršta, dūsta ir gaišta. Realusis gyvenimas aiškiai byloja, kad asmens tautinis persodinimas yra netik galimas, bet vyksta kasdien. Misijonieriai, švietėjai, politiniai emigrantai yra šitokio persodinimo geriausi

pavyzdžiai. Nevienas literatūrinis šedevras ar meno paminklas sukurtas kaip tik tokių persodintų asmenų, kuriems tasis persodinimas nebuvo prakeikimas, bet palaima.

Kaip gi kitaip galima suprasti ir Ereto kūrybinę veiklą lietuviškame darže. Argi visa jo lietuviškoji kūryba yra niekinė tik dėlto, kad jis šveicaras, negalėjo nieko gero sukurti Lietuvoje? Juk tai neteisybė. Todėl šia prasme ir laikome jį simboliu. Naujo požvilgio į tautinę priklausomybę gyvuoju ženklu. Mes manome, kad ši nauja pažiūra į tautiškumą leis mums atlaidesnėmis ir prasmingesnėmis akimis žvelgti ir į savo padėtį amerikiečiuose. Gal jau atėjo laikas atsikratyti kaltės jausmo ir visu džiaugsmingu atvirumu prisipažinti, kad esame ir amerikiečiai ir lietuviai, ištikimi abiems, galį kūrybingai reikštis abiejose plotmėse. Tai Ereto palikimas moderniųjų laikų lietuviams.

Trečias labai iškilus prof. Ereto asmenybės bruožas — tai jo kūrybingumas. Žmogus į savo kūrėją panašus keliais bruožais. Vienas tų bruožų yra kūrybinis nusiteikimas ir akcija. Būti žmogum kūrėju reiškia dalyvauti Dievo Kūrėjo akcijoje. Prof. Eretas buvo labai aktyvus tosios akcijos vyras. Ir neveikė jis vien vienoje kurioje srityje. Jis savo asmenybę atskleidė ir pločio ir gylio dimensijose. Jis ir karys ir mokslininkas, ir politikas ir sportininkas, ir jaunimo vadas ir akademikas, ir visuomenininkas ir kultūrininkas, ir rašytojas ir žurnalistas. Jo būta ir gilaus, ir plačiašakio, ir išsamaus, ir meniško, ir konkretaus, ir mąstytojo.

Prof. Dr. Juozas Eretas jau išėjo namo. Pas Viešpatį, kuriuo jis visą savo ilgą gyvenimą tikėjo ir kurio ilgėjosi. Švęsdami ir džiaugdamiesi jo šviesiu ir ilgu gyvenimu, mes negalime sulaikyti ir liūdesio ašaros, nes takas, kuriuo eisime dabar bus siauresnis, jo pėdoms šalia mūsų išnykus . . .**A.J.K.**

GILIAI ĮMINTOS PĖDOS

Pernai sukako ir šiemet visai eilei vienminčių sukanka apskritos mirties sukaktys. Visi jie savo laiku buvę valstybininkai, visuomenininkai, taurūs krikščionys demokratai. Visi paliko savo keliautuose keliuose gilias pėdas. Visus prisimename gilia pagarba ir netekimo skausmu. Tebūna šie keli sakiniai mūsų dėkingumo ir pagarbos jiems simbolis.

Prelatas Aleksandras Dambrauskas-Jakštas (1860.IX.8 - 1938.II.19)

Pernai tylomis praėjome pro spalvingojo prel. A. Dambrausko 45 m. mirties sukaktį. Tai vienas pačių didžiųjų lietuvių modernioje mūsų istorijoje. Mums krikščionims demokratams išskirtinai brangus, nes jis didysis katalikų ideologas, vienas pirmosios KD programos autorių.

Lietuvių Enciklopedija jau pirmose eilutėse aprašydama prel. Dambrauską labai tiksliai jį aptaria. Ten rašoma, kad jis buvęs "prelatas katalikiškosios visuomenės ideologas, tautinio atgimimo veikėjas, enciklopedinio pločio mokslininkas, poetas ir kritikas, daugelio laikraščių steigėjas, redaktorius ir bendradarbis."

Naudojamės ir toliau Lietuvių Enciklopedija, norėdami nors keliais sakiniais prisimintį šį didį ir kūrybingą vienmintį.

Prel. Dambrauskas buvo ukmergiškis. Baigęs Šaulių gimnaziją "vienerius metus studijavęs Petrapilio universiteto matematikos-gamtos fakultete, stojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune." Po kunigystės šventimų — Panevėžio gimnazijos kapelionas. Už lietuvybės kovą pirma uždarytas vienuolyne, vėliau ištremtas. Atlikęs bausmę grįžta Lietuvon kur kelerius metus negauna vietos. Vėliau paskiriamas Kauno kalėjimo kapelionu, kareivių nuodėmklausiu, Šv. Gertrūdos bažnytėlės administratorium. Dar vėliau Dambrauskas skiriamas Žemaičių kunigų seminarijos profesorium, vysk. Paliulionio sekretorium, Petrapilio Dvasinės Akademijos profesorium. Nuo 1905 m. šv. Kazimiero draugijos Kaune pirmininkas."

"1914 m. vysk. Karevičiaus pakeltas Kauno kapitulos prelatu, 1922 m. Lietuvos universiteto garbės profesorium, 1926 m. teologijos-filosofijos fakult. garbės profesorium, 1929 matematikos-gamtos fakulteto matematikos garbės daktaru, 1932 humanitarinių mokslų fakulteto filosofijos garbės daktaru. Nuo 1926 m. Lietuvių Katalikų Mokslų Akademijos pirmininkas"— pirmasis Lietuvos katalikų akademikas.

"Kaip teoretikas mokslininkas Dambrauskas reiškėsi teologijoje, filosofijoje, matematikoje, literatūroje. Kaip praktikas visuomenininkas — publicistikoje, rašydamas įvairiausiomis visuomenės bei kultūros gyvenimo temomis."

Prel. Dambrauskas rašyti pradėjo 1884 m. "Aušroje". Bendradarbiavo visoje eilėje leidinių tarp jų ir "Tėvynės Sarge". Pats įsteigė eilė laikraščių ir žurnalų.

"Pačių lietuvių tarpe prel. Dambrauskas buvo vienas žy-

miausiųjų katalikiškos visuomenės autoritetų ir vadų. 'Vienas iš pačių didžiųjų povalančinių katalikiškų Lietuvos stulpų — veikėjų.' (M. Biržiška)".

"Kan. Tumas - Vaižgantas 'Užgęsusių žiburių' prakalboje Dambrauską dėl jo visuomeninio reikšmingumo laiko trečiuoju šalia Basanavičiaus ir Kudirkos."

Kaip poetas prel. Dambrauskas "po Maironio yra ryškiausias ir žymiausias tos gadynės senosios kartos poetas." Kaip kritikas, V. Mykolaičio žodžiais, Dambrauskas "buvo vienintelis recenzentas ir kritikas sistematiškai ir reguliariai sekęs naujus literatūros dalykus ir aiškiai griežtai reiškęs apie juos savo nuomonę."

Prel. Dambrauskas giliai domėjosi matematika, kuri "labiausiai atitiko jo racionalią dvasią... Betgi matematika nebuvo jam pati savimi tikslas, bet greičiau Didžiojo Matematiko liūdytojas. Pagrindinis interesas krypo į filosofiją ir teologiją. Filosofijoje Dambrauskas daugiausiai domėjosi gamtos filosofija... Teologijoje, B. Česnio žodžiais, Dambrauskas yra 'perdėm lietuviškas apologetas'."

Dambrauskas turi nuopelnų ir lietuvių kalbai. Jis uoliai propagavo taip pat ir esperanto kalbą. Jis tikėjo, kad kūrybingumas yra vienas iš esminių žmogaus asmenybės bruožų. Būdinga, kad jis pats buvo išskirtinai kūrybingas žmogus. Gaila, kad išeivijoje jis yra kiek primirštas. Jo darbai ir asmenybė yra ryškūs ir giliai pamokantys. Gal jo 50 m. mirties sukakties proga išeivija jį iš naujo "atras". Toks atradimas galėtų būti labai reikšmingas ir prasmingas.

Jonas Vailokaitis
(1886.VI.25 - 1944.XII.16)

Jonas Vailokaitis mirė nesulaukęs senatvės ir palaidotas ne savoje žemėje, prie kurios jis buvo prisirišęs ir kuriai daug dirbo ir davė. Jis — Lietuvos nepriklausomybės akto signataras, Steigiamojo seimo narys, vienas pačių didžiųjų nepriklausomos Lietuvos finansininkų ir pramonininkų.

J. Vailokaitis buvo zanavykas kilęs iš Šakių apskrities. Ekonominę veiklą pradėjo prieš pirmąjį pasaulinį karą, vos baigęs Petrapilio pramonės ir prekybos institutą. Jau 1912 m. kartu su broliu kun. Juozu suorganizavo banką, kurio svarbiausias uždavinys buvo telkti kapitalą Lietuvos atstatymui finansuoti.

I-jo karo metu likęs Lietuvoje, sktyviai dalyvavo laisvinimo

darbe, už ką sėdėjo kalėjime ir namų arešte. Buvo Tautos tarybos nariu ir pasirašė Nepriklausomybės Aktą. Steigiamajame seime, kaip krikščionių demokratų narys buvo KD frakcijos prezidiume ir vadovavo seimo finansų ir biudžeto komisijai.

J. Vailokaitis buvo kūrybingas ekonomistas pateikęs visą glėbį realių projektų krašto ekonomijai skatinti ir tvirtinti. Viliau dar aktyviau įsijungė į ekonominę veiklą.

Kartu su broliais J. Vailokaitis įsteigė Ūkio banką, akcinę bendrovę "Maistą", modernų mėsos perdirbimo fabriką, akcinę "Metalo" bendrovę. Vadovavo "Palemono" plytinei ir kelioms kitoms plytinėms provincijoj, eksporto ir importo bendrovėms, tekstilės urmo prekybai.

Ši veikla turėjo išskirtinai didelės reikšmės Lietuvos žemės ūkiui, pramonei ir prekybai. Anuo metu tik maža saujelė lietuvių taip gyvai ir veiksmingai dirbo ekonominėje srityje ir brolių Vailokaičių vieta šioje veikloje yra išskirtinai svarbi, jei ne svarbiausia.

Vyskupas Justinas Staugaitis
(1866.XI.14 - 1943.VII.8)

Pernai neužsiminėme ir apie kito didžio Lietuvos vyro vysk. Justino Staugaičio 40 m. mirties sukaktį. Jo mirtį prisimenu, nors buvau tik ugterėjęs vaikėzas. Vysk. Staugaitis man kiek tolimesnis giminė. Tik vėliau pradėjau domėtis jo asmeniu bei veikla ir iki dabar gailiuosi jo niekuomet asmeniškai nepažinęs.

LE taria, kad vysk. Staugaitis buvęs Lietuvos Nepriklausomybės Akto signataras, politikas, visuomenės ir spaudos veikėjas. Iš tikrųjų! Kilimu sūduvis, pasiturinčio ūkininko vyriausias sūnus. Mokėsi Kudirkos Naumiestyje, Marijampolėje, Seinų kunigų seminarijoje. Nuo jaunystės labai susipratęs ir aktyvus lietuvis.

Iki vyskupo poaukščio kun. Staugaitis vikaravo ir klebonavo visoje eilėje parapijų kartu labai intensyviai veikė visuomenėje, buvo redaktorius, mokyklų kūrėjas, prieglaudų organizatorius. Aktyvus politikas ir krikščionis demokratas. Vilniaus konferencijos prezidiumo narys. Berno konferencijos dalyvis, Lietuvos (vėliau Valstybės) tarybos vicepirmininkas. Steigiamojo ir visų trijų demokratinių seimų narys, kelis kartus vicepirmininkas ir pirmininkas. Eilės diplomatinių misijų narys, ėjęs ir Respublikos prezidento pareigas.

Paskirtas Telšių ordinaru vysk. Staugaitis lygiai aktyviai

reiškėsi ganytojavime: įkūrė seminariją, pastatė vyskupijos rūmus, įrengė biblioteką, kruopščiai rūpinosi parapijomis. Taip pat ir toliau rašė: prisiminimus, romanus, mokslo ir istorijos veikalus.

Vysk. J. Staugaitis buvo geras ganytojas ir karštas tėvynės mylėtojas. Jo paskutiniai šioj žemėj žodžiai buvo "Viešpatie, saugok tėvynę Lietuvą." Ateinančios kartos jį prisimins kaip taurų asmenį ir didį lietuvį.

Alcide de Gasperi
(1881 — 1954)

De Gasperi ir Don Sturzo - tos pačios kartos vientaučiai ir vienminčiai. Fašistams siautėjant Don Sturzo pasuko į tremtį, o De Gasperi liko Italijoje saugodamas krikščionišką demokratinę ugnelę. Tai Italijos Krupavičius ir Stulginskis — pirmasis Rusijoje karui ir bolševizmui siaučiant, antrasis Lietuvoje po sunkia vokiečių letena.

Alcide de Gasperi buvo vienas iš pačių žymiausių pirmojo pokarinio dešimtmečio politikų ir valstybininkų. Gimęs ir mokslus baigęs Pietų Tirolyje, kuris prieš pirmą pasaulinį karą priklausė Austro-Vengrijos imperijai. Po studijų Vienoje, DeGasperi netrukus jau "Voce Cattolica" redaktoriaus kėdėj. Dar prieš pirmąjį karą — 1911 m. jis išrenkamas į Austrijos parlamentą ir čia gina italų mažumos teises. Po karo Pietų Tirolis prijungiamas prie Italijos ir De Gasperi su entuziazmu metasi į politinį ir valstybinį Italijos gyvenimą per KD partiją.

Fašistinio režimo metu jis persekiojamas, partija draudžiama ir jis neriasi pogrindin. Čia 1943 m. jam vadovaujant paruošiama nauja partijos programa ir tuojau po karo išlindusi iš pogrindžio atsiranda jau De Gasperio vadovaujjama Democrazia Cristiana.

Pirmaisiais pokario metais De Gasperi dalyvauja poroj vyriausybių kaip užsienių reikalų ministeris, bet netrukus kviečiamas ministeriu pirmininku ir juo išbūna visą dešimtmetį— patį svarbiausią pokarinės Italijos ir Europos laikotarpį.

1948 m. DC laimi rinkimus didele persvara, kas leidžia De Gasperi atsipūsti ir rimtai imtis Italijos atkūrimo. Jis tai įvyko su ypatingu pasisekimu, nutiesdamas krašto viduje gaires ekonominiam ir socialiniam gyvenimui, o užsienių srityje prasmingam tarptautiniam bendravimui. KD politika yra taip atitinkanti italų poreikius ir potroškius, kad kraštas ja vadovaujasi virš 35 metų.

Alcide De Gasperi sekė ir Lietuvos bei LKDP veiklą ir ne vieną kartą yra labai palankiai apie abi atsiliepęs. Dar 1952 m. ketvirtojo Italijos KD partijos kongreso proga, De Gasperi, atsiliepdamas į gražią lietuvių krikščionių demokratų atstovo kun. Vinco Mincevičiaus (dabar prelato) kalbą, pareiškė: "Mes neužmiršime kilnios lietuvių tautos. Jūsų rūpesčiai yra ir mūsų."

De Gasperi buvo ir didis Jungtinės Europos šalininkas. Kartu su kitais vienminčiais — Adenaueriu ir Schumanu jis pastatė Europai pagrindus, ant kurių šiandien jau stovi nemažas Europos rūmas.

LKDS švenčiant 50 m. nuo KD pirmosios programos paruošimo, De Gasperi parašė Centro Komitetui laišką, kuriame tarp kitko rašė: "Negalima užmiršti, kad sumaniai vadovaujant jūsų lyderiui prel. Krupavičiui, Krikščionių Demokratų Partijos seimo atstovai paruošė Steigiamajam Seimui aną įstatymų visumą, kurie kartu su Respublikos Konstitucija tvarkė šalies gyvenimą, tuo būdu sukurdami vieną iš pačių demokratiškiausių Europos konstitucijų.

Aš pats atsimenu kaip nuo 1922 iki 1926 metų Lietuvos Krikščionys Demokratai prel. Krupavičiaus rankomis atliko aną žemės reformą, iškėlusią tautą į aukštos ekonominės gerovės laipsnį, kuri kartu su mokyklų reforma trumpu laiku įgalino Lietuvą pasiekti aukšto kultūros bei pavydėtino socialinės gerovės lygio".

Kun. Juozas Vailokaitis
(1880.XII.17 - 1953. VIII.2)

Pernai tylomis praėjome pro kun. Juozo Vailokaičio mirties 30 m. sukaktį. Tai būta šviesaus, kūrybingo ir kovojančio vienminčio. Mums jis išskirtinai brangus, nes buvo pirmasis organizuotos Lietuvos Krikščionių Demokratų Partijos pirmininkas.

Kun. Vailokaitis buvo zanavykas iš Sintautų. Gimnaziją lankė Marijampolėje, kur tuo metu stipriai reiškėsi lietuviška dvasia. Įstojęs į Seinų kunigų seminariją, tuojau pat įsijungė į slaptą lietuvišką veiklą. Už ją netrukus iš seminarijos pašalinamas. Vėliau, grįžęs seminarijon, vyresnybės siunčiamas į Petrapilio dvasinę akademiją. Čia kun. Būčio įtakoje rašo į lietuviškus laikraščius.

Tapęs kunigu Vailokaitis kurį laiką vikarauja Suvalkų Kalvarijoje, vėliau Seinuose. Čia pradeda leisti "Šaltinį", kuris

atstovauja krikščionių demokratų politiką; ir kunigams "Vadovą". Už patriotinius, lietuvių interesus ginančius ir rusų valdžios šunybes keliančius straipsnius daug kartų baudžiamas piniginėmis ir kalėjimo bausmėmis.

1912 m. kartu su broliu įsteigia banką, kuris finansuoja dvarų supirkinėjimą bei valstiečiams parceliavimą ir kaupia kapitalą Lietuvos atstatymui.

1915 m. kun. Vailokaitis išvyksta į Rusiją ir Petrapilyje išvysto labai plačią visuomeninę veiklą, daugiausiai per paties įkurtą Liaudies Sąjungą, kuri buvo didžiausia ir įtakingiausia Rusijos lietuvių organizacija. Šalia to jis organizuoja vakarinę progimnaziją, Liaudies universitetą, buria draugėn moteris, ateitininkus, kunigus, jaunimą. Tiesa, šiuose darbuose jam talkina ir kiti, bet jis visų vadas ir spiritus movens.

Petrapilio lietuvių seime jis su kitais atstovauja krikščionis demokratus ir netrukus išrenkamas naujai suorganizuoto KD centro komitetu pirmuoju pirmininku.

Vilnių užėmus bolševikams, į jį grįžta ir kun. Vailokaitis. Ten tuojau vėl kuria Liaudies sąjungą ir suka politinio ir visuomeninio gyvenimo ratą. Už tai bolševikų laikomas kalėjime.

Išleistas ir grįžęs vėl Lietuvon, jis išrenkamas į Steigiamąjį ir I-jį seimus, kur labai aktyviai ir pozityviai dirba. Vėliau atsideda ekonominei veiklai ir atlieka Lietuvos ekonomijai milžinišką patarnavimą, steigdamas bankus, prekybos bei pramonės firmas bei kt.

Kun. Juozas Vailokaitis buvo išskirtinai pozityvi atsikuriančios ir atsikūrusios Lietuvos asmenybė. Tai vienas Lietuvos milžinu.

Don Luigi Sturzo
(1871 - 1959)

Šiemet rugpiūčio mėnesį sukanka 25 metai nuo didžiojo italų krikščionių demokratų vado kun. Luigi Sturzo mirties. Savo politine veikla krikščionyse demokratuose Don Sturzo buvo pralaužęs Italijos sienas ir įtakojęs eilę kitų kraštų vienminčių, vėliau suvaidinusių raktinius vaidmenis savo valstybėse (pvz. Frei Čilėje, Caldera Venecueloje ir kt.).

Don Sturzo kilimu sicilietis. Kunigu įšventintas 1894 m., filosofijos daktaratą gavo 1897 m., o teologijos 1898. Baigęs mokslus net 16 metų buvo savo gimtinės Caltagirone miesto burmistru. Tik vėliau jo akiratis prasiplėtė ir jis ilgus metus profesoriavo ir buvo krašto senatorium.

Don Sturzo buvo italų krikščionių demokratų partijos kūrėjas ir jos spiritus movens. Žinoma, nei jo veikla nei naujai kylanti partija nepatiko fašistams. Sturzo turėjo palikti Italiją ir 22 metus gyveno Amerikos tremtyje čia dirbdamas už krašto išlaisvinimą.

Po karo grįžęs į demokratinę Italiją, Don Sturzo vėl visa siela pasinėrė į KD veiklą, vėl buvo senatorium ir matė kaip Italija atsistatė atsirėmusi KD pagrindų.

Kun. Luigi Struzo žymus ir kaip tarptautinės KD kūrėjas. Vos įkūręs Partito Populare, Sturzo važinėjo po Europą organizuodamas tarptautinį KD sąjūdį. Tačiau to meto aplinkybės nebuvo palankios nei KD sąjūdžiams, nei jų tarptautiniams santykiams. KD internacionalas todėl tik vegetavo kol 1939 m. visiškai subliuško. Tuomet Don Sturzo Anglijoje vėl suorganizavo tarptautinį KD sąjūdį.

Don Sturzo ir lietuviams rodė nuoširdžių simpatijų. Sveikindamas LKDS, švenčiančią KD pirmosios programos 50 m. sukaktį (1954), kun. Sturzo rašė: "Šiandien laisvos ir demokratiškos, krikščioniškos ir katalikiškos Lietuvos balso aidas girdimas Romoje, Paryžiuje, New Yorke ir lietuvių širdyje nėra užgęsusi viltis bei pasitikėjimas teisinga ir laisva ateitim. . . Karo įkarštyje aiškiai gyniau Baltų tautų teises . . . Siunčiu lietuvių tautai bičiulišką sveikinimą."

Viktoras Užupis
(1908.XII.15 - 1963.XII.28)

Pernai vėlgi negirdomis prabėgo Viktoro Užupio 20 m. mirties sukaktis. Tačiau ji verta prisiminimo, nes jis vertas atminimo.

V. Užupis buvo labai nuoširdus krikščionis demokratas, toronto vienminčių judintojas ir pirmininkas. Po jo labai nelauktos ir ankstyvos mirties, KD judėjimas Kanadoje jau niekuomet nesireiškė tokiu pačiu veržlumu kaip buvo V. Užupiui vadovaujant.

Viktoras Užupis buvo zanavykas kilęs gausioje vienuolikos vaikų šeimoje. Šakių apskrityje. Mokėsi "Žiburio" gimnazijoje Šakiuose ir baigė teisę Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Atlikęs teisminę praktiką, buvo teisėju Kaišiadoryse, Želvėje, Ukmergėje ir Kaune.

V. Užupis buvo visuomenininkas nuo jaunystės. Nuoširdus ateitininkas ir judrus Vytauto klubo narys. Uolus pavasari-

ninkas. Vokietijoje — BALFo įgaliotinis, Lietuvių Bendruomenės veikėjas.

Kanadoje vienas iš "Tėviškės Žiburių" steigėjų bei lietuvių katalikų kultūros draugijos pirmininkas. Ateitininkų federacijos garbės teismo narys, Paramos kredito kooperatyvo valdybos narys, Kanados LB vadovaujančių organų narys, Prisikėlimo parapijos komiteto pirmininkas, etc.

Viktoras Užupis buvo giliai tikintis katalikas, giliai persisunkęs Dievo ir artimo meile lietuvis.

Dr. Antanas Trimakas
(1902.VI.19 - 1964.II.27)

Vos kelis mėnesius prieš dr. Trimako mirtį, žuvo prez. Kennedy. Buvo penktadienio vakaras, VLIKo metinės sesijos išvakarės. Skambinu dr. Trimakui į New Yorką.

— Ar bus VLIKo seimas? Visas kraštas baisiam sukrėtime . . .

Trimakas ramus ir kaip paprastai rimtas.

— Jauno prezidento gaila. Labai gaila. Tačiau Lietuvos reikalai nelaukia. Seimas bus, važiuok.

Nuvažiavau, tiksliau nuskridau. Seimas buvo, nors buvo jaučiama kiek daugiau įtampos, gal gailesčio kai kuriuose Kennedy gerbėjuose. Reikalai buvo išsvarstyti, klausimai tarti, problemos spręstos. Toks dr. Trimako lietuviškųjų reikalų bojimas manyje kėlė jam dar didesnę pagarbą ir prisirišimą.

Šiandien jau 20 metų kai jo nėra su mumis. Jo dažnai pasigendu, kaip tikriausiai pasigenda ir ne vienas. Dr. Trimako būta išskirtinai šviesaus ir tauraus vyro. Tokie nedažnai tautoje gimsta.

Dr. Antanas Trimakas buvo biržietis, gimęs netolimame Taupių kaime, Saločių valsčiuj. Po mokyklos ir gimnazijos Saločiuose ir Biržuose, Trimakas iškeliavo į platesnį pasaulį. Teisės ir politinius mokslus studijavo Kaune, Lille, Grenoblyje, Hagoj ir Ženevoj, gaudamas daktaratą.

Įsijungęs į diplomatinę tarnybą dirbo Stockholme, užsienio reikalų ministerijos centre Kaune, Varšuvoj, Vilniuj, Tuebingene. Nuo jaunystės ateitininkas, kalbėtojas pavasarininkams, Vytauto klubo narys. Dirbo Balfe, buvo Lietuvos Laisvės Komiteto narys ir Pavergtųjų Europos Tautų seimo narys. Priklausė Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijai.

Amerikoje dr. Trimakas akademinę karjerą pradėjo Gannon, Pa. kolegijoje, kur dėstė kalbas. Vėliau daug metų

dėstė Seton Hall universitete ekonomiką ir buvo biznio administracijos mokyklos vedėjas.

Dr. Trimakas dirbo ir spaudoje. 1924 - 1925 m. redagavo Lietuvos Ūkininkų Sąjungos leidžiamą "Gerovę", o vėliau "Baltic Review" ir "Revista Baltica".

Ypatingai uoliai dr. Trimakas dirbo VLIKe. Pirma politinėj komisijoj, vėliau kaip Vykdomosios tarybos reikalų vedėjas, o dar vėliau 7 metus buvo VLIKo pirmininkas, čia atlikdamas daug darbo ir visą eilę pažymėtinų atskirų pasiekimų.

Dr. Trimakas buvo tampriai sutapęs ir su krikščionimis demokratais. Jau 1924 m. jis įsijungė į Ūkininkų sąjungą ir nuo to meto gyvai veikė KD sferoje. Ši veikla ypatingai sustiprėjo Amerikoje, kur jis dalyvavo visuose svarbesniuose KD susirinkimuose dažniausiai kaip referentas ir paskaitininkas, visuomet kūrybiškai nusiteikęs, visuomet blaiviai nusistatęs.

Nuo 1954 m. jis priklausė Vidurio Europos krikščionių demokratų unijos (CDUCE) vykdomajam komitetui (buvo vicepirmininkas) ir ten aktyviai dirbo. Kaip CDUCE atstovas apvažinėjo Pietų Amerikos kraštus kartu vykdydamas VLIKo uždavinius, (1956 m.) Kitais metais (1957) vėl keliavo po P. Ameriką aplankydamas eilės kraštų politinius vadus ir ten gyvenančius lietuvius.

Dr. Trimakas buvo giliai tikintis katalikas ir krikščionybėje rado atsakymus į esmines problemas.

Su juo susipažinau dar studentaudamas imigracijos pradžioj, kai tuometinis partijos pirm. Pranas Vainauskas paskyrė mane atstovu į VLIKą. Nuo pat pradžios jį labai pamėgau, žavėjausi jo darbštumu, ramumu, intelektualiniu pajėgumu ir visišku atsidavimu Lietuvos laisvinimo darbui. Nenuilsdamas jis ieškojo Lietuvai naujų draugų ir laisvės kovai talkininkų. Tarpgrupiniuose santykiuose stebėjau jo objektyvumą, išskirtinį džentelmeniškumą, net iš taurios širdies kilusį kuklumą.

Netrukus pradėjau jam talkinti ypač informacijos ir kitokios komunikacijos srityje, atlikdamas ir kai kurių konfidencialių uždavinių. Jį sekiau ir mokiausi. Jį laikiau savo mokytoju ir apskritai buvau jo nuoširdus gerbėjas.

Tokių žmonių tautai visuomet stinga. Nenuostabu, kad jo pasigendame ir šiandien. **A.K.**

KNYGOS

FILOSOFUI KURAIČIUI PRISIMINTI

1983 metais liepos 4 d. suėjo šimtas metų nuo lietuvių katalikų filosofo prelato Prano Kuraičio gimimo. Jis lietuvių katalikų visuomenėje buvo pasireiškęs kaip ryški asmenybė ir joje suvaidinęs svarbų vaidmenį. Kaip dr. J. Meškauskas jo parašytoje Kuraičio biografijoje jį ir jo vaidmenį aptaria, "Prof. P. Kuraitis buvo kunigas, ateitininkų organizacijos steigėjas, jos dvasios vadas, jaunuomenės auklėtojas, pedagogas, filosofas, profesorius, lietuviškos katalikiškos kultūros kūrėjas ir puoselėtojas, katalikiškų kadrų moksle, visuomenėje, sociologijoje, kultūroje ir kitose srityse organizatorius, auklėtojas ir rėmėjas. Kuraičio asmenybė buvo labai šakota. Jis ... savo protu, dvasia ir veikla buvo labai pajėgus ir labai modernus".

Suprantama, tokios asmenybės ir kūrybinis palikimas turėtų būti visuomenei gerai žinomas ir jos išsaugotas ateičiai. Bet šių laikų sąlygomis — pavergtoje Lietuvoje įsigalėjus komunistinei diktatūrai, o išeivijoje išmirštant nepriklausomų laikų šviesuomenės kartai, jau buvo kai kieno pajustas pavojus, kad po vieno kito dešimtmečio greitai apie iškilios Kuraičio asmenybės darbus nieko nebebus žinoma. Nuo tokio likimo jo palikimui apsaugoti ėmėsi iniciatyvos buvęs jo studentas, taip pat filosofas, kun. V. Bagdanavičius ir prof. J. Meškauskas, išleisdami nedidelės apimties, bet svarų veikalą "*Kuraičio palikimas lietuvių šviesuomenei*".

Knygą sudaro trys rašiniai: 1. jau čia minėta dr. J. Meškausko parašyta Kuraičio biografija, 2. V. Bagdanavičiaus atsiminimai ir įvadas į Kuraičio mąstymą, pavadintas Kuraičio palikimu lietuvių šviesuomenei ir 3. taip pat Bagdanavičiaus straipsnis "Pranas Kuraitis — kūrybingos katalikybės atstovas".

Tiesa, tie straipsniai nėra visuomenei visiškai nauji: atsiminimai buvo 1983 m. spausdinti "Laiškuose lietuviams", o straipsnis apie Kuraičio kūrybingą asmenybę buvo paskelbtas "Drauge" taip pat 1983 m. Bet jų išleidimas atskiru leidiniu padės visuomenei plačiau suprasti Kuraitį ir jo palikimą.

Didžiąją šio leidinio dalį sudaro V. Bagdanavičiaus atsimi-

nimai iš jo patirties, klausant prof. Kuraičio paskaitų V. D. universitete. Jos prasidėjo moralinės teologijos kursu. Jose profesorius kreipė daug dėmesio, įrodinėdamas, kad Tomo Akviniečio dorovės moksle pagrindinė dorybė yra meilės dorybė, kur jis labai išryškino jos vaidmenį krikščioniškoje dorovėje.

Teologijos kurse prof. Kuraitis savo studentus — jaunus kunigus — supažindino su naujausių laikų žymiųjų teologų mintimis bei jų pažiūromis apie jų veikaluose liečiamas problemas.

Šio rašinio apimtis neleidžia daugiau įsigilinti į Kuraičio dėstytų mokslų pagrindines tezes. Kuraitis yra parašęs ontologijos veikalą, daug svarių įvairiuose žurnaluose išspausdintų studijų bei straipsnių, kurie nė recenzuojamame leidinyje nėra suminėti.

Dievo buvimo įrodymų klausimu Kuraitis "įrodinėjo, kad žmogus neturi jokių įgimtų sąvokų ir kad tikėjimas jam ateina išorinio liudijimo keliu".

Kuraičio filosofija nesutapo su Šalkauskio filosofija. Šalkauskis buvo daugiau pasinešęs į dvasingumą, o Kuraičio filosofijai tinka "saikingojo realizmo" aptarimas.

Kam nors įrodyti, pasak Kuraičio, reikia pasiremti aiškesnėmis ir net iš savęs aiškiomis tiesomis. Tokia aiškia tiesa jis laiko pvz. prieštaravimo dėsnį. Savaime aiškia tiesa jis laiko ir faktą, kad kas nors negali būti ir nebūti.

Kuraitis buvo tomistinės filosofijos atstovas ir kaip toks jis 1924 m. dalyvavo tarptautiniame tomistinės filosofijos kongrese Romoje, kur keturis kartus dalyvavo diskusijose ir pasiūlė filosofijos šaką, kuri svarsto pažinimo problemas, pavadinti gnoseologija. Tas šios disciplinos pavadinimas ir pradėjo nuo to meto prigyti filosofijoje.

Veikalo autorius, supažindinęs skaitytoją su Kuraičio filosofine kritikos samprata, prieina ir prie Kuraičio filosofijos aptarimo ir jos santykių su tikslaisiais mokslais, kartu įspėdamas, kad "šiais laikais, esant labai dideliam nuomonių skirtumui filosofiniais klausimais, filosofijos aptartis yra beveik neįmanomas dalykas. Filosofija yra tokio pobūdžio realybė, kad pagrįstą filosofijos definiciją galima duoti tik kritiškai suvedus sąskaitas su įvairiomis filosofinėmis sistemomis (19 p.). Tačiau nėra abejonės, kad Kuraitis yra aristotelinės sistemos atstovas, nors ta filosofinė kryptis naujaisiais laikais buvo išjuokta, nepaisant, kad tas išjuokimas buvo pagrįstas tik šios filosofijos nepažinimu. Ją Kuraitis vadina nemokyto prasčioko pažinimu, kuris esąs toks vertingas, kad jo negali atstoti visų mokslų padarytos pažan-

gos, kas gali būti sunkiai suprantama naujųjų laikų pažanga susižavėjusiems žmonėms.

Kuraičiui filosofija buvo reikalinga kaip asmens tvirtuma. Jam rūpėjo tiesos tikrumas, jos nekintamumas. Kintama tiesa Kuraičiui nėra tiesa. Savo tvirtumu pirminė filosofija sudaro pagrindą kitiems mokslams, nes ji yra ta žmogiškos dvasios tvirtuma, kuri yra bendra mąstymo bazė visiems žmonėms.

Kuraičiui ir religija yra toks žmogaus įsitikinimas, kuris yra atremtas tiesos pagrindu. Ir religijoje jie ieško tos pačios tiesos tivrtumo, kurio jis ieško filosofijoje. Todėl jis negalėjo filosofijos pagrįsti tiksliaisiais mokslais, kurie patys yra kintami, nes moksliniai atradimai kinta iš pagrindų. Be to, mokslinės sąvokos yra per siauros siekiančiam pažinti pačią būties pilnatvę.

Filosofijos objektas — būties klausimai — yra neprieinami atskiriems mokslams. Čia jie sudaro atskirą filosofijos šaką, vadinamą *ontologiją*. Būties mokslo — ontologijos — uždavinys yra pastebėti bendruosius buvimo dėsnius. Būtis yra savaip gera ir teisinga, tačiau ji turi galimumų ir patobulėti.

Kuraitis akto ir potencijos įžvalgas interpretuoja, kaip galimybių esmės ir tobulėjimo principus, juos taikydamas žmogui ir jo laisvei. Laisvės galią reikia lavinti ir išauklėti savo valią.

Iš Kuraičio pasisakymų apie įvairias modernias filosofijas "turime atpažinti Kuraitį — labai savarankišką ir labai plataus masto filosofinį mąstytoją. Jis gali būti geras vadovas bet kuriam lietuvių filosofui, net tokiam, kuris nesilaikys aristotelinės linijos" (28).

Kuraitis skatino filosofus domėtis moderniais filosofais ir juos studijuoti, ypač Kantą, kuriam tačiau jis priekaištauja, kad jis "neturi galvoje nei istorijos faktų, nei etikos pažiūrų, nei priešmokslinio pažinimo" ir, remdamasis tik matematikos ir gamtinių fenomenų žiniomis, "atidaro kelią tik subjektyviam, su tikrove nesiskaitančiam filosofavimui". "Protingas mąstymas doros srityje Kantui yra neprieinamas" (30 p.). "Mokslinės tiesos srityje Kantas verčiasi ne proto pažinimu, bet įgimtomis sąvokomis, kurias jis vadina kategorijomis, iš prigimties savomis žmogaus galvosenai", pvz. laiko ir erdvės sąvokos (30.

Kuraitis buvo labai susidomėjęs ir Hegelio filosofija, kuri labai skiriasi nuo Kanto filosofijos ir kuri yra pagrįsta principu, kad, kas yra konkretu, yra ir visuotina. Hegeliui pagrindinis dalykas yra ne daiktai, o sąmonė. Hegelio filosofija pasiremdamas, Marksas sukūrė savo sistemą. Skirtumas tarp Hegelio ir

Kuraičio yra tas, kad Kuraičiui būtis turi savo realybę, nepriklausomumą nuo pažinimo.

Kuraičio filosofija yra vertinga ir neišvengiamai reikalinga ir krikščionišku požiūriu. "Galima tikėti, kad labai konstruktyvūs jo (Kuraičio) filosofijos pagrindai sudarys laimingą atramą ateities lietuvių tautos filosofinei kūrybai" (33 p.).

Kaip kun. V. Bagdanavičius Pr. Kuraitį apibūdina, katalikiško gyvenimo organizacinėje srityje Kuraitis pasižymėjo kūrybingu priėjimu prie problemų. Katalikų Bažnyčia jam nebuvusi sustingusių visuomeninių formų organizmas. Krikščionija, pasak jo, turi būti toliau kūrybiškai auklėjama. Katalikybė ir pažanga jam neišvengiamai susiję dalykai. "Jis nesitenkino parapiniu katalikiškosios visuomenės susiorganizavimu ir siūlė planą visą visuomenę apimančiai organizacijai, kuri įstengtų atlikti kylančius kultūrinius ir visuomeninius uždavinius" (35 - 36 p.p.).

P. Vilkaitis

Vytautas Bagdanavičius ir dr. Juozas Meškauskas: KURAIČIO PALIKIMAS LIETUVIŲ ŠVIESUOMENEI, Atsiminimai ir įvadas į jo mąstymą. Didelio formato 36 psl., Ateities leidinys, spaudė Draugo spaustuvė, Čikaga, kaina nepažymėta.

"Kadangi šeimyninis židinys savo sąvoka ir pasireiškimu yra pirmesnis už valstybinį susibūrimą, tai ir šeimos teisės bei pareigos yra prigimčiai artimesnės".

"Būtų didelė ir pavojinga klaida norėti, kad civilinė valdžia savo nuožiūra tvarkytų šeimos reikalus".

Leonas XIII

iš "Rerum novarum"

KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ INTERNACIONALE

Pasmerkti sovietai

Ryšium su Libano teroristų ataka prieš JAV ir prancūzų karius Beirute, kur nuo teroristų bombų žuvo keli šimtai amerikiečių ir prancūzų karių, KDI pirm. Andres Zaldivar ir gen. sekret. Angelo Bernassola bendram laiške prez. Reaganui ir prez. Mitterand giliai apgailestavo tų karių žuvimą ir kvietė abu prezidentu ir toliau dirbti taikos labui tame nelaimingame krašte.

Iš kitos pusės telegramoje Lech Walesai pirm. Zaldivar džiaugiasi jam suteiktu pripažinimu bei garbe ir taria, kad taika galima tik socialiniam teisingumui ir laisvei egzistuojant, kurių siekia lenkų tauta su kantrybe ir pasiaukojimu.

KDI taip pat pasmerkė sovietų elgesį nušaunant P. Korėjos keleivinį lėktuvą per klaidą nuklydusį į S. Sąjungos teritoriją. KDI memorandume sakoma, kad toks sovietų elgesys laužo Visuotinės Žmogaus Teisių Deklaracijos 3-čią paragrafą, Tarptautinio Socialinių, Ekonominių ir Kultūrinių Teisių susitarimo 5 ir 6 paragrafus ir Civilinių ir Politinių Teisių Susitarimo 2, 5, 6, ir 9 paragrafus. KDI taip pat reikalauja, kad šis nusikaltimas būtų įtrauktas į JT Žmogaus Teisių Komisijos darbotvarkę pilnam apsvarstymui.

Krikščionių Demokratų Internacionalo pirm. Andres Zaldivar dalyvavo Liberalų Internacionalo kongrese, įvykusiame 1983 m. spalio 11 d. Stockholme. Savo kalboje Zaldivaras ypatingai pabrėžė P. Amerikos demokratizacijos reikalą ir būtinumą ginti žmogaus teises. Stockholme jis buvo oficialus Švedijos KD svečias. Kelių dienų būvyje jis turėjo pasimatymus su vyriausybės nariais ir KD vadais. Jis taip pat lankėsi Joenkoeping ir Gothemburg miestuose.

Naujas informacijos sekretorius

KD Internacionalo spaudos, informacijos ir dokumentacijos naujuoju sekretorium pakviestas Richard Muscat, maltietis. Prieš naująjį paskyrimą Muscat buvo Maltos nacionalistų (krikščionių demokratų) partijos politinių studijų instituto di-

rektorius. Kartu jis buvo ir partijos radijo bei televizijos vedėjas. Šalia to jis vadovavo ir demokratinio vystymosi akademijai.

Bernassolos veikla

Pastarųjų kelių mėnesių būvyje KDI gen. sekret. Angelo Bernassola turėjo pasitarimus su Čilės KD partijos pirm. Gabriel Valdes, Austrijos Liaudies Partijos (KD) užsienio reikalų vadovu Ludwig Steiner, Šventojo Sosto Viešųjų Reikalų sekretorium vysk. Achille Silvestrini. Taip pat su Eduardo Frei Fundacijos pirm. E. Frei, Jr., Costa Ricos viceprezidentu Alberto Fait, Lenkijos social-katalikų sąjungos pirmininku ir seimo nariu Janusz Zablocki bei Fidel Chavez Mena, El Salvadoro užsienio reikalų ministeriu.

KDI Čilėje

Praeitų metų gruodžio 11-13 d. Krikščionių Demokratų Internacionalo vadovybė posėdžiavo Santiago mieste, Čilėje. Posėdžiuose dalyvavo visi 30 KD vadų iš P. Amerikos, Europos, Azijos ir Afrikos. Tuo pačiu metu atskirai posėdžiavo ir KDI vykdomasis komitetas. Posėdžių tikslas — Eduardo Frei pagerbimas, laisvės ir demokratijos problemos P. Amerikoje ir kt. klausimai.

Posėdžiai prasidėjo šv. mišiomis, kurias aukojo Santiago kardinolas Raul Silva Enriquez už mirusio prez. Frei sielą. Savo pamoksle kardinolas pareiškė, kad Frei "buvo vyras kuris kovojo už tiesą, teisingumą ir savo krašto išvystymą suprasdamas, kad visur ir visuomet reikia turėti kantrybės, net ir savo priešininkų bei kitaip galvojančių atveju."

Savo veiklos pranešime KDI pirm. Andres Zaldivar tarė, kad KD vadų susitikimas krašte, kurį valdo nedemokratinis režimas, liūdija krikščionių demokratų nusistatymą siekti P. Amerikos demokratizacijos.

"Mums reikalinga sukurti vieningą pasaulį — kalbėjo Zaldivar — kaip vienintėlį tikrą mūsų civilizacijos vystymosi išsprendį . . . Jei mes neįstengsime demokratiniu būdu išspręsti savo vidines problemas ir nesutvarkysime savo tarptautinių santykių pasiremdami bendru interesu, mes visuomet būsime išstatyti didžvalstybių imperialistinės jėgos politikai." Pabaigoj Zaldivar prisiminė prez. Frei žodžius: "Laisvės negalima apginti melu, jei melas bus ir tylos melas. Taikos negalime atsiekti smurtu, nei teisingumo ir laisvės — neapykanta ir tironija."

Posėdžiai buvo sekami vietos ir pasaulinės spaudos atstovų. Jų svarbą pabrėžė KDI gen. sekret. Angelo Bernassola ta proga įvykusioje spaudos konferencijoje.

"Mes specialiai norėjome pabrėžti tarptautinį nusistatymą už P. Amerikos demokratizaciją — kalbėjo Bernassola. To siekiame politinėmis, bet ne smurto priemonėmis." Jis prisiminė daugelį P. Amerikos krikščionių demokratų vadų, kurie kenčia kalėjimuose, tremtyje, ar persekiojami savuose kraštuose.

"Krikščionys demokratai nusitarė persvarstyti P. Amerikos ir Europos ekonominių ir komercinių ryšių rėmus, kreipiant daugiau dėmesio į tuos kraštus, kuriuose vyrauja demokratiniai režimai ir yra gerbiamos žmogaus teisės . . . Krikščionys demokratai siekia autentiško ir taikaus išlaisvinimo iš politinių, ekonominių ir nesivystymo sąlygų, kurios pavergia ir nori sukurti tokias santvarkas, kurios įgalintų laisvę ir žmogišką orumą . . . Mes esame entuziastiškoje vienybėje su tūkstančiais čilėnų, kurie kartoja "ya va a caer" (jis grius — Pinochet grius) — baigė Bernassola.

KDI biuras Briusely

Ryšium su Europinės KD sąjungos ir Europos Liaudies Partijos politinių komitetų posėdžiais Briuselyje š.m. sausio mėnesį, KDI Briuselyje atidarė pastovų savo biurą. Jo tikslas koordinuoti tarptautinių KD sąjungų informaciją ir tarpininkauti tarp KD pirm. Zaldivar ir Romos KD institucijų. Be Zaldivaro atidaryme dalyvavo eilė KD vadų: Europos Liaudies Partijos pirm. Leo Tindemans, Belgijos min. pirm. Wilfried Martens, EKDS ir ELP gen. sekret. Thomas Jansen, KDI gen. sekret. Angelo Bernassola, Europos Parlamento vicepirm. Egon Klepsch, Europos Ekonominės Bendruomenės pirm. Lorenzo Natali, KDI pirmininko pavaduotojas ir biuro direktorius Andre Louis ir kt.

Naujas žmogaus teisių dokumentas

Pernai KDI sudaryta žmogaus teisėms ginti komisija š.m. pradžioj paruošė išsamų pranešimą ir įteikė jį JT Žmogaus Teisių Komisijai ryšium su 40-ja komisijos sesija.

Pranešime dokumentuoti nusikaltimai žmogaus teisėms Čilėje, Kuboje, Nikaraguvoje, Filipinuose, Madagaskare, Ugandoj, Urugvajuj; Haiti, Čekoslovakijoj, Lenkijoj ir Maltoj. Pranešime teigiama, kad KDI smerkia nusikaltimus žmogaus teisėms ir siūlo priemones joms atstatyti.

EUROPOS KD NAUJIENOS

Praeitų metų lapkričio 11 d. Romoje posėdžiavo Europinės KD Unijos politinis biuras, kuris išrinko italą Andreotti naujuoju savo pirmininku. Savo inauguracinėje kalboje naujasis pirmininkas griežtai pasmerkė sovietų reikalavimą ir toliau išlaikyti karinių pajėgų persvarą savo pusėj. Savo ruožtu Andreotti apgailestavo Vidurinių Rytų tragediją ir juose vykstančius teroro veiksmus.

Lapkričio 12 d. taip pat Romoje posėdžiavo Europinės Liaudies partijos politinis biuras, kuris svarstė plačią tarptautinės politikos klausimų skalę. Biuras taip pat priminė į Liaudies Partiją Ispanų Liaudies Demokratų Partiją (PDP) stebėtojos teisėmis.

Š. m. vasario 7 d. Bonnoje vėl posėdžiavo Europinės Liaudies Partijos politinis biuras. Programoje — pasiruošimas Europos Parlamento rinkimams, kurie vyko birželio 17 d. Politinės kompanijos šūkis buvo: vienybė taikoje, laisvėje ir teisingume. Šūkis gražiai atliepė partijos moto — sujungti Europą taikoje, laisvėje ir teisingume.

Sesijoje buvo suplanuota kampanijos programa ir tarta sušaukti partijos kongresą Romoje, kuris įvyko balandžio 2 - 4d. Kongrese dalyvavo virš 300 delegatų ir visa eilė aukštų KD politikų bei internacionalo vadų.

Savo ruožtu prancūzų KD politinė taryba posėdžiavo sausio 21 - 22 d. ir tarė remti Europos politinės unijos sutarties projektą, paruoštą Europos parlamento; remti Europos gynybą Atlanto sutarties rėmuose ir rūpintis, kad veto teisė būtų panaikinta kai kuriuose parlamento organuose.

KD — tarptautinė jėga

Tarptautinės ir Europinės Politikos institutas kartu su Krikščionių Demokratų Internacionalu š.m. gegužės 2 - 4 d. Paryžiuje sukvietė tarptautinį koloquijumą tema "Krikščioniškoji demokratija — tarptautinė jėga."

Šešiose apskrito stalo diskusijose dalyvavo visa eilė profesorių ir KD politikos vadų iš viso pasaulio. Kai kurie dalyviai atstovavo įvairias KD institucijas: Maritaino institutą, Konrado Adenauerio Fundaciją, Europinę ir P. Amerikos KD sąjungas ir kt. Buvo taip pat atstovaujami ir Paryžiaus bei Lilio universitetai.

Tarp svarstytų temų buvo KD ir pasaulis, KD sąjūdžio kultūrinės šaknys, KD regijonalinė įtaka ir pan.

Tarptautinė konferencija

1983 m. spalio 6 d. Liuksemburge posėdžiavo Europos Ekonominės Bendruomenės ir 63 Afrikos, Karibų regijono ir Pacifiko kraštų atstovai. Angolos ir Mozambiko atstovai dalyvavo stebėtojų teisėmis.

Pokalbių centre buvo naujas susitarimas tarp bendruomenės ir minėtų besivystančių kraštų. Iš esmės diskutuoti žmogaus teisių, tarpvalstybinio bendradarbiavimo ir vystymosi klausimai.

Tarti šie tarpusavio bendradarbiavimo klausimai, nes pastarųjų metų būvyje vis daugiau ryškėjo kultūriniai įvairių kraštų skirtingumai. Afrikos ir kiti kraštai vis giliau pergyvena savo negriškumą ir muzulmonizmą, kai tuo tarpu Europos kraštai savo santykius grindžia senos Vakarų kultūros pagrindais.

Europos jaunieji KD

Dešimtasis Europinės Jaunųjų Krikščionių Demokratų Sąjungos kongresas įvyko 1983 m. spalio 13 - 16 d. Strassburge. Tarp kitų darbų kongrese išrinkta ir nauja sąjungos vadovybė: pirm. Thomas Kropp (Vokietija), gen. sekret. Filippo Lombardi (Šveicarija), ir keturi vicepirmininkai — Othmar Karas (Austrija), Ivano Stizolo (Italija), Rona Fitzgerald (Airija) ir Hans Westhoff (Olandija).

Už Europą, laisvę ir taiką

Gruodžio mėn. Romoje įvyko konferencija Europos ir taikos klausimams svarstyti. Tema — "už Europą, taiką ir laisvę". Konferenciją organizavo Romos krikščionys demokratai ir Pasaulio Krikščionių Demokračių Moterų Sąjunga. Konferencijoje dalyvavo visa eilė Europos parlamentarų. Apskrito stalo diskusijoms vadovavo Europos Sąjūdžio tarptautinis pirm. Giusseppe Petrilli.

KD internacionalą konferencijoje atstovavo gen. sekret. Angelo Bernassola ir Rene de Leon. Konferencija vienu balsu tarė, kad tik sujungta Europa gali užtikrinti laisvę, teisingumą, taiką ir saugumą netik pačiai Europai, bet ir visam pasauliui.

Italija

Prieš kiek laiko Romoje posėdžiavo italų ir olandų KD atstovai, kurie svarstė bendrus abiejų partijų ar jas liečiančius klausimus.. Daug dėmesio skirta Rytų-Vakarų santykiams, taikos ir saugumo problemom, ryšiam su P. Amerikos KD organizacijomis ir KDI veiklai.

Delegatai taip pat pasikeitė nuomonėmis apie dabartinę Europos padėtį, Europos Parlamento rinkimus, Europos Liaudies Partijos ateities veiklą, žemės ūkio, plieno pramonės ir Europos Monetarinės sistemos ir kitus klausimus.

Italai ir olandai taip pat sutarė įkurti pastovų abiejų kraštų organą, kuris svarstytų ir spręstų abi partijas liečiančius klausimus.

Olandų delegacijai vadovavo partijos pirm. Bukman, italų — KD politinis sekretorius DeMita.

Katalonija

1983 m. gruodžio mėn. įvyko Katalonijos (Krikščionių) Demokratų Sąjungos XII kongresas. Jame svarstyti taikos, nusiginklavimo, informacijos, KD nusistatymo abortų klausimu, socialinės gerovės ir kt. klausimai. Partijos pirmininku perrinktas Josep Antoni Duran i Lleida.

Malta

Maltos krikščionys demokratai apsijungę Nacionalistų Partijoje griežtai protestavo prieš min. pirm. Dom Mintoff, kuris yra ir socialistų partijos vadas, televizijos cenzūrą. Maltoje yra tik viena televizijos stotis, kurią Mintoff kontroliuoja. Jis neleidžia opozicijai ja naudotis, bet pats ją išnaudoja savo ir savo partijos tikslams. KD net atsisakė dalyvauti kai kuriose parlamento sesijose ir kvietė visus piliečius boikotuoti Mintoff radijo ir televizijos pranešimus. Negalėdami pasinaudoti radijo ir TV tinklais, KD turėjo naudotis kanalais iš užsienio. Tas tik sustiprino Mintoff cenzūrą. Nacionalistų partijos vadas Edward Fenesh Adami aktyviai priešinasi Mintoff užmačioms, kovodamas už maltiečių žodžio ir informacijos laisvę.

1984 m. sausio 17 d. įvykusioje spaudos konferencijoje Romoje Adami pakartotinai pasmerkė Mintoff režimo politiką, ypač jo nusistatymą prieš KD partiją ir kitas opozicines grupes.

Adami painformavo, kad 1983 m. lapkričio 26 d. naktį val-

džios policija ir kitoki jos agentai apsupo, užėmė ir kratė Nacionalistų (KD) partijos įstaigas ir nelegaliai konfiskavo įvairių dokumentų. Eilė žmonių (jų tarpe net moterys ir kūdikiai) buvo areštuoti, tardyti ir net kankinti.

Krikščionių demokratų internacionalas, solidarizuodamas Maltos vienminčiams, pareiškė Maltos vyriausybei griežtą protestą.

San Marino

Šių metų sausio 13 - 15 d. San Marino KD partija turėjo savo konferenciją. Pagrindinė posėdžių tama buvo "Atstatyti laisvų ir atsakingų žmonių bendruomenę: KD politinis pasiūlymas tautai." Konferencijoje svečiais stebėtojais dalyvavo ir kitų kraštų KD partijų atstovai. San Marino KDP šiuo metu yra opozicijoje kraštą valdant kairiesiems.

Naujuoju partijos pirmininku išrinktas Fernando Bindi. Politiniu sekretorium išrinktas Gian Luigi Berti.

Šveicarija

Metiniame delegatų suvažiavime, kuris įvyko vasario 10-11d. Berne, iš pirmininko pareigų pasitraukė senatorius Hans Wyer. Jis šveicarų KD pirmininku išbuvo 11 metų. Jo kadencijos metu buvo reorganizuota KD organizacija ir priimta nauja politinė ir socialinė programa 1980 m. dešimtmečiui.

KD PIETŲ AMERIKOJE

Čilė

Gabriel Valdes, Čilės krikščionių demokratų partijos pirmininkas, praeitų metų spalio viduryje lankė Europos sostines, kur jis turėjo eilę pokalbių su atskirų kraštų KD lyderiais.

Valdes yra ir pirmininkas Demokratinės sąjungos, kuriai priklauso visos demokratinės Čilės partijos esančios diktatoriaus Pinochet opozicijoje.

Lankydamasis Romoje Valdes smulkiai painformavo KDI vadovybę apie Čilės padėtį, KD veiklą ir t.t. Taip pat Romoje jis turėjo nuoširdžius pasitarimus su Liberalų Internacionalo pirm. sen. Malagodi.

Eduardo Frei, Jr., čilėnas, praeitą žiemą aplankė visą eilę Europos kraštų, supažindindamas jų KD lyderius su Eduardo Frei fundacija ir jos tikslais. Jaunasis Frei yra tos fundacijos

pirmininkas. Jis aplankė Italiją, Prancūziją, Vokietiją, Belgiją, Olandiją ir Ispaniją.

Ekvadoras

Ekvadoro sausio mėn. rinkimuose krikščionys demokratai surinko vos 4% balsų ir pralaimėjo teisę dalyvauti baigminiuose rinkimuose, kurie įvyko gegužės 6 d.

Rinkimus laimėjo socialdemokratas Rodrigo Borja, surinkęs 28% balsų. Rinkimuose dalyvavo 16 partijų kandidatai. Tautinis Atstatymo Frontas, manęs surinkti daugiausiai balsų, tesurinko tik 27%. KD gegužės mėn. rinkimuose rėmė socialdemokratų kandidatą.

Haiti

Pernai spalio 9 d. Haiti policija vėl suareštavo KD partijos veikėją Silvio Claude. Tai jau kelintas jo areštas. Paskutiniu metu Claude slapstėsi pas partijos draugus. Neoficialiomis žiniomis jį išdavė jo duktė po politinės policijos kankinimo.

Honduras

XII Honduro krikščionių demokratų partijos kongresas įvyko 1983 m. lapkričio mėn. Partijos pirm. Gustavo Alfredo Landaverde pabrėžė partijos nusistatymą siekti krašte demokratinio režimo ir minties bei žodžio laisvės. Šios laisvės dabar krašte neegzistuoja. Honduro KD partija įsteigta 1968 m. rugsėjo 10 d. ir yra opozicijoje oligarchinių ir konservatyvių valdančiųjų partijų, kurios sukūrę dabartinę socialinio teisingumo nepaisančią situaciją.

Gruodžio 23 d. po ilgų derybų tarp Honduro KD ir vyriausybės, pastaroji paleido iš kalėjimo Miguel Ortiz ir Victor Peraltą, du KD vadus. Jie buvo įkalinti už politinę veiklą. Derybose intervenavo ir KDI pirm. Zaldivar bei gen. sekret. Bernassola.

Nikaraguva

Marta Patricia Baltodano, Nikaraguvos žmogaus teisių komisijos koordinatorė, neseniai labai skaudžiai kritikavo sandinistų vyriausybę už nesuskaitomus žmogaus teisių pažeidimus. Ji pareiškė, kad 1977 m. įsteigtoji komisija petys petin kovojo su sandinistais prieš diktatorių Somozą ir šiandien su gailesčiu konstatuoja faktą, kad sandinistai nesilaiko

savo esminių pažadų: pagarbos žmogaus teisėms, politinio pliuralizmo, nesusidėjimo su jokiais blokais ir mišrios ekonomijos.

Baltodano pareiškė, kad šiandien Nikaraguvos kalėjimuose sėdi 700 su viršum politinių kalinių, o 2,500 su viršum laukia teismo, už grynai politinius "nusikaltimus." Iš 23 anksčiau laisvų radijo stočių, tik 6 tebeveikia. Kiekvieno kunigo pamokslai yra cenzūruojami. Bet kokie politiniai, darbo sąjungų ar religiniai susirinkimai draudžiami, jei juose nedalyvauja vidaus reikalų ministerijos atstovai.

Sandinistus neseniai stipriai kritikavo ir Carlos Huenbes, Nikaraguvos Darbininkų Centrinės Unijos generalinis sekretorius. Savo deklaracijoje Huenbes teigia, kad Nikaraguvoj nėra nei laisvės nei pagarbos žmogaus teisėms. Pagal jį, Nikaraguvos darbininkai kovoja už originaliuosius liaudies sąjūdžio uždavinius, kurių buvo siekiama sukilime prieš Somozą ir kurie yra išsirutulioję iš gen. Sandino minčių.

Centrinė Unija yra Pietų Amerikos Darbininkų Konfederacijos dalis. Konfederacija savo ruožtu yra KD organizacija.

VII-sis tautinis Nikaraguvos krikščionių socialinės partijos kongresas įvyko š.m. sausio 8 d. Prezidentiniu kandidatu išrinktas Eric Ramirez. Kongresas taip pat reikalavo, kad sandinistų valdžia vykdytų greitus bei demokratinius rinkimus. Sandinistai, gi, rinkimus vėl nukėlė ir dabar jie numatyti 1985 m.

Urugvajus

Urugvajaus karinis režimas ir toliau laiko kraštą priespaudoje. Tačiau ir opozicija diktatūrai stiprėja kasdien. Praeitą lapkričio 27 d. 40,000 žmonių demonstravo prieš vyriausybę, reikalaudami laisvės, demokratijos ir darbų. Demonstraciją organizavo opozicinės politinės partijos, kurios kartu pagerbė ir Frente Amplio vadą Liber Seregni, kuris yra įkalintas jau virš 10 metų.

Urugvajaus diktatūrą griežtai pasmerkė Krikščionių Demokratų Internacionalo gen. sekr. Angelo Bernassola. Pareiškime sakoma, kad "auganti ir taiki Urugvajaus piliečių mobilizacija priklauso pagrindinių teisių atstatymo ir demokratijos grąžinimo . . .KDI pakartotinai reiškia savo paramą Urugvajaus krikščionims demokratams, kurie kovoja už laisvę ir smerkia darbo sąjungų narių persekiojimą, kartu reikalaudamas priespaudos panaikinimo ir demokratizacijos pradžios . . ."

Krikščioniškoji demokratija Urugvajuje įsikūrė tuoi pačiu

metu kaip ir Lietuvoje. Pirmieji jos daigai jau pastebimi XIX a. gale. 1907 m. Montevideo suvažiavime jau gimė KD politinė partija, o 1912 m. įvyko pirmasis kongresas ir priimta pirmoji programa. (Lietuvoje pirmoji programa surašyta 1904 m.)

Netrukus naujoji partija buvo pradėta terorizuoti ir persekioti kraštutinių kairiųjų valdžios, kuri valdė Urugvajų net kelis dešimtmečius. Tas tik kėlė KD entuziazmą ir gynybą. 1917 m. KD pravedė vieną atstovą į steigiamąjį seimą. 1931 m. KD jau turėjo 3 atstovus, o 1938 m. net 12 atstovų.

Urugvajaus KD buvo visuomet progresyvūs: kovojo ir kovoja už darbininkų teises, ekonominį teisingumą, socialinę atsakomybę, šeimos teises ir apskritai žmogaus teises.

Ne žodžiu, bet veiksmu

Pietų Amerikos Krikščionių Demokratų Organizacijos (ODCA) pirm. Ricardo Arias Calderon neseniai kritikavo vad. Contadora grupės ministerių pirmininkų susitarimą spręsti Vidurio Amerikos kraštų problemas. Calderon tarė, kad nors susitarimas yra iš esmės teigiamas, bet pakol kas tik rašytas žodis, bet ne produktyvus vaisius.

Faktiškai Vidurio Amerikos kraštai ir toliau kenčia nuo kairių ir dešinių diktatūrų, žmogaus teisių nepaisymo ir smurto. "Kol ginklai nėra nutildyti ir balsavimai yra beverčiai, tol nebus laimėta taika, gerovė ir demokratija milijonams žmonių" — kalbėjo Calderon.

Contadoros grupė turi užbaigti kalbas ir pradėti akciją. Demokratinę akciją kartu su Jungtinių Valstybių pagelba. Ji turi sustabdyti sovietų-kūbiečių provokacijas. Kitaip ir geriausios intencijos neneš vaisių.

Pietų Amerikos darbininkų kongresas

P. Amerikos Darbininkų Konfederacijos kongresas įvyko praeitų metų spalio 10-12 d. Caracas, Venecueloje. Daugiausiai laiko praleista diskutuojant vidaus reikalus. Kongresas vyko 200 metų Simon Bolivar sukakties ženkle.

Neutralių stebėtojų nuomone Pietų ir Vidurio Amerikos problemos nėra karinės, bet politinės ir ekonominės. Demokratinė santvarka ir kuo gausesnis įdarbinimas yra raktas į P. Amerikos problemų išsprendį. Ne revoliucijos sukūrė beveik neįmanomas gyvenimo sąlygas, bet tos sąlygos iššaukė revoliucinius sąjūdžius. Didžiausias problemas sukūrė neturtas ir stoka švietimo bei galimybių.

KRIKŠČIONYS DEMOKRATAI AFRIKOJE

Uganda

Ugandoje ir toliau vyksta politinis teroras ir persekiojimas. Prieš kurį laiką du opozicinės Ugandos Demokratų Partijos nariai buvo nužudyti greičiausiai valdžios pritarimu, o gal net įsakymu. Visai neseniai buvo nužudytas partijos vadas Africanus Ssembatya. Pastarųjų trijų metų būvyje visa eilė partijos vadų buvo taip pat nužudyti. (Ugandos demokratų partija priklauso KD internacionalui).

Ryšium su pastaraisiais nusikaltimais partijos pirm. Ssemogerere keliais atvejais reikalavo Ugandos parlamento, kad šis ištirtų nusikaltimų priežastis, paleistų iš kalėjimų politinius kalinius ir nubaustų įstatymui nusikaltusius.

Labai stipria Pro Memoria prieš tokią situaciją pasisakė ir KDI gen. sekret. Angelo Bernassola. Jis reikalavo, kad Ugandos vyriausybė paskirtų kompetetingą komisiją Ssembatya nužudymo aplinkybėms ištirti.

AMERIKOS VYSKUPAI EKONOMINIAIS KLAUSIMAIS

Prieš metus Amerikos Katalikų Vyskupų konferencija paskelbė seniai lauktą dokumentą liečiantį Amerikos Bažnyčios nusistatymą taikos ir branduolinių ginklų naudojimo klausimais. Dokumentas dar prieš jo paskelbimą, o ir po jo susilaukė netik amerikiečių, bet ir viso pasaulio dėmesio. Tačiau po pradinio žingeidumo dabar dėmesys yra jam sumažėjęs pastebimai. Ir tai nenuostabu. Tačiau mums menasi, kad jo reikšmė pasirodys tik vėliau, laiko perspektyvoje kai nauja karta persisunks jo mintimis.

Taip pat pernai vyskupai pradėjo ruošti kitą dokumentą liečiantį Amerikos ekonomiją. Dokumentas tentatyviai vadinamas "Katalikų socialinis mokymas ir amerikiečių ekonomija" ir numatomas paskelbti 1985 m. lapkričio mėn.

Jau dabar jaučiamas susidomėjimas šiuo dokumentu, nors jo pirmas projektas tebus skelbiamas tik šių metų gale. Ypačiai kritiškai dėl jo pasisakė tokie biznio atstovai kaip "Fortune" žurnalas ir "Business Week" savaitinis žurnalas. Abu detaliau dėsto net 4 "svarbesnius" planuojamojo dokumento trūkumus.

Pirmiausiai abu žurnalai taria, kad vyskupai neturi jokios

teisės kalbėti politiniais klausimais. Žinoma, tai nesąmonė. Arkivyskupas Rembert Weakland, Milwaukee vyskupas, kuris vadovauja laiško redakcinei komisijai sako, kad toks kaltinimas yra net prieš amerikietišką dvasią. Anot jo "bet kas gali ir turi teisę būsimą dokumentą ir jo mintis atmesti, bet mes nebūtume ištikimi patys sau kaip Bažnyčiai, jei mes nepareikštume šiuo klausimu savo nusistatymo."

"Business Week" kartoja jau seną priekaištą, esą vyskupai nėra ekonomistai, todėl jie negali diskutuoti ekonominių klausimų. Tačiau, visų pirmiausiai, vyskupai nediskutuoja ekonomijos ar ekonominių klausimų, bet moralinius klausimus, kurie siejasi su abiem. Ir šioje srityje jie yra specialistai. Iš kitos pusės vyskupai ruošdami dokumentą naudojasi visu būriu specialistų, kurie puikiai nusimano ir ekonomijos ir ekonomikos klausimuose. Pvz. tuo klausimu įvykusioje Notre Dame universitete konferencijoje kalbėtojais tarp kitų buvo ir du General Motors viceprezidentai bei buvęs JAV iždo sekretorius.

Pagaliau yra jau iš viso netiklu laikyti vyskupus taip nenusimanančius ekonomijoje. Juk jie vadovauja didelėms korporacijoms ir institucijoms, turi daug tarnautojų, administruoja investacijas, pensijų fondus ir t.t. Iš kitos pusės kokie teologijos specialistai yra tų žurnalų redaktoriai?

Trečiasis kaltinimas vyskupams yra jų tariamas politinis šališkumas. Esą nėra abejonės, kad vyskupų laiškas bus tarsi demokratų partijos 1984 m. platforma.

Iš tikrųjų pirmasis dokumento projektas bus paskelbtas tik po 1984 m. demokratų konvencijos. Iš kitos pusės yra galimybė, kad daug dokumento punktų bus panašūs į demokratų platformos punktus. Tačiau tai bus grynas sutapimas. Nereikia užmiršti, kad Katalikų Bažnyčia gyvavo du tūkstančius metų prieš demokratų partijos atsiradimą. Ji pasisakė už valdžios vietą ekonomijoj daug anksčiau negu demokratų partija. Vadinti, tad, Bažnyčią demokratų partijos šaka tik dėlto, kad jos nuomonė įdarbinimo ar vargšų šalpos klausimais sutampa su demokratų partijos nusistatymu yra tas pat kaip ją vadinti respublikoniška, nes jos ir respublikonų nuomonės sutampa mokslapinigių ar abortų klausimais.

Paskutinis vyskupams metamas kaltinimas yra tas, kad jie eina kartu su socialistais ir socializmu. "Fortune" magazinas labai piktinasi Kanados vyskupų laišku ekonominiais klausimais už tai, kad šie siūlė valstybinį ekonomijos planavimą.

Esą tą patys siūlys ir Amerikos vyskupai. O tai reiškia socializmą.

Arkivysk. Weakland į tai atsakė taip. Viena, Kanados vyskupų laiškas yra tik vyskupų komisijos, bet ne visų vyskupų aprobuotas. Antra, jis toli gražu nėra pagrįstas tokia išsamia medžiaga kaip bus Amerikos laiškas. Trečia, tas laiškas turėjo perdaug prielaidų, liečiančių katalikų socialinį mokymą. Ketvirta, tai buvo esmėje politinis dokumentas.

Kas liečia socializmą, tai yra gryna nesąmonė. Amerikos vyskupai nėra, nebuvo ir nebus socialistais ir socializmo šalininkais. Kas liečia valstybės planavimą, jis egzistuoja Prancūzijoje, Vokietijoje, Japonijoje, Švedijoje — jos visos yra demokratinės valstybės.

Kritikai, kurie puola dokumentą jam dar neegzistuojant, turėtų atminti vieną faktą: kas penktas Amerikos vaikas auga neturte . . .

J.C./K.

DOM HELDER CAMARA IŠĖJO Į PENSIJĄ

Š.m. vasario pradžioj Dom Helder Camara, Recifės arkivyskupas sulaukęs 75 m. amžiaus išėjo į pensiją. Nebūtų tai, žinoma, ypatinga žinia, jei jis nebūtų turbūt pasaulyje mylimiausias ir nekenčiamiausias vyskupas.

Savo tarnyboje arkivysk. Camara buvo šaujamas, jo pavaduotojas nužudyias, jo bendradarbiai kalinami ir kankinami. Per visus 20 m. karinės diktatūros Brazilijoje jis buvo diktatoriams pats skaudžiausias rakštis. Iš kitos pusės jis buvo pagerbtas Sorbonos ir Harvardo universitetų garbės daktaratais. Kur jis kalba masės jaunimo gaudo jo kiekvieną žodį. Kelis kartus jis buvo kandidatu Nobelio taikos premijai, bet jos dar negavo. Būrys skandinavų tuo pasipiktinę, suorganizavo liaudies taikos premiją ir surinko pustrečio karto tiek pinigų, kiek verta Nobelio premija.

Camara tėvynė Brazilija yra milžiniškas kontrastų ir kaitos kraštas. Šiaurėj dunkso dar toli gražu nevisai ištirtos Amazonės džiunglės, pietuose išdailinti vokiečių ir japonų imigrantų ūkiai. Kaip deimantas čia žėri Rio de Žaneiras ir biznyje paskendęs Sao Paulo.

Arkivyskupas Camara gimė ir augo buhalterio šeimoj šiaurės rytų Brazilijoje. Tapęs vyskupu Rio de Žaneiro mieste

bičiuliavosi su aukštąja visuomene ir buvo dažnas svečias prazidentūroje. Tačiau tai nebuvo jo pašaukimas. Pastaruosius 20 m. jis praleido Recife, toli nuo sostinės nutolusioj provincijoj. Iš ten jis pasaulį mokė pažinti skurdą ir vargą, priespaudą ir neviltį. Brazilijos valdžia ilgus metus spaudai ir radijui bei televizijai neleido informuoti apie jo veiklą.

Šiandien arkivysk. Camara mintys nėra nei ypatingai naujos, nei specialiai pranašiškos. Tačiau jos tokiomis buvo kai jis pradėjo jas dėstyti dar prieš Joną XXIII, prieš jo Bažnyčios atnaujinimą. Prieš Pauliaus VI encikliką Popularum Progressio, kuri pateikė kapitalizmui lemiantį iššūkį. Prieš Pasaulinio Banko direktorių Robert McNamara ir jo trečiojo pasaulio vystymąsi.

Dom Camara akcijos pradžia buvo nelengva. Ne kartą kalbėtojo poaukštį jis turėjo dalintis su įvairaus plauko kraštutiniais agitatoriais. Ne kartą jis buvo skundžiamas Romos Kūrijai ir tik popiežių palankumas išgelbėdavo jį iš nelaimės.

Arkivysk. Camara savo pamoksluose ir kalbose dažnai prisimena žymų brazilų muzikos ir dailės kritiką Amorozo Lime, kuris atsivertęs į katalikybę, atskleidė Brazilijai Maritaino mąstymą socialiniais ir politiniais klausimais ir jo humanistinę krikščionišką pasaulėžiūrą.

Camara būdamas jaunu vyskupu atskleidė Maritaino minties turtus brazilų jaunimui, kurie noriai juos priėmė. Camara su šypsena prisimena vieną savo vizitą Vatikane, kur jį prie sienos prispaudė tuomet dar tik monsignoras Giovanni Battista Montini, vėliau Popiežius Paulius VI.

Montini jam rodė vieną brazilų mergaičių žurnalą, kurio visi puslapiai buvo pribraukyti raudonu rašalu, kur Montini manymu buvo prasilenkta su Bažnyčios mokymu. Camara savo ruožtu tarė, kad net ir Magnificat yra protesto himnas, protesto prieš esamą valdžią, prieš turtinguosius ir galinguosius. Šis revoliucinis himnas nėra komunizmas, bet jis gali ruošti kelią komunizmui — kalbėjo Camara. Montini nusileido. Camara laimėjo, kaip jis laimėjo ir daugelį kitų debatų.

Atsikratęs vyskupijos administravimo pareigų, Camara gal dar stipriau įsijungs į socialinio teisingumo gynimo eiles. Jei taip bus, tai Camara ėjimas į pensiją bus pasaulio laimėjimas, ypač pasaulio vargšų. **J.P./K.**

SPAUDOJ ir Gyvenime

VLIKo pirm. Dr. Kazys Bobelis š.m. sausio 15 d. — vasario 4 d. lankėsi Europoje, kur turėjo pasitarimų su kai kurių kraštų politikais Lietuvos laisvės ir žmogaus teisių reikalais. Europos Parlamente jis buvo painformuotas, kad šį rudenį jame bus svarstomi žmogaus teisių klausimai. Bus pakartotinai keliama ir Lietuvos byla.

-o-

Europos lietuvių krikščionių demokratų tarybos pirmininkas ir VLIKo atstovas prie Europos Parlamento inž. Adolfas Venskus š.m. sausio mėnesį vėl lankėsi Parlamento būstinėje Strassburge. Ten jis suruošė pietus Parlamento vicepirmininkui Dr. Egon Klepsch, Otto von Habsburgui ir kitiems Lietuvos draugams. Pietų metu svečiai buvo painformuoti aktualiaisiais Lietuvos bylos Parlamente eiga.

-o-

Čikagos Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos skyrius yra įsteigęs stipendijų fondą. Fondo tikslas — kiekvienais metais skirti vieną $1000 ir keletą mažesnių stipendijų lietuviams studentams, kurie domisi lietuviškomis problemomis ir kurių pažiūros yra artimos krikščionių demokratų galvojimui. Tuo tikimasi arčiau sueiti į kontaktą su studijuojančiu jaunimu, atkreipti jaunimo dėmesį į krikščioniškąją demokratiją ir politiką, o taip pat pagelbėti jaunimui siekti mokslo. Stipendijų fondą savo gausiomis aukomis remia skyriaus nariai. Šiais metais $1000 parama buvo suteikta gabiam lietuviui jaunuoliui studijuojančiam mediciną. Pavardės paprastai neskelbiamos.

-o-

Jungtinių Tautų Žmogaus Teisių Komisija susirinko posėdžiams š.m. vasario mėn. Ženevoje, Šveicarijoje. Posėdžių metu inž. Adolfas Venskus konvencijai perdavė žodžiu ir raštu religijos persekiojimus pavergtoje Lietuvoje. LKDS labai džiaugiasi galėdama pasinaudoti šiuo dideliu forumu ir per savo atstovą betarpiai perduoti žinias apie padėtį pavergtoje Lietuvoje. Laiką šiam pranešimui padėjo išrūpinti Krikščionių Demokratų Internacionalas.

-o-

Praeitų metų premiją, kurią skyrė Ohio Lietuvių Gydytojų draugija, už veiklą visuomenėje ir kultūros baruose laimėjo clevelandietė Dr. Danguolė Tamulionytė. Draugija ypatingai įvertino Dr. Tamulionytės išskirtinai puikiai parašytą ir išleistą lietuvių kalbos vadovėlį ir pratimus lietuviškai nekalbantiems. Dr. Tamulionytė yra žinoma KD veikėjo ir ilgamečio LKDS centro komiteto nario Antano

Tamulionio duktė. Šiuo metu ji profesoriauja dviejuose universitetuose ir vadovauja lietuvių kalbos kursams. Premijos dydis —$1000.

-o-

Šiemet medicinos mokslus daktaro laipsniu baigė registruota slaugė Onutė Kliorytė. Naujoji daktarė yra clevelandietė, bet praktiką atliks Čikagoje. Dr. Kliorytė yra buvusio ilgamečio LKDS centro komiteto sekretoriaus duktė. Sėkmės profesiniame darbe.

-o-

Pernai buvo eilė sukakčių vertų didesnio dėmesio. 90 m. gimimo sukaktis būtų šventę, jei būtų sulaukę: Kazys Bizauskas (g. 1893 m. vasario 12 d.), Vytautas Pranas Bičiūnas (g. 1893 rugpiūčio 20 d.), Voldemaras Vytautas Čarneckis (g. 1893 vasario 9 d.), Vytautas Endziulaitis (g. 1893 m. lapkričio 15 d.) ir Ona Stulginskienė, antrojo Lietuvos prezidento žmona (g. 1894 m. rugpiūčio 24 d.).

Šiemet sueina 270 metų nuo Kristijono Donelaičio gimimo, 125 metai nuo dr. Vinco Kudirkos gimimo (pernai), 190 metų nuo Simano Daukanto gimimo. Pernai sukako 40 metų nuo Pijaus XII laiško "Divino Afflante Spiritu" išleidimo, kuris atvėrė duris platesnėms šv. Rašto studijoms, 40 metų nuo krikščioniškos šeimos sąjūdžio įkūrimo, 20 metų liturgijos atnaujinimui, 10 metų pastovaus dijakonato atkūrimui, Solženycino ištrėmimui ir abortų legalizavimui Amerikoje.

-o-

Buvęs ilgametis LKDS centro komiteto vicepirmininkas inž. Algimantas Pautienis jau daug metų vadovauja Clevelando Lietuvių Tarybai, kuri atlieka daug gražių ir Lietuvai naudingų darbų. A. Pautienis ir taryba dirba ne tik lietuvių tarpe, bet ir tarptautinėje plotmėje.

-o-

Alicija Rugytė turbūt viena pačių aktyviausių lietuvių moterų išeivijoje ir toliau nenuilstamai darbuojasi lietuviškos kultūros baruose. Ji yra ypatingai veikli Lietuvių Istorijos Draugijoje, kuri kasmet išleidžia po stambų Lietuvos istoriosofijos veikalą. Draugija neseniai išleido du originalios Aušros atspaudus-tomus.

-o-

Po trumpos ligos kovo 12 d. savo gimtajame Bazelio mieste Šveicarijoje mirė prof. dr. Juozas Eretas sulaukęs 88 metų amžiaus. Tai buvo didelis lietuvis, laisvės kovų savanoris, diplomatas, mokslininkas, jaunimo vadas, vienas žymiausių katalikų veikėjų, krikščionių demokratų partijos centro komiteto narys, Lietuvos II-jo seimo narys, "Tėvynės Sargo" bendradarbis. Žr. nekrologą šiame numeryje.

-o-

St. Petersburgo "Saulės" lituanistinės mokyklos keli mokiniai laimėjo Amerikos Lietuvių Tarybos skelbtą rašinių konkursą. Ta proga ALTo informacijos direktorius ir konkurso mecenatas kun. dr. Juozas

Prunskis savo laiške mokyklos vedėjai Marijai Pėteraitienei rašo: "sveikinu Jus ir džiaugiuosiu, kad Jūsų taip sėkmingai vadovaujamos mokyklos auklėtiniai taip rūpestingai paruošiami, tokioje patriotinėje ir krikščioniškos kultūros dvasioje auklėjami, kad net išliedami savo jausmus rašinyje, galėjo laimėti premiją, pasirodydami pranašesni už daugelį kitų." M. Pėteraitienė yra nuoširdi krikščionė demokratė ir "Tėvynės Sargo" bendradarbė.

-o-

Ryšium su š.m. kovo 4 d. Šv. Kazimiero Lietuvos Globėjo 500 metų mirties sukakties jubiliejinėmis iškilmėmis Romoje, VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis pasiuntė Popiežiui Jonui Pauliui II sveikinimą. Jį Šventajam Tėvui įteikė turbūt šiandienos žymiausias Amerikos lietuvis Prelatas Jonas Balkūnas, PA. Liaške pabrėžiamas Lietuvos ir jos Bažnyčios persekiojimas ir kančia, dėkojama šv. Tėvui už asmeninį dėmesį lietuviams dalyvaujant šv. Kazimiero iškilmėse ir Popiežius prašomas ir toliau ginti pavergtąją Lietuvą ir jos žmones tarptautiniuose forumuose.

-o-

"Tėvynės Sargas" (ir turbūt kiti leidiniai) gavo iš Čikagos universiteto skelbimą, kuriuo ieškoma 1984-5 mokslo metams nusipelnęs lituanistikos profesorius. Laiškas yra iš liberaliųjų menų ir mokslų fakulteto, slavų kalbų ir literatūros skyriaus. Tas kažkaip užkliūvo "gerklėje". Šimtą metų visokiausiomis priemonėmis kovoję už savo neslavišką prigimtį ir kultūrą bei kalbą su slavais-rusais mūsų smaugėjais, dabar patys lendame į slavų kalbų ir literatūros skyrių, kad iš jo sklistų lituanistikos mokslo šviesa. Gal mūsų nuomonė ir nėra moksliškai tyra, tik mūsų "slavėjimas" yra kažkaip priklus.

- o -

Ministeriui Stasiui Lozoraičiui mirus, naujuoju Lietuvos Respublikos Diplomatijos Šefu tapo Lietuvos charge d'Affairs Vašingtone ministeris dr. Stasys Bačkis. Ministeris Bačkis yra ilgametis diplomatas, anksčiau dirbęs Lietuvos pasiuntinybėje Paryžiuje, vėliau buvęs Lietuvos pasiuntinybės Vašingtone patarėju. Min. Kajeckui prieš eilę metų mirus, min. Bačkis tapo Lietuvos atstovu. Naujuoju pasiuntinybės patarėju Vašingtone paskirtas Stasys Lozoraitis, Jr., kuris ir toliau atstovaus Lietuvą prie Šventojo Sosto.

-o-

Valstybės sekretoriaus pavaduotojas žmogaus teisių ir humanitariniams reikalams Elliot Abrams savo kalboje Baltiečių amerikiečių laisvės lygai Los Angeles, 1984 m. kovo 17 d. nepaprastai tiksliai, palankiai ir prasmingai pasisakė Baltijos valstybių okupacijos, pavergimo, išnaudojimo, kovos, pasipriešinimo ir kitais klausimais. Nors kalboje ir nebuvo nieko naujo tarta, pakartojimas Reagano administracijos labai teigiamo nusistatymo Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų klausimu yra sveikintinas.

-o-

Amerikos lietuvių kongresas įvyks šiemet, spalio 27 - 28 d. Čikagoje. Spalio 26 d. ten pat įvyks ir metinis ALTo suvažiavimas. Kongreso šūkis: vieninga kova už Lietuvos laisvę. Tikslas — pademonstruoti lietuvių vieningumą kovoje dėl Lietuvos išlaisvinimo ir aptarti tuo reikalu suplanuotą akciją, reikalaujančią visuomenės įsijungimo ir paramos. Kongrese kalbės VLIKo pirm. dr. Kazys Bobelis, Lietuvos Diplomatijos Šefas min. dr. Stasys Bačkis ir Lietuvos atstovas prie Šventojo Sosto Stasvs Lozoraitis.

ATSIŲSTA PAMINĖTI

Marijus Blynas, NOSTRADAMUS PRANAŠYSTĖS IR ERDVĖS PASLAPTYS, Čikaga. Išleido Kęstučio Jeronimo Butkaus Fondas, 1984 m. 104 psl., minkštais viršeliais, kaina $5. Gaunama pas autorių. Pirmoje dalyje nagrinėjamos Nostradamus pranašystės ir jis vadinamas ypatingu žmogumi, galėjusiu nuspėti ir numatyti ateitį. Čia trumpai paaiškinami ir Fatimos stebūklai. Antroje dalyje skverbiamasi į erdvės paslaptis ir jos įdomiai perduodamos skaitytojui.

AKIRAČIAI, atviro žodžio mėnraštis, Nr. 1 (55), 1984 m. sausis. Prenumerata $8 metams, atskiro numerio kaina $1. Adresas: 6821 So. Maplewood Avenue, Chicago, Ill. 60629.

Vyskupas Vincentas Brizgys, ŽMOGUS REALIAME GYVENIME, Lietuviškos knygos klubas, 1984 m. 4545 West 63rd Street, Chicago Ill. 60629. Minkštais viršeliais, 319 psl. Kaina $5.

Rūta Kleva Vidžiūnienė, VIENO VAKARO MELANCHOLIJA, novelės. Lietuviškos knygos klubas, 4545 West 63rd Street, Chicago, Ill. 60629. Minkštais viršeliais, 221 psl. Kaina $7.

Antanas Musteikis, DANGAUS IR ŽEMĖS ŠAKNYS, romanas. LKK, 1983 m. Minkštais viršeliais, 339 psl. Kaina $10.

Vyt. J. Bagdanavičius, KULTŪRINĖS GELMĖS PASAKOSE, keturių dalių tautosakinė - teologinė studija, III dalis — Juodosios Globėjos varijantai. LKK, 1983 m. Minkštais viršeliais, 282 psl. Kaina $9.

Antanas Rubšys, RAKTAS Į SENĄJĮ TESTAMENTĄ, antroji dalis — Pranašai ir Karaliai. "Krikščionis Gyvenime", 1983 m. Prelato Pranciškaus M. Juro, PA. lėšomis. Spausdino N. Pr. Marijos Seserys, I.C.C. Putnam, CT 06260. Kietais viršeliais, kaina $10.

VAINIKAS — KRYŽIUS — LELIJA, kazimierinės grožinės literatūros antologija, redagavo Alfonsas Tyruolis. LKK, 1984 m. Dailininkas Vytautas O. Virkau. Spausdino "Draugo" spaustuvė Čikagoje. 328 psl. Kaina: kietais viršeliais $12, minkštais — $9.

Tai labai seniai laukta, bet, deja, pavėlavusi knyga. Knygos idėja pagirtina. Sukaupti viename leidinyje ryškesnę poetinę, prozinę ir draminę literatūrą liečiančią šv. Kazimierą yra prasminga. Pasiimtas uždavinys atliktas puikiai. Knygoje randame net 54 autorių eilėraščių, epinės kūrybos ir dramos ištraukų.

Tai pirmas tos rūšies veikalas, bet gal ne paskutinis. Tik tokius veikalus leidžiant, gera pagalvoti ne tik apie jų išliekančią vertę, bet ir proginę svarbą. Ši antologija būtų nepakeičiamas turtas minėjimų ir meninių programų rengėjams, jei ji būtų pasirodžiusi prieš metus. Dabar, pasaulį išvydusi pora savaičių prieš šv. Kazimiero jubiliejų, ji nėra tokia pagalbi, kaip galėtų būti. Todėl ir gaila.

Pasaulio Lietuvių Jaunimo Sąjungos ŽINIARAŠTIS, Nr. 2, 1984 m., vasaris, 15 psl. Gražiai ir tvarkingai leidžiamas jaunimo biuletenis, informuojąs sąjungos narius organizaciniais klausimais ir pateikiąs aktualijų. Šiame numeryje kalbama apie šv. Kazimiero sukaktį, žmogaus teisių gynimą pavergtoje Lietuvoje, etc.

LAIŠKAI LIETUVIAMS, 1984 m. sausis, vasaris. Tėvų Jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros mėnesinis žurnalas. Redaktorius — Juozas Vaišnys, S.J. Administracijos adresas: 2345 W. 56th Street, Chicago, Ill. 60636. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris 80 centų. Daug vertingų straipsnių, įvairūs skyriai, vertingas ir labai naudingas lietuvių kalbos skyrius.

LIETUVIŲ DIENOS, Nr. 1 (340) ir 2 (341), 1984 m. sausio ir vasario mėn. Iliustruotas mėnesinis žurnalas. Leidžia Antanas F. Skirius. Administracijos adresas — 4364 Sunset Boulevard, Hollywood, CA 90029. Turinyje straipsniai, poezija, gausios iliustracijos.

Kun. Pranas Dauknys, Bac. Theol., Lic. Theol — Diploma Inst. of Spirit (Angelicum, Rome) — THE RESISTANCE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA AGAINST RELIGIOUS PRESECUTION. Teologijos doktorato dizertacija, 1984 m. Spausdinta Romoj, Italijoj. Dedikuota 600,000 Lietuvos kankinių. Minkštais viršeliais, 183 psl.

Mykolas Krupavičius, VISUOMENINIAI KLAUSIMAI, straipsnių rinkinys iš jo palikimo. Popiežiaus Leono XIII Fondo leidinys, Čikaga, 1983 m. Spaudė M. Morkūno spaustuvė. Kun. dr. Vyt. Bagdanavičius, MIC, įvadas į Krupavičiaus palikimą. Kietais viršeliais, 488 psl., kaina $15. Gaunama "Tėvynės Sargo" administracijoje.

Karolis Milkovaitis, SAULĖTEKIŲ UPĖS, eilėraščiai. Čikaga, 1984 m. Išleido poezijos mėgėjų ratelis, minkštais viršeliais, 100 psl., kaina $5.

ŠALTINIS, tikybinės ir tautinės minties žurnalas, Nr. 1 (362), 1984 m. Gausi kazimierinės temos medžiaga. Leidžia Tėvai Marijonai ir šv. Kazimiero Sąjunga. Redakcija ir administracija — 16 Hound Road, West Bridgford, Nothingham NG 2 6AH, Great Britain. Prenumerata $6.

"TĖVIŠKĖS AIDAI", Nr. 11, 1984 m. kovo 23 d. Leidžia Australijos lietuvių katalikų federacija, 18 Henry Street, Kensington, Vic. 3031, Australija. Redaktorius — kun. dr. Pr. Dauknys. Prenumerata $30.

Rimvydas Šilbajoris, ed. MIND AGAINST THE WALL, essays on Lithuanian Culture under Soviet occupation, Institute of Lithuanian Studies Press, Chicago, 1983. Hard cover, 180 p.

IŠ LAIŠKŲ "TĖVYNĖS SARGUI"

Sveikinu naująjį "Tėvynės Sargo" redaktorių ir linkiu jam geriausio pasisekimo! Mielai eisiu Jums į pagelbą.

Sveikinu Jus prieteliškai ir linkiu Jums naujame darbe geriausios kloties . . .

Juozas Eretas

sveikinu naujose pareigose. Labai gerai, kad paminėsite arkivysk. M. Reinį kaip krikščionį demokratą . . .

Vyt. Bagdanavičius, MIC

Džiaugiuosi, kad sutikote prisiimti redaktoriaus pareigas, širdingiausiai sveikinu ir nuoširdžiausiai linkiu kuo geriausios sėkmės, kantrybės ir ištvermės. Dievo palaima telydi Jus ir Jūsų artimuosius.

A.B.

Geriausi linkėjimai iš Europos parlamento. Čia šiandien (1894.I.18. **Red.**) susitikau su svarbiais Lietuvos laisvės bylai parlamentarais.

Adolfas (Venskus)

Jums perėmus "Tėvynės Sargo" redagavimą, priimkite mano geriausius linkėjimus tęsti šį sunkų ir idėjiniai atsakingą darbą.

"Varpas" ir "Tėvynės Sargas" šiame laikotarpyje stovi prieš tuos pačius uždavinius. Tikiuosi, kad bendrame kelyje vieni kitus papildysime ir paremsime skleidžiamomis idėjomis bei informacijomis. Mus kartu riša laisvės ir demokratijos idealai.

Gi poilsin išėjęs redaktorius Petras Maldeikis yra tikrai vertas pagarbos už sunkiose išeivijos sąlygose pasiektą aukštą "Tėvynės Sargo" lygį.

A. Kučys

Nuoširdžiai džiaugiamės šiltu redaktoriaus Kučio laišku ir giliu pasitenkinimu jungiamės į bendras pastangas. **Red.**

Siunčiame nuoširdžiausius sveikinimus Jums perėmus "Tėvynės Sargo" redagavimą. Neabejojame, kad Jums redaguo-

jant šis aukšto lygio lietuvių krikščionių demokratų leidinys ir toliau susilauks lietuviškos visuomenės dėmesio ir pagarbos. . .

Turėdami tinkamos medžiagos bei informacijos siųsime Jums ir kuo galėdami talkinsime.

Margarita Samatienė
VLIKo įstaigos vedėja

. . .Linkiu sėkmės redaktoriaus darbe. "Tėvynės Sarge" laukčiau platesnio žvilgsnio į kitus kraštus: kiek ten KD srovė yra įtakinga savo krašte ir kokius pasikeitimus yra pergyvenusi, besiderindama prie besikeičiančių gyvenimo aplinkybių. Pradžią jau padarėt aprašydami vieną žymų čilietį KD.

Ypačiai laukčiau žvilgsnio į Europos kraštus. Būtų įdomi apžvalga, jei rastumėt autorių, kuris apžvelgtų KD evoliuciją Vokietijoje nuo Liudviko Windhorsto "Zentrum" iki Konrado Adenauerio "Christlich Demokratische Union". Toliau Prancūzijoje nuo Marc Sagnier iki Robert Schuman ir Italijoje nuo Don Sturzo iki De Gasperi.

Adenauer, Schuman ir De Gasperi vadovavo atsikuriančiai po II pasaulinio karo sugriautai Europai ir savo KD srovėje darė pakeitimus, iškeltus pasikeitusio gyvenimo aplinkybių . . .

M. J. Adomaitis

Prisiminkime, kiek mes esame skolingi tiems, kurie prigamina maisto užtektinai mums patenkinti. Tačiau tai mus verčia pagalvoti, kad turtingesniuose kraštuose žmonės egoistiškai suvartoja gamtos gėrybių daugiau negu dalinasi su kitais, nors tos gėrybės duotos visiems. Melskimės, kad būtų išgirstas vargšų ir alkstančiųjų šauksmas ir kad tikro broliškumo ir bendradarbiavimo dvasioje pagaliau būtų išspręsta pasaulinio alkio problema.

Jonas Paulius II

TĖVYNĖS SARGO RĖMĖJAI

Į Tėvynės Sargo Rėmėjų eiles iki šių metų rugpiūčio 20 d. įsijungė: Kun. J. Krivickas, įnešęs į Popiežiaus Leono XIII Literatūrinį Fondą $100.00, H. Idzelis $27.00, K. Kleiva $26.00, dr. J. Meškauskas $22.00, A. R. Bridžius $20.00, A. Balčytis $7.37.

Už 1983 metų Tėvynės Sargą yra įteikę: S. Pusvaškis $20.00, A. R. Bridžius, dr. A. L. Čepulis, A. Girnius, kun. P. Jakulevičius, V. Kazlauskas, K. Kleiva, V. Liulevičius, dr. J. Meškauskas, J. Mikeliūnas, A. Povilaitis, St. Radžionis po $15.00.

Už 1984 metų žurnalo prenumeratą yra atsiuntę: A. Valavičius $25.00, kun. S. Morkūnas ir kun. A. Račkauskas po $20.00, J. Gruzdis ir kun. J. Krivickas po $15.00.

Už 1983 m. Tėvynės Sargo 2 (55) nr.: kun. A. Grigaitis $20.00.

Už 1983 m. 3 (56) nr.: dr. J. Starkus $20.00, L. Jaras ir P. Stravinskas po $10.00, dr. A. Juzaitis, D. Vaičius po $6.00, V.A. Vaitkus $5.00.

Už 1984 m. 1 (57) nr.: A. J. Rudis $35.00, Pr. Povilaitis $25.00, dr. A. K. Rugienė $24.00, dr. S. A. Bačkis, prel. V. Balčiūnas, A. Balčytis, kun. Pr. Baltrumas, J. A. Bobelis, kun. L. Dieninis, L. Jaras, J. Jokubka, dr. Br. Kasakaitienė, dr. Br. Kaslas, dr. K. Katilius, dr. L. Kriaučeliūnas, Br. Kuodienė, dr. Č. Masaitis, dr. Br. Mikonis, E. Milkauskas, Pr. Polteraitis, J. Stravinskas, dr. K. Šidlauskas, dr. L. Šimutis, V. Šoliūnas, A. Tauginas, A. Zundienė po $10.00. P. Mikšys, D. Tričienė po $9.00, kun. R. Krasauskas $8.00, dr. V. Bublys, dr. J. Kriaučiūnas, kun. J. Tautkus po $7.00, A. Juška, dr. A. Juzaitis, V. Kazlauskas, dr. A. Laucis, J. Mikeliūnas, A. Orentas, V. Prižgintas, D. Vaičius po $6.00, P. Abromaitis, P. Alečkaitis, L. Barauskas, S. Beigienė, dr. A. Budreckis, E. Butkuvienė, J. Daugėla, dr. J. B. Dicpinigaitis, A. Dovydaitis, St. Dzikas, Em. Gaškienė, A. Gudaitis, dr. J. Jakštas, kun. P. Jakulevičius, A. Januška, dr. A. Juozevičienė, D. Jurkus, M. Kižis, A. Kuolas, J. Litvinas, V. Liulevičius, B. Lukas, S. K. Lukas, kun. J. Maknys, P. Minkūnas, M. Nagys, dr. E. Noakas, P. Norvilas, K. Pabedinskas, E. Paliulionienė, Br. Paliulis, kun. V. A. Palubinskas, kun. P. Patlaba, J. Pažemėnas, K. Povilaitis, J. Puleikis, dr. K. Rimkus, J. Sakas, kun. dr. V. Skilandžiūnas, Ig. Skirgaudas, dr. St. Skripkus, K. Sragauskas, kun. A. Stašys, J. Strazdas, J. Šiaučiūnas, dr. E. Tallat-Kelpša, Br. Užemis, kun. A. Valiuška, V.A. Vaitkus, kun. J. Velutis, J. Žaliaduonis po $5.00, ir ilga eilė žurnalo skaitytojų po $4.00.

Visiems Tėvynės Sargo Rėmėjams nuoširdi padėka.

TĖVYNĖS SARGO LEIDĖJAI

TURINYS

Prof. Dr. Juozas Eretas — Apie rusų imperializmą ir mesianizmą 1
A. J. Kasulaitis — Lietuvos šventasis 14
Politinė atsakomybė 22
80 metų pirmajai krikščionių demokratų programai 29
Lietuvių Krikščionių Demokratų susivienijimo programos projektas 30
Mykolas Krupavičius apie pirmąją krikščionių demokratų programą 38

SUKAKTYS
P. Maldeikis — Prelato Lado Tulabos kunigystės 50 metų sukaktis 49
A. J. K. — Liūto dalis Lietuvai 50

ŽIBURIAMS UŽGĘSUS
A.J.K. — Juozui Eretui iškeliavus namo 55
A. K. — Giliai įmintos pėdos 60

KNYGOS
P. Vilkaitis — Filosofui Kuraičiui prisiminti 70

IŠ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ VEIKLOS
Krikščionių demokratų internacionale 74
Europos KD naujienos 77
KD Pietų Amerikoje 80
Krikščionys demokratai Afrikoje 84

J.C. / K. — Amerikos vyskupai ekonominiais klausimais 84
J.P. / K. — Dom Helder Camara išėjo į pensiją 86

SPAUDOJ IR GYVENIME
Atsiųsta paminėti 91
Iš laiškų "Tėvynės Sargui" 93
"Tėvynės Sargo" rėmėjai 95

"TĖVYNĖS SARGO" ADMINISTRACIJOJE galite gauti šias knygas:

LITHUANIAN CHRISTIAN DEMOCRACY — **Algirdas J. Kasulaitis.** Išleido Leono XIII Fondas 1976 m. 244 psl. Kaina $4.00

MYKOLAS KRUPAVIČIUS — **Petras Maldeikis.** Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga 1975 m. 493 psl. Kaina $10.00

ARKIVYSKUPAS MEČISLOVAS REINYS. Autorius gyvena okup. Lietuvoje — neskelbiamas. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų S-ga 1977 m. 245 psl. Kaina: minkštais viršeliais $6.00, kietais — $7.00.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA — **M. Krupavičius.** Išleido "Tėvynės Sargo" Biblioteka 1948 m. 164 psl. Kaina

KRIKŠČIONIŠKIEJI VALSTYBINIO GYVENIMO DĖSNIAI — **Kard. Aug. Hond.** Vertė **G. Taučius.** Išleido "Tėvynės Sargo" Biblioteka 1948 m. 45 psl. Kaina $1.00.

DIEVUI IR TAUTAI. Leidinys M. Krupavičiaus paminklo pastatymo proga. Išleido Prel. M. Krupavičiaus Paminklui Statyti Komitetas; išleidimo išlaidas apmokėjo Petrutė ir Jurgis Starkai, M.D., 1976 m. 60 psl. Kaina — auka ne mažiau $1.00 pasiuntimo išlaidoms padengti.

PIRMOJO PASAULINIO KARO TREMTYJE — **Bernardas Žukauskas.** Lietuvių Krikščioniškosios Demokratijos Studijų Klubų leidinys. 136 psl. Kaina $1.50.

VLIKO GRUPIŲ KOMISIJOS PRANEŠIMAS. Išleido Clevelando Lietuvių Demokratinių Grupių Prezidiumas 1958 m. 80 psl. Kaina $1.25.

KOMUNIZMO GRĖSMĖ EMIGRACIJOS KRYŽKELĖJE — **Algirdas Kasulaitis.** Paskaita skaityta Čikagos lietuvių visuomenei 1969 m. kovo 1 d. 24 psl. Kaina $0.50.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA IR LKDS KOVOJE UŽ ŽMOGŲ IR LAISVĘ. Išleido Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Centro Komitetas 1966 m. 31 psl. Kaina $0.50.

MODERNIOSIOS PAŽANGOS PROBLEMOS — **P. Maldeikis.** Atspaustas iš L.K.M. Akademijos Metraščio II tomo 1966, 144 psl. Kaina 1.50 dol.

Užsakymus siųskite šiuo adresu:

TĖVYNĖS SARGAS
c/o Adomas Viliušis
4050 So. Campbell Ave., Chicago, ILL 60632

Alp(LKA) 1745
1984, Nr.2

Kaina $4.00

9074389